

Верховний
Суд

Верховний Суд у цифрах і фактах
за 2024 рік

Зміст

Вітальне слово Голови Верховного Суду.....	3
Вступ.....	4
Про Верховний Суд.....	6
Загальна статистика.....	9
Ключові рішення Верховного Суду.....	14
Рішення Великої Палати Верховного Суду.....	15
Рішення Верховного Суду (адміністративна юрисдикція).....	24
Рішення Верховного Суду (господарська юрисдикція).....	33
Рішення Верховного Суду (кримінальна юрисдикція).....	42
Рішення Верховного Суду (цивільна юрисдикція).....	51
Систематизація та оприлюднення судової практики.....	62
Supreme LAB.....	65
Законопроектна робота	66
Діяльність Пленуму Верховного Суду	69
Науково-консультативна рада при Верховному Суді.....	73
Апарат Верховного Суду.....	76
Міжнародна діяльність.....	82
Комунікаційна діяльність.....	93
Викладацька, просвітницька та наукова діяльність.....	112
Соціальні ініціативи.....	125
На захисті України: як Верховний Суд долучився до оборони країни та допомоги армії	131
Назавжди у нашій пам'яті... ..	133

Шановні колеги та друзі!

2024 рік став черговим роком війни та героїчної оборони України від агресії російської федерації.

Верховний Суд і судова система загалом функціонують у тих самих умовах, у яких живе все українське суспільство, не залишаються байдужими до всіх проблем та намагаються робити свій внесок у Перемогу над ворогом.

Ознайомлення із цим звітом дасть змогу простежити за об'єктивними показниками того, наскільки значущою є наша робота, яку велику кількість процесуальних звернень доводиться опрацьовувати суддям

та які правові проблеми їм потрібно вирішувати в процесі своєї діяльності.

Ми впевнено пройшли цей рік, забезпечуючи стабільну роботу найвищої судової інстанції в Україні, доклали значних зусиль для обстоювання інтересів судової влади всередині нашої держави й поза її межами, повною мірою усвідомлюючи свої обов'язки та дотримуючись наших ціннісних переконань.

Хочу висловити вдячність суддям і працівникам Апарату Верховного Суду за переконливі результати, самовіддану працю, небайдужість, щире бажання розвивати правову систему України та змінювати її на краще.

Дякую нашим міжнародним партнерам, які були поруч із нами в цей складний час. Завдяки вашій допомозі ми робимо важливі кроки до нашої Перемоги і реалізації стратегічної мети нашої держави – набуття членства в Європейському Союзі та імплементації високих стандартів прав людини у правову систему України.

Особливу вдячність висловлюю нашим воїнам – тим, хто бореться за мир і свободу. Ваш героїзм надихає нас і дає можливість працювати, забезпечуючи право кожного на справедливий судовий захист.

Попереду ще багато роботи, але ми готові до нових випробувань, адже маємо чітку мету, сильних і відданих своїй справі людей та спільне прагнення жити в демократичній і правовій державі.

Голова Верховного Суду
Станіслав Кравченко

Вступ

Представляючи цей звіт, ми маємо можливість підбити підсумки нашої спільної роботи, проаналізувати досягнення та виклики, що постали перед нами минулого року.

У 2024 році знову спостерігалось значне зростання кількості звернень до судів усіх юрисдикцій та інстанцій, а також до Верховного Суду. В умовах проблем із заповненням суддівських вакансій зростання навантаження є ключовим фактором, який ускладнює роботу судів та значною мірою впливає на доступ до правосуддя.

Однак судовій системі вкотре вдалося забезпечити баланс між обсягами надходження та розгляду справ, що є свідченням ефективної організації роботи судів. Це стало можливим і завдяки злагодженій діяльності суддівського корпусу та працівників апаратів судів, які проявили професіоналізм та стійкість.

Українські судді продовжують демонструвати світові, що навіть в умовах війни, ракетних атак, енергетичної кризи, надмірного навантаження та кадрового голоду вони забезпечують належний судовий захист тих, чиї права, свободи чи інтереси були порушені.

Уже тривалий час основним викликом для судової влади залишається кадрова криза. Тому особливої уваги у звітному році заслуговують процеси формування суддівського корпусу та часткового заповнення вакансій у судах. У 2024 році указами Президента України було призначено 464 судді місцевих судів. Серед них – судді, які успішно пройшли кваліфікаційне оцінювання, і новопризначені судді, відібрані в межах відповідного конкурсу.

Судова спільнота у 2024 році зуміла зорганізуватися та результативно провести перший етап XX з'їзду суддів, під час якого вирішено значуще для держави питання поповнення кадрового складу Конституційного Суду України. Така подія показала всьому світові, що судова система України здатна не тільки здійснювати правосуддя в цих складних умовах, а й виконувати такі функції, як делегування своїх представників до інших конституційних органів.

Надзвичайно важливо продовжувати роботу в цьому напрямі, щоб забезпечити належне функціонування Вищої ради правосуддя, а також Конституційного Суду України, враховуючи завершення повноважень окремих членів та суддів цих ключових органів.

Крім того, 2024-й став ще одним роком формування важливої судової практики, зокрема у справах, пов'язаних із війною. Сьогодні ця практика є не лише фундаментальною для національної правової системи, але й знаковою для міжнародної правової спільноти.

Минулого року тривав процес перемовин щодо вступу України до Європейського Союзу. Судова влада, залишаючись відданою європейським цінностям, продовжує відігравати важливу роль у цьому напрямі. Протягом року Верховний Суд активно долучався до аналізу відповідності національного законодавства європейським стандартам та розроблення дорожньої карти у сфері

верховенства права. Ця робота продовжується, адже є невід'ємною частиною підготовки до інтеграції України в європейську спільноту та забезпечення успіху переговорного процесу.

Також Верховний Суд брав участь в обговоренні та аналізі проекту Стратегії розвитку судової влади на наступні п'ять років, розробленої Офісом Президента України. Реалізація цієї Стратегії сприятиме вдосконаленню системи правосуддя та подальшому наближенню правової системи України до стандартів Європейського Союзу.

Підсумовуючи результати звітного року, можна з упевненістю стверджувати, що судова влада вкотре довела свою здатність успішно долати виклики, забезпечувати реалізацію правосуддя навіть в умовах воєнного стану і належним чином виконувати покладені на неї конституційні функції та обов'язки, не на словах, а на ділі демонструвати відданість цивілізаційним цінностям у сфері здійснення правосуддя.

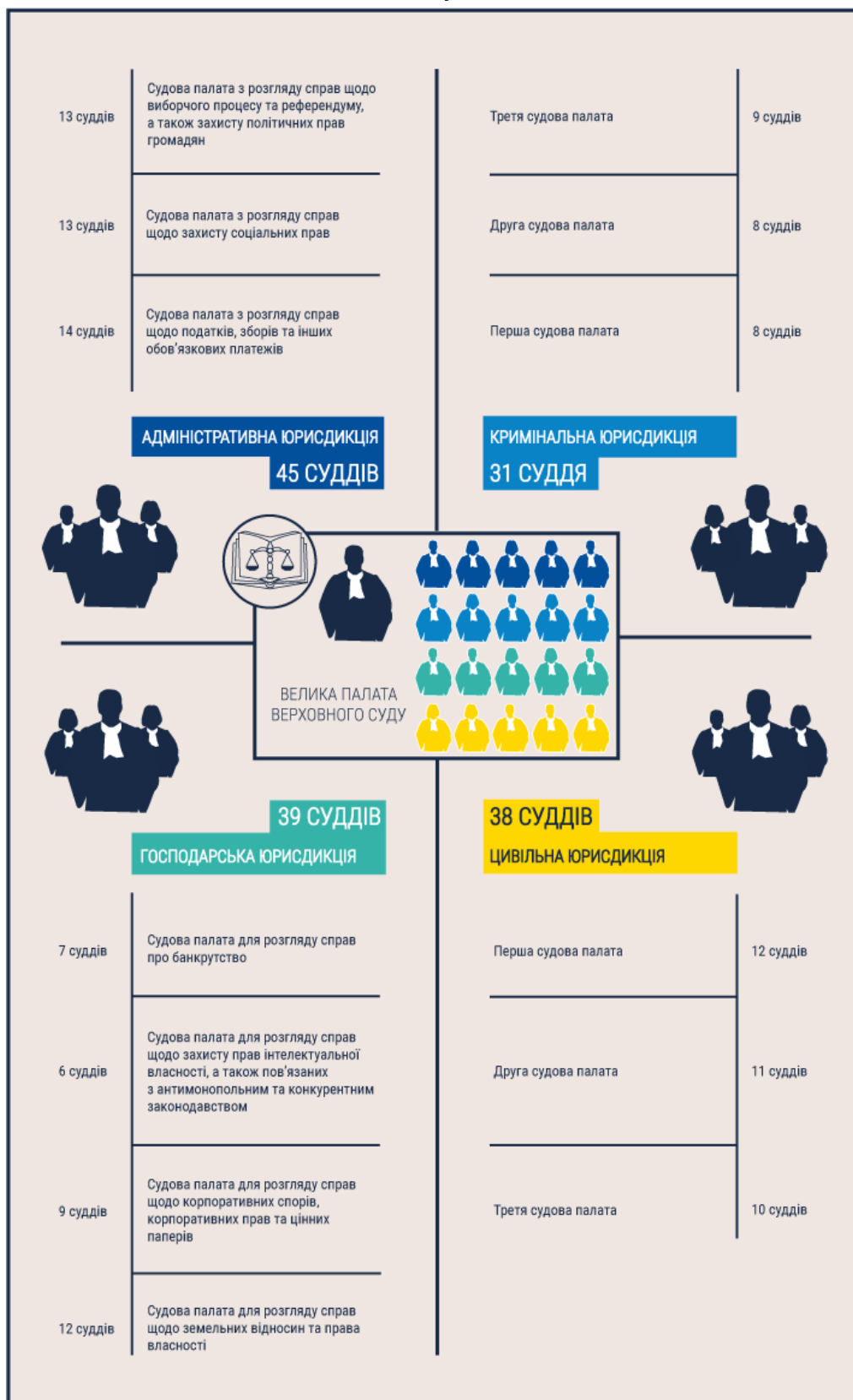
Водночас наші досягнення стали можливими завдяки злагодженій роботі та підтримці всіх, хто вірить у європейське майбутнє України.

Судді Верховного Суду у 2024 році продовжили започатковану після повномасштабної агресії традицію перерахунку частини суддівської винагороди на потреби армії. Такий перерахунок здійснювався не лише на єдиний рахунок, відкритий Національним банком України, а й адресно – на потреби військових частин, волонтерських організацій, окремих ініціатив. За рік Верховний Суд перерахував понад 90 млн грн, а з початку 2022 року загальна сума перевищила 550 млн.

Детальніше про те, як минув 2024 рік для Верховного Суду, – на наступних сторінках цього звіту.

Про Верховний Суд

Процесуальна структура Верховного Суду 153 судді

Портрет судді

153

СУДДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

59

94

Наймолодші судді

років

66
суддів

— — ● КАНДИДАТИ НАУК
(доктори філософії)

Найстарші судді

роки

29
суддів

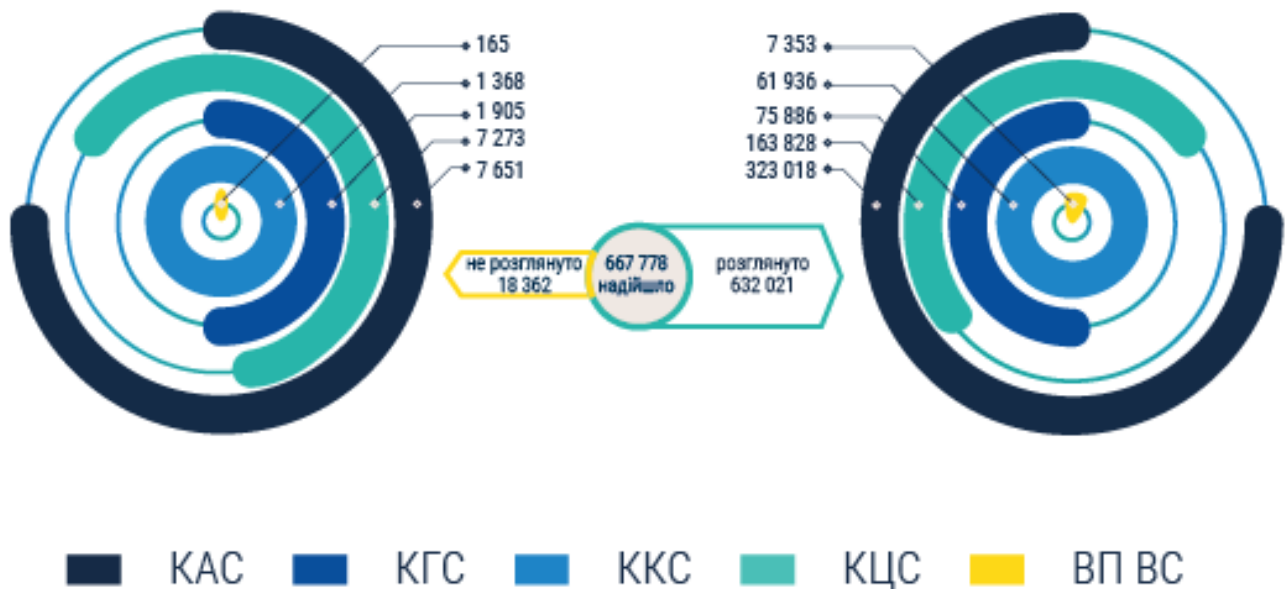
— — ● ДОКТОРИ НАУК

Структура Апарату Верховного Суду

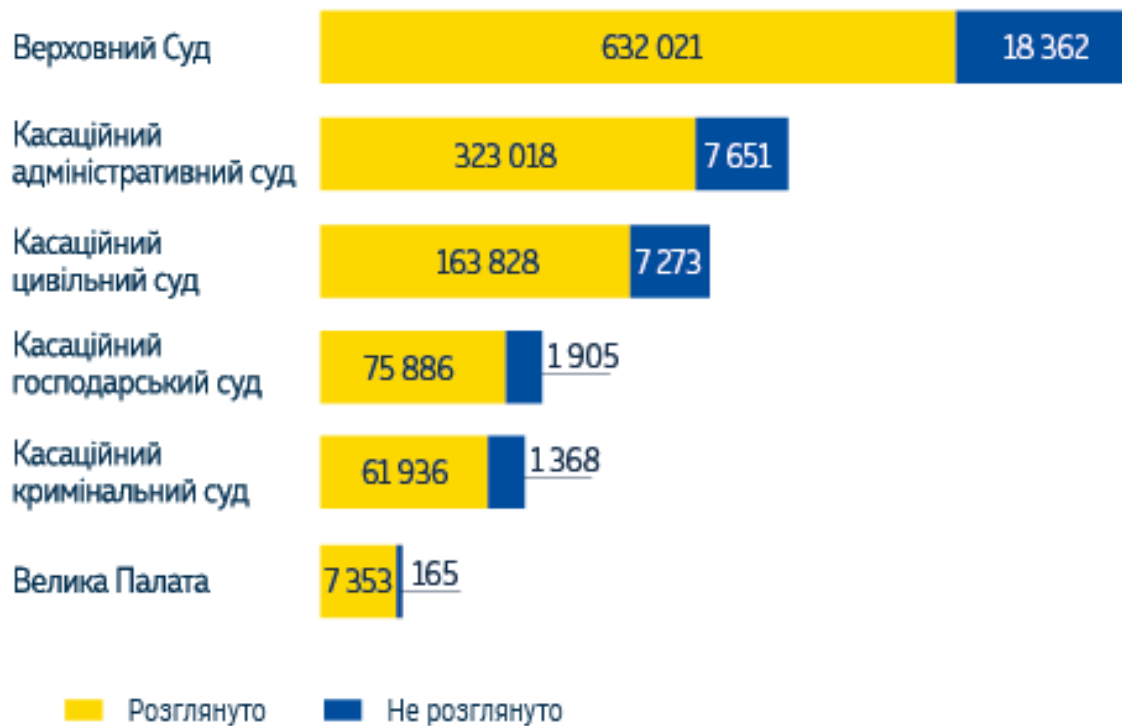

Загальна статистика

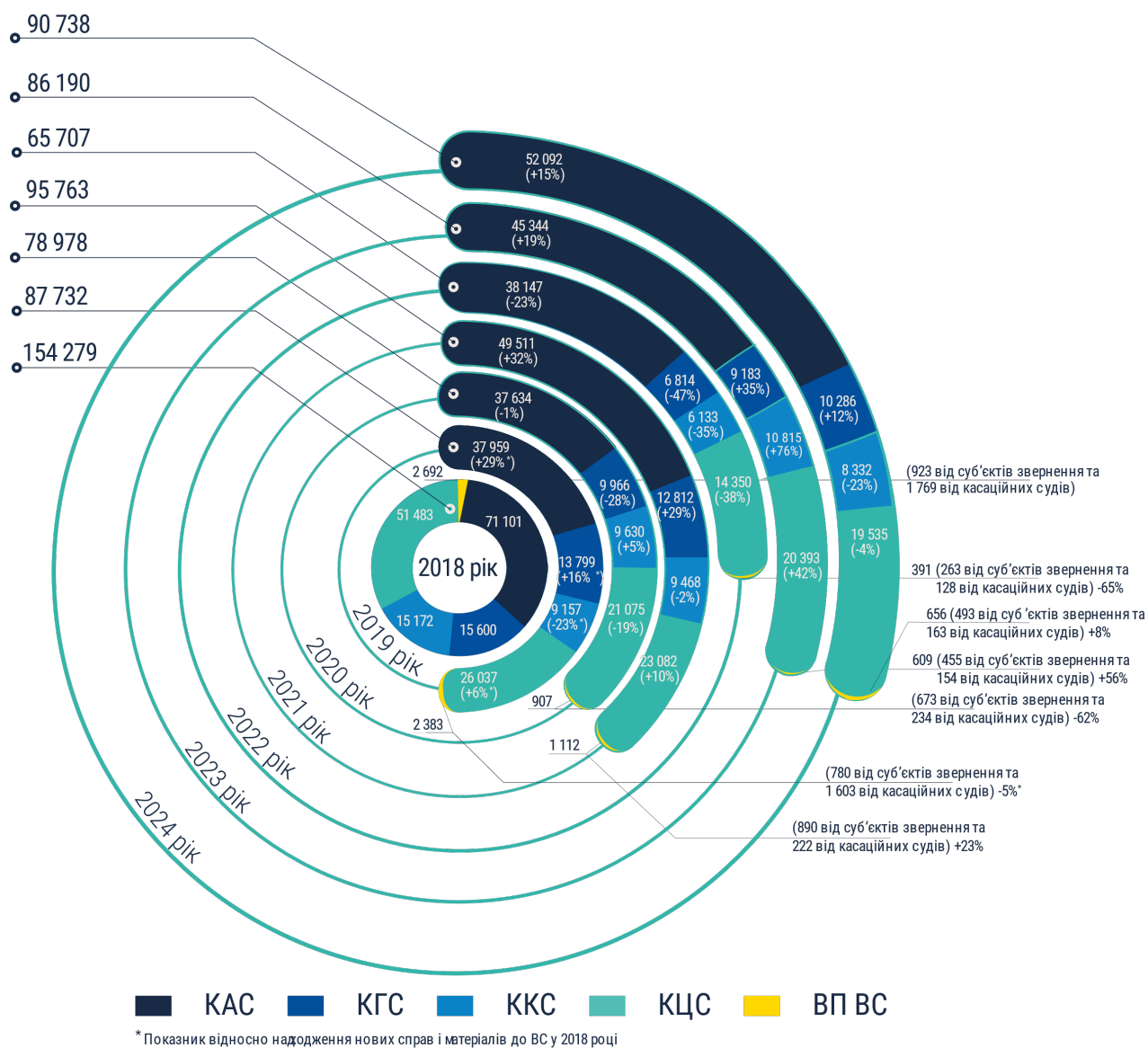
Надходження та розгляд справ і матеріалів з 15 грудня 2017 року по 31 грудня 2024 року

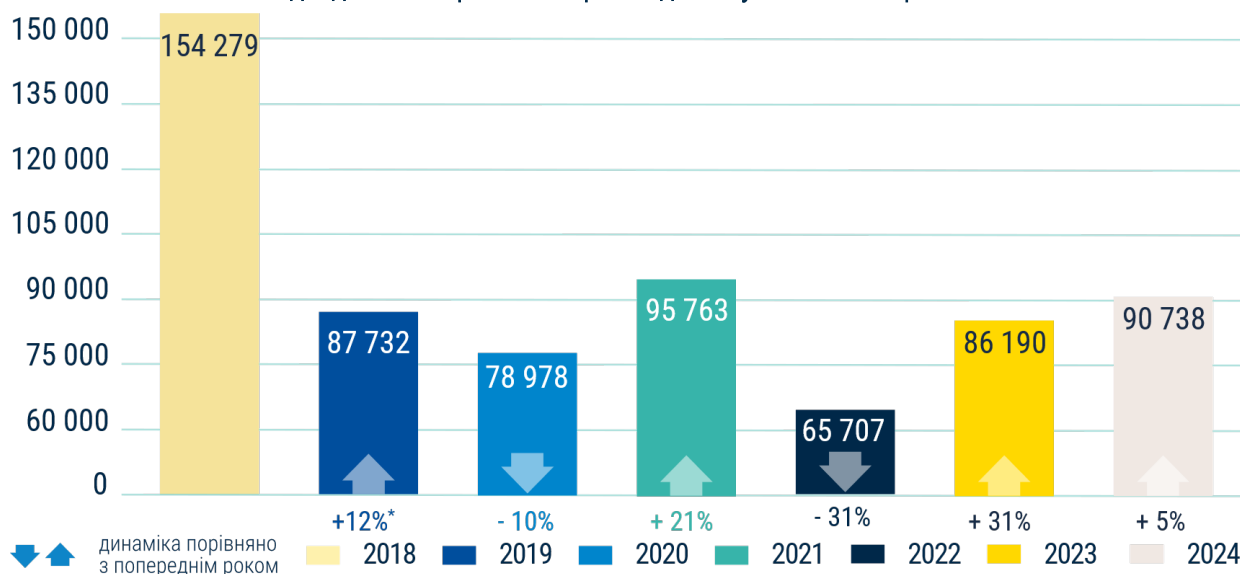
Загальні показники роботи з 15 грудня 2017 року по 31 грудня 2024 року

Надходження справ і матеріалів до ВС у 2018–2024 роках

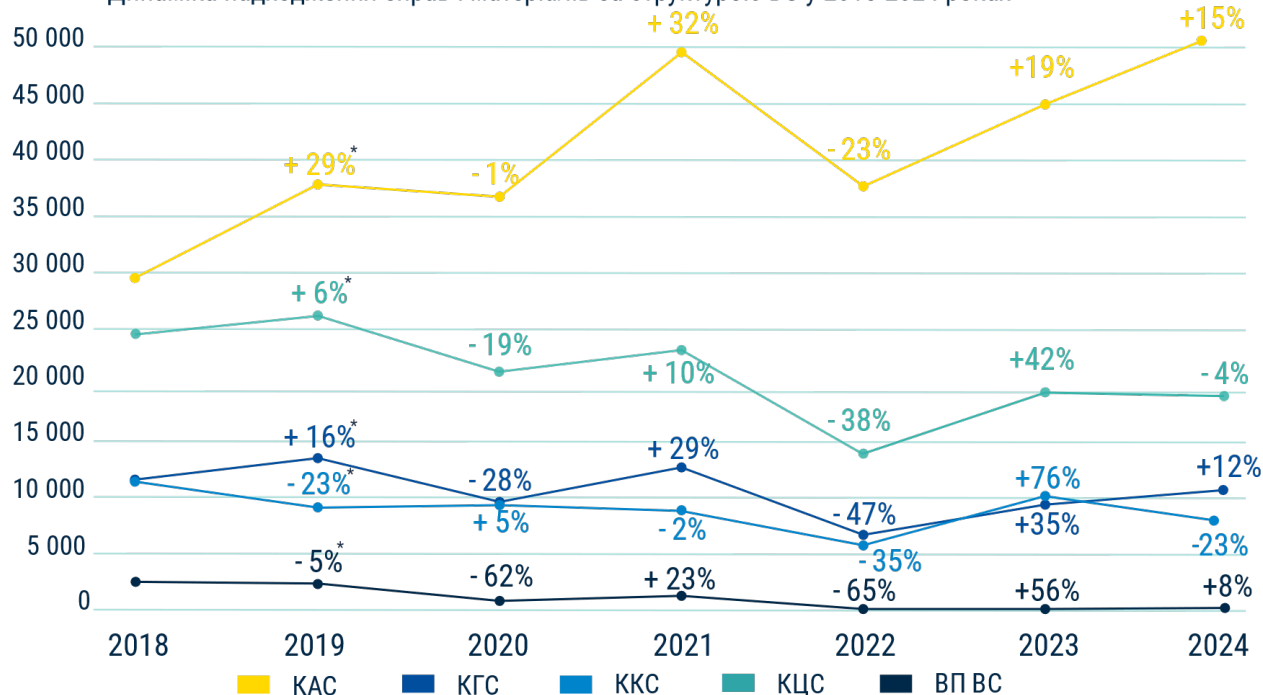
Надходження справ і матеріалів до ВС у 2018–2024 роках

Надходження справ і матеріалів за структурою ВС у 2018-2024 роках

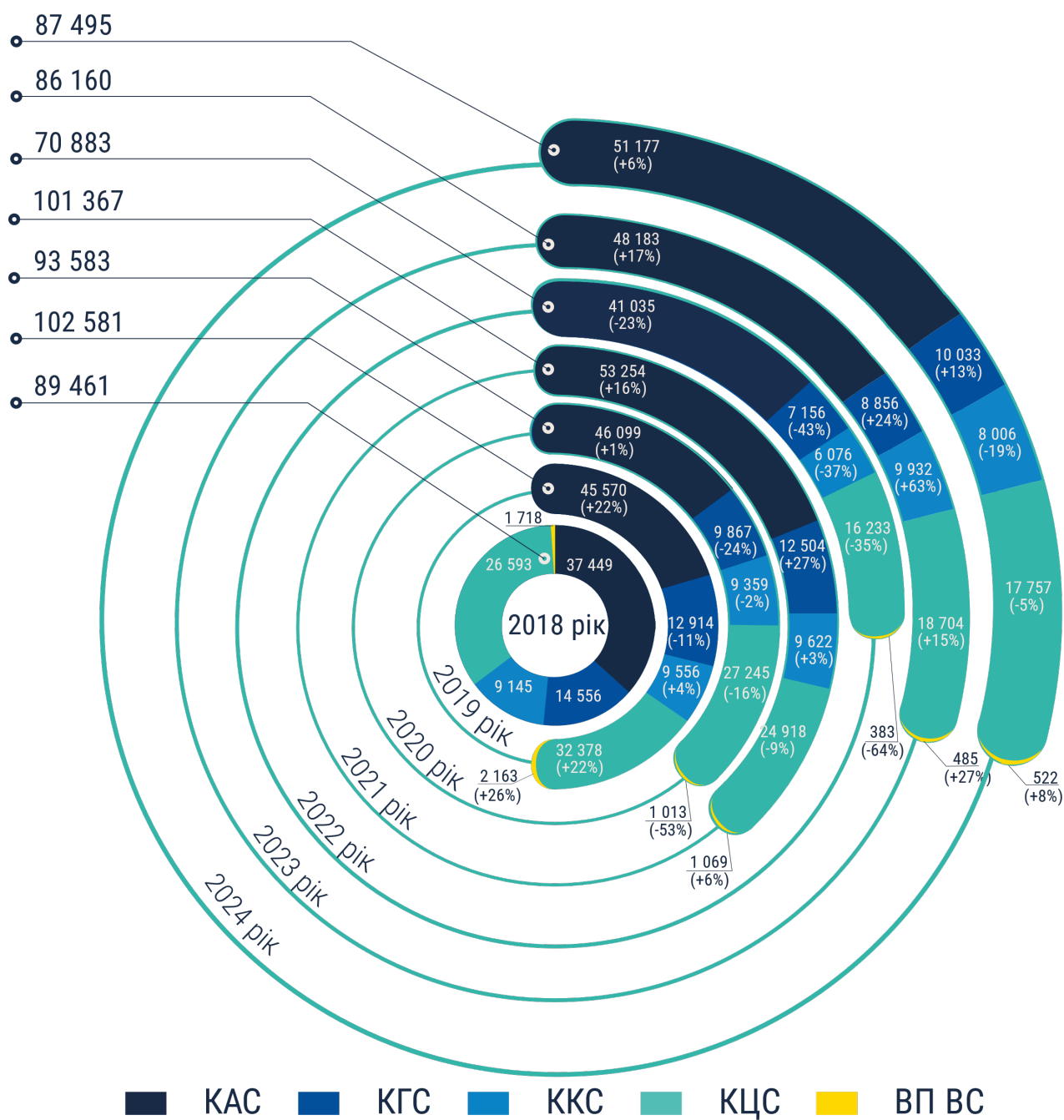
Рік	Касаційний адміністративний суд	Касаційний цивільний суд	Касаційний господарський суд	Касаційний кримінальний суд	Велика Палата
2018	71 101	51 483	15 600	15 172	2 692
2019	37 959 ↑*	26 037 ↑*	13 799 ↑*	9 157 ↓*	2 383 ↓*
2020	37 634 ↓	21 075 ↓	9 966 ↓	9 630 ↑	907 ↓
2021	49 511 ↑	23 082 ↑	12 812 ↑	9 468 ↓	1 112 ↑
2022	38 147 ↓	14 350 ↓	6 814 ↓	6 133 ↓	391 ↓
2023	45 344 ↑	20 393 ↑	9 183 ↑	10 815 ↑	609 ↑
2024	52 092 ↑	19 535 ↓	10 286 ↑	8 332 ↓	656 ↑

Динаміка надходження справ і матеріалів за структурою ВС у 2018-2024 роках

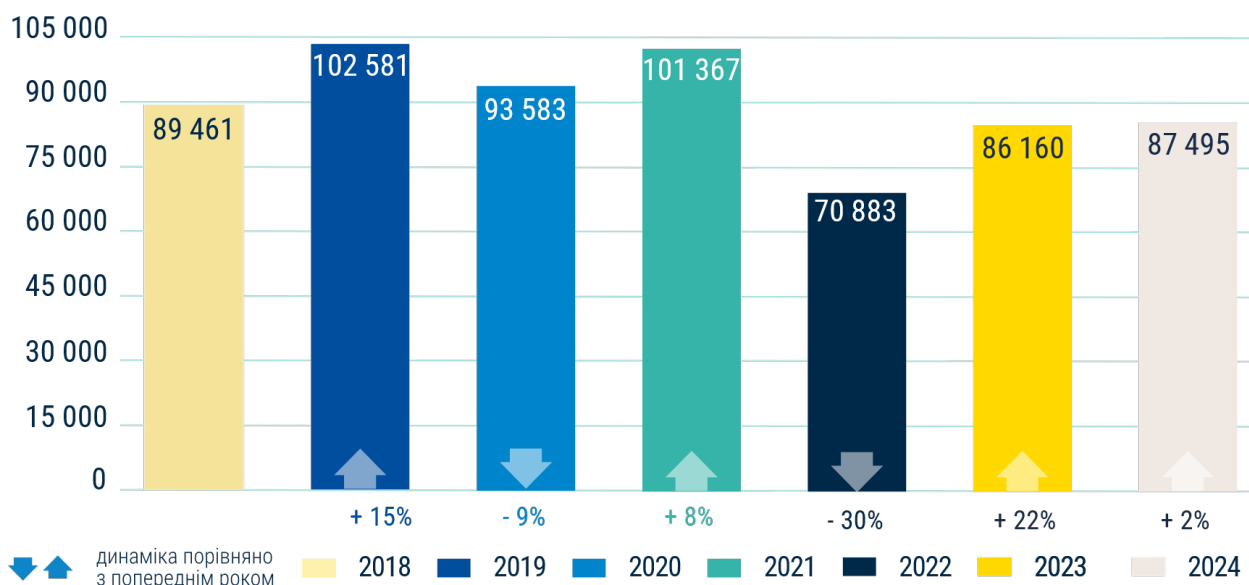

* Показник відносно надходження нових справ і матеріалів до ВС у 2018 році

Розгляд справ і матеріалів у ВС у 2018–2024 роках

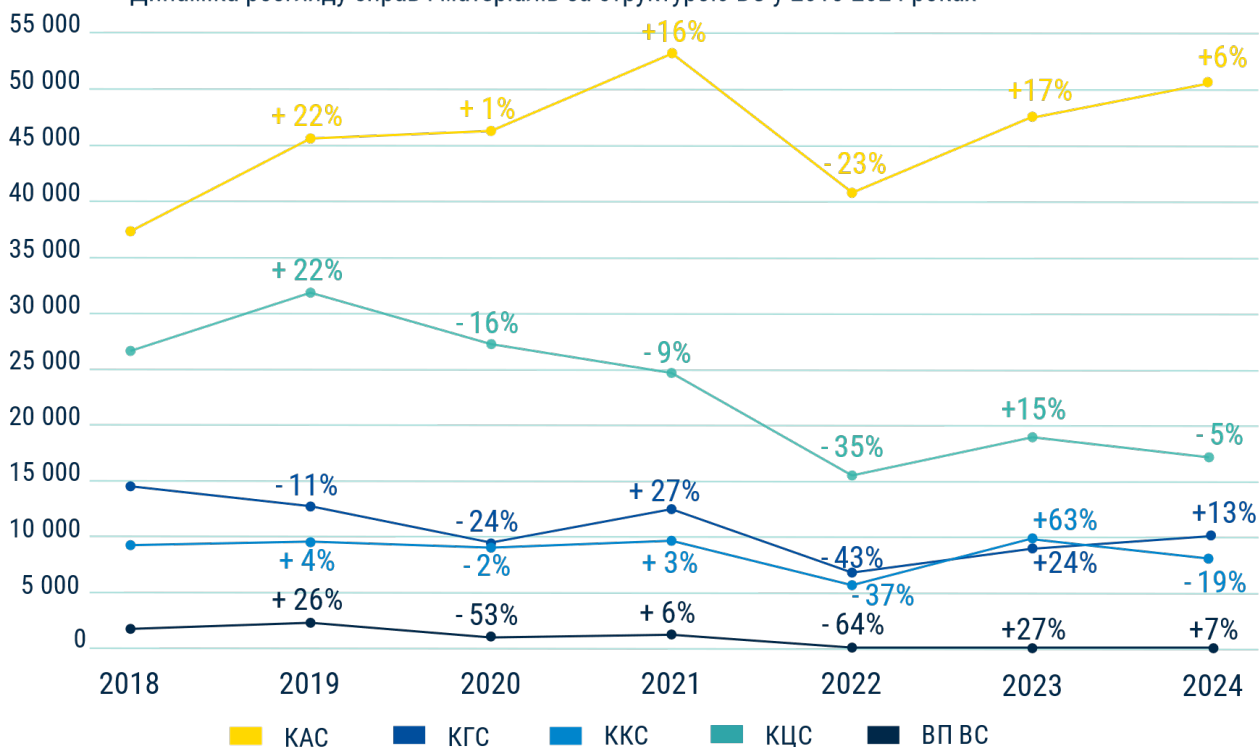
Розгляд справ і матеріалів у ВС у 2018–2024 роках

Розгляд справ і матеріалів за структурою ВС у 2018-2024 роках

Рік	Касаційний адміністративний суд	Касаційний цивільний суд	Касаційний господарський суд	Касаційний кримінальний суд	Велика Палата
2018	37 449	26 593	14 556	9 145	1 718
2019	45 570 ↑	32 378 ↑	12 914 ↓	9 556 ↑	2 163 ↑
2020	46 099 ↑	27 245 ↓	9 867 ↓	9 359 ↓	1 013 ↓
2021	53 254 ↑	24 918 ↓	12 504 ↑	9 622 ↑	1 069 ↑
2022	41 035 ↓	16 233 ↓	7 156 ↓	6 076 ↓	383 ↓
2023	48 183 ↑	18 704 ↑	8 856 ↑	9 932 ↑	485 ↑
2024	51 177 ↑	17 757 ↓	10 033 ↑	8 006 ↓	522 ↑

Динаміка розгляду справ і матеріалів за структурою ВС у 2018-2024 роках

Ключові рішення Верховного Суду

Рішення Великої Палати Верховного Суду

У 2024 році Велика Палата Верховного Суду продовжувала роботу, спрямовану на формування, забезпечення послідовності та єдності правозастосовної практики шляхом розгляду справ, які передані з підстав існування виключної правової проблеми, необхідності відступлення від сформованих раніше висновків Верховного Суду України, касаційних судів у складі ВС та Великої Палати ВС, а також визначення юрисдикційності спорів.

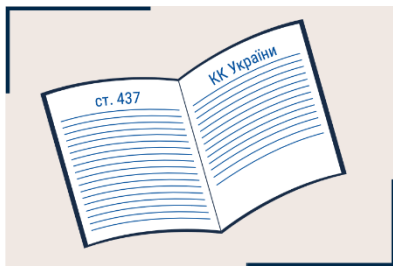
Впродовж року ВП ВС розглянула 9 справ, що містять виключну правову проблему, 54 справи, передані для відступлення від висновків ВСУ та ВС, а також 2 справи, у яких постало питання щодо юрисдикційності спору.

За результатами розгляду справ ВП ВС відповіла на найскладніші правові питання та сформулювала важливі правові висновки щодо застосування норм права в окремих категоріях справ, зокрема стосовно: порядку встановлення факту самостійного виховання дитини; повноважень органів Держгеокадастру звертатися до суду; способу реалізації релігійною громадою права на зміну канонічної приналежності; порядку пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника, якщо боржник помер під час розгляду справи; застосування кондикції до речей, визначених родовими та індивідуальними ознаками; застосування двосторонньої реституції в разі недійсності правочину тощо.

У 2024 році значно зросла кількість справ, пов'язаних зі збройною агресією РФ на території України. У цій категорії спорів ВП ВС зробила ключові висновки, зокрема щодо ознак суб'єкта злочину, передбаченого ст. 437 КК України (планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни), та критеріїв кваліфікації дій, вчинених під час збройного конфлікту, а також вирішила виключну правову проблему щодо моменту, з якого потрібно починати відлік шестимісячного строку, передбаченого реченням другим ч. 2 ст. 46 ЦК України, для оголошення фізичної особи померлою.

Також ВП ВС продовжила забезпечувати єдність судової практики при визначенні належних та ефективних способів захисту порушених прав, указавши на ефективні способи захисту в правовідносинах з повернення відчуженого майна на аукціоні у справі про банкрутство, а також на належний спосіб захисту порушеного права власника добре відомої торговельної марки в разі її реєстрації за іншою особою.

Окрім того, у 2024 році ВП ВС вирішила низку важливих питань, пов'язаних із застосуванням норм процесуального права. Так, ВП ВС сформулювала правові висновки, зокрема щодо змісту поняття «особа, яка не повідомлена про розгляд справи» при вирішенні питання про поновлення строку на апеляційне оскарження, а також щодо неможливості закриття провадження у справі за повторно поданою заявою про видачу дубліката виконавчого документа / заміну сторони виконавчого провадження.

1. ВП ВС визначила ознаки суб'єкта злочину, передбаченого ст. 437 КК України «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни», і сформулювала висновки щодо кваліфікації дій, вчинених під час збройного конфлікту

У справі № 415/2182/20 ВП ВС вирішувала питання щодо можливості притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 437 КК України осіб, які не здійснюють військового та політичного керівництва державою-агресором.

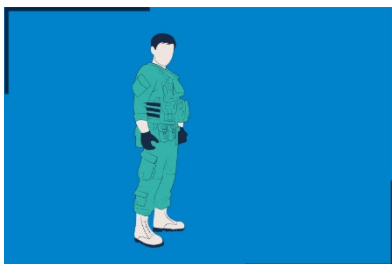
ВП ВС дійшла висновку, що діяння, визначені у ст. 437 КК України, здатні вчиняти особи, які з огляду на службові повноваження або фактичне суспільне становище спроможні здійснювати ефективний контроль за політичними чи воєнними діями або керувати ними, та/або істотно впливати на політичні, військові, економічні, фінансові, інформаційні та інші процеси у власній державі чи за її межами, та/або керувати конкретними напрямками політичних або воєнних дій.

До таких осіб належать, зокрема, глави держав та урядів; члени парламенту; лідери політичних партій; дипломати; керівники спецслужб; командири збройних сил, підпорядкованих державі, а також незаконних воєнізованих чи збройних формувань тощо.

ВП ВС також зауважила, що вчинені в умовах збройного конфлікту дії, які охоплюються заборонами, встановленими нормами міжнародного гуманітарного права, і становлять їх серйозне порушення, кваліфікуються лише за ст. 438 КК України і додаткової правової оцінки за іншими статтями цього Кодексу не потребують. Кваліфікуватися за іншими статтями Особливої частини КК України можуть діяння, які хоч і вчинені під час збройного конфлікту, проте не охоплюються заборонами, передбаченими нормами міжнародного гуманітарного права.

ВП ВС звернула увагу й на те, що у ст. 438 КК України встановлено відповідальність не за акт агресії, а за порушення під час уже триваючого збройного конфлікту законів і звичаїв війни незалежно від її правомірності або протиправності як такої.

Постанова ВП ВС від 28 лютого 2024 року у справі № 415/2182/20: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117555176>.

2. ВП ВС визначила юрисдикційність справ про встановлення факту проживання однією сім'єю із загиблим військовослужбовцем

Відповідно до обставин справи № 560/17953/21 позивачка звернулася до Міністерства оборони України із заявою про отримання одноразової грошової допомоги як член сім'ї померлого військовослужбовця. Однак комісія Міноборони відмовила їй у призначенні допомоги через відсутність доказів на підтвердження наявності в позивачки статусу члена сім'ї загиблого військовослужбовця –

позивачка не надала рішення суду, яким встановлено факт їх проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу.

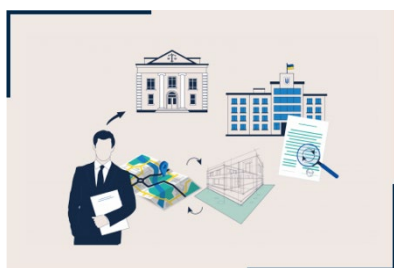
ВП ВС висувала, що комісія Міноборони, відмовляючи позивачці у призначенні вказаної допомоги, діяла в межах повноважень та відповідно до вимог закону.

Водночас ВП ВС звернула увагу, що існує два порядки встановлення фактів, що мають юридичне значення: позасудовий і судовий.

У разі оскарження до суду відмови відповідного органу в установленні юридичного факту, який підлягає встановленню в позасудовому порядку, такий спір має розглядатися в порядку адміністративного судочинства. Справи про встановлення юридичних фактів у судовому порядку вирішуються судами цивільної юрисдикції за правилами ЦПК України.

ВП ВС дійшла висновку, що справи про встановлення факту проживання однією сім'єю без шлюбу із загиблим військовослужбовцем підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства незалежно від мети звернення до суду (зокрема, підтвердження соціального статусу для призначення та виплати одноразової грошової допомоги сім'ї військовослужбовця) і наявності в заявника певних цивільних прав та обов'язків чи виникнення публічно-правових спорів із суб'єктами владних повноважень.

Постанова ВП ВС від 18 січня 2024 року у справі № 560/17953/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512563>.

3. ВП ВС визначила повноваження Держгеокадастру звертатися до суду, а також порядок визначення процесуального статусу прокурора

У справі № 925/1133/18 прокурор звернувся з позовом про оскарження рішення міської ради та визнання недійсними внесених на його підставі змін до договору оренди землі щодо зміни цільового призначення земельних ділянок із земель водного фонду на землі житлової та громадської забудови.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, вказавши, що прокурор не є належним позивачем у спірних відносинах і перебрав на себе функції контролюючого органу – Держгеокадастру. Апеляційний суд скасував зазначене рішення та залишив позов без розгляду, оскільки прокурор не обґрунтував наявності підстав для здійснення представництва інтересів держави в суді.

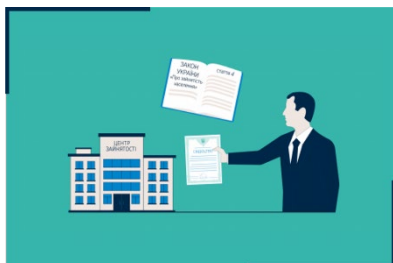
ВП ВС вказала, що у правовідносинах, що склались у цій справі, Держгеокадастр має виконувати функції державного контролю за використанням та охороною земель.

Водночас органи Держгеокадастру можуть звертатися до суду, якщо це необхідно для здійснення їхніх повноважень з нагляду (контролю) за дотриманням земельного законодавства, використанням та охороною земель усіх категорій і форм власності, у випадках, визначених у відповідних нормативно-правових актах, що регламентують повноваження Держгеокадастру (зокрема, з позовами щодо відшкодування втрат сільськогосподарського

і лісогосподарського виробництва, повернення самовільно зайнятих чи тимчасово зайнятих земельних ділянок, строк користування якими закінчився).

Отже, за обставин цієї справи органи Держгеокадастру не мають повноважень звертатися з позовом до суду, тому статусом позивача має наділятися прокурор.

Постанова ВП ВС від 11 червня 2024 року у справі № 925/1133/18: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120396091>.

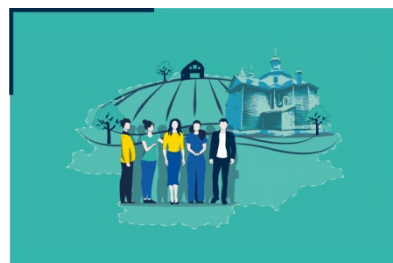
4. ВП ВС визначила умови надання адвокату статусу безробітного

За обставинами справи № 761/38813/21 адвокату було надано статус безробітного та призначено допомогу по безробіттю. Згодом міський центр зайнятості з'ясував, що відповідач, перебуваючи на обліку як безробітний, був зареєстрований у Раді адвокатів та мав право на заняття адвокатською діяльністю. Через це міський центр зайнятості припинив його реєстрацію та виплату допомоги. Також міський центр зайнятості повідомив адвоката про необхідність повернення нарахованих коштів, які останній добровільно не повернув, що стало підставою для звернення до суду з позовом про стягнення виплаченої допомоги по безробіттю.

ВП ВС виснувала, що адвокат, право на заняття адвокатською діяльністю якого не зупинено і не припинено, є особою, яка провадить незалежну професійну діяльність (забезпечує себе роботою самостійно), та віднесений до категорії зайнятого роботою населення і це виключає можливість надання йому статусу безробітного.

ВП ВС врахувала те, що в матеріалах цієї справи немає відомостей щодо зупинення чи припинення права відповідача на заняття адвокатською діяльністю. Зважаючи на це, він не міг бути визнаним безробітним, а виплачена йому допомога по безробіттю підлягає стягненню з нього на підставі ч. 3 ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування на випадок безробіття».

Постанова ВП ВС від 28 серпня 2024 року у справі № 761/38813/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121571331>.

5. ВС ВП визначила спосіб реалізації релігійною громадою права на зміну канонічної приналежності

Відповідно до обставин справи № 906/1330/21 частина жителів села вирішила, зокрема, змінити підлеглисть релігійної громади в канонічних та організаційних питаннях шляхом входу до складу Православної Церкви України. Настоятель релігійної громади оскаржив таке рішення, а також внесення відповідних змін до статуту, оскільки загальні збори були скликані неуповноваженими особами, а рішення про зміну канонічної підлеглисті та внесення відповідних змін до статуту ухвалене особами, які не були членами релігійної громади.

ВП ВС вказала, що зміна підлеглості в канонічних питаннях не залежить від схвалення ієрарха церкви, з-під підлеглості якій має намір вийти релігійна громада.

Законодавець установив механізм, за яким рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін або доповнень до статуту ухвалюється не менш як двома третинами від кількості членів релігійної громади, необхідної для визнання повноважними загальних зборів релігійної громади, і такі збори можуть скликатися її членами.

При цьому законодавець визнав автономію релігійної громади у визначенні кількості її членів, необхідної для визнання повноважними загальних зборів релігійної громади, а також у питаннях членства.

У цій справі статут релігійної громади не встановлював будь-якого врегульованого порядку та чітких критеріїв щодо прийняття членів у релігійну громаду, порядку їх обліку та ведення реєстру, а також не містив поняття фіксованого членства, процедури прийняття в члени релігійної громади.

При визначенні критеріїв, яким мали відповідати члени релігійної громади, що брали участь у загальних зборах громади та прийняли оспорюване рішення про зміну підлеглості в канонічних питаннях, суд урахував установлені в статуті релігійної громади в редакції 1991 року критерії членів парафіяльних зборів – досягнення 18-річного віку й регулярне відвідування богослужіння.

Постанова ВП ВС від 3 квітня 2024 року у справі № 906/1330/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118465129>.

6. ВП ВС розтлумачила зміст поняття «особа, яка не повідомлена про розгляд справи» при вирішенні питання про поновлення строку на апеляційне оскарження (п. 1 ч. 2 ст. 358 ЦПК України)

У справі № 490/9587/18 позивачка звернулася до суду зі скаргою на дії та бездіяльність державного виконавця.

У вересні 2021 року суд першої інстанції закрив провадження у справі у зв'язку з відсутністю предмета оскарження. У червні 2023 року позивачка звернулася з апеляційною скаргою на ухвалу суду першої інстанції та заявою про поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження.

Суд апеляційної інстанції відмовив у відкритті провадження на підставі того, що апеляційна скарга подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення. Суд зазначив, що позивачка була обізнана про розгляд справи місцевим судом, оскільки це провадження суд відкрив за її скаргою та її належним чином повідомляли про дати судових засідань.

ВП ВС погодилася з висновками суду апеляційної інстанції та виснувала, що при вирішенні питання про поновлення строку на апеляційне оскарження після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення особою, не повідомленою про розгляд справи (п. 1 ч. 2 ст. 358 ЦПК України), не можна

вважати особу, яка власне ініціювала розгляд справи або судового провадження (позивача, заявника, третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору).

ВП ВС звернула увагу на те, що позивач із високим ступенем зацікавленості повинен проявляти інтерес про хід розгляду ініційованої ним справи. У разі відсутності обставин непереборної сили ігнорування позивачем (заявником) протягом тривалого часу судового провадження, відкритого за його позовною заявою (заявою, скаргою), свідчить про недобросовісну поведінку та порушення основоположних засад цивільного процесу.

Постанова ВП ВС від 25 вересня 2024 року у справі № 490/9587/18: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122603347>.

7. ВП ВС визначила належний спосіб захисту порушеного права власника добре відомої торговельної марки в разі її реєстрації за іншою особою

У справі № 910/13988/20 фармацевтична фірма «Дарниця» звернулася до суду з позовом до Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій і АТ «Лубнифарм» про визнання торговельної марки добре відомою та визнання недійсними свідоцтв України на знак для товарів і послуг. Позивач стверджував, що позначення «Цитрамон» є добре відомим в Україні станом на 1 січня 1997 року. Водночас, на думку позивача, належний «Лубнифарм» знак «ЦИТРАМОН У» є схожим настільки, що його можна сплутати з добре відомою торговельною маркою позивача для ідентичних товарів.

Розглядаючи цю справу, ВП ВС проаналізувала ст. 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності, на підставі якої здійснюється охорона прав на добре відому торговельну марку, та висувала, що вимога про визнання торговельної марки добре відомою не може бути задоволена в позовному провадженні як окрема, оскільки така вимога не спрямована на захист права інтелектуальної власності від конкретного порушення, а є умовою надання цього захисту, зокрема шляхом визнання недійсною реєстрації (свідоцтва) торговельної марки іншою особою.

ВП ВС також висноує, що положення першого речення ч. 2 ст. 6 bis Паризької конвенції у взаємозв'язку з положеннями національного законодавства про позовну давність слід застосовувати як такі, що передбачають загальну позовну давність три роки для вимоги про скасування (визнання недійсним) свідоцтва (реєстрації) знака, що починає свій перебіг від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила, однак цей строк не може бути меншим за п'ять років від дати реєстрації знака, стосовно якого заявлена вимога.

Отже, за відсутності недобросовісності в реєстрації торговельної марки іншою особою позов власника добре відомої марки про скасування (визнання недійсним) свідоцтва (реєстрації) торговельної марки цієї особи може бути задоволений

у межах загальної позовної давності, що не може бути меншою від п'яти років із дати реєстрації марки.

Постанова ВП ВС від 17 квітня 2024 року у справі № 910/13988/20: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118601114>.

8. ВП ВС визначила, чи застосовується порядок пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника відповідно до ст. 1281 ЦК України, якщо боржник помер під час розгляду справи

У справі № 638/1046/14-ц у зв'язку з неналежним виконанням зобов'язань за кредитним договором банк направив позичальниці та поручителям вимогу про погашення заборгованості, а згодом звернувся до суду. Під час розгляду справи у 2014 році позичальниця померла. У 2016 році ухвалою суду до участі у справі залучено її правонаступницю.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову через пропуск строку, встановленого ст. 1281 ЦК України, оскільки банк дізнався про смерть позичальниці в лютому 2015 року, проте до її спадкоємиці вимог не пред'явив. Також суд відмовив у позові до поручителя, адже після заміни боржниці на її спадкоємицю поручитель не надав згоди на забезпечення виконання зобов'язання останньою. Апеляційний суд виснував, що банк не пропустив строк пред'явлення кредитором вимог до спадкоємців, і частково задовольнив позов.

ВП ВС виснувала, що в задоволенні вимог позивача про стягнення заборгованості як із спадкоємиці померлої позичальниці, так і з поручителя має бути відмовлено у зв'язку із втратою кредитором права вимоги з підстав пропуску строку, визначеного ч. 2 ст. 1281 ЦК України.

ВП ВС вказала, що якщо смерть позичальника настала під час розгляду судової справи за позовом кредитора до позичальника про стягнення заборгованості, до таких правовідносин застосовуються правила про загальний порядок пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців, визначені у ст. 1281 ЦК України, а спадкоємці, які прийняли спадщину, підлягають залученню до участі у справі як правонаступники відповідного учасника справи на підставі ст. 55 ЦПК України.

Аналіз правил ч. 1 ст. 559 і частин 2, 4 ст. 1281 ЦК України дає підстави для висновку, що в разі пропуску кредитором строків пред'явлення вимог до спадкоємців боржника, які прийняли спадщину, кредитор позбавляється прав вимоги як за основним зобов'язанням, так і за додатковим зобов'язанням (порукою), що не може існувати окремо від основного зобов'язання.

Постанова ВП ВС від 9 жовтня 2024 року у справі № 638/1046/14-ц: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691>.

9. ВП ВС визначила момент, з якого потрібно починати відлік шестимісячного строку, передбаченого реченням другим ч. 2 ст. 46 ЦК України, для оголошення фізичної особи померлою

У справі № 755/11021/22 заявниця 1 листопада 2022 року звернулася до суду із заявою, в якій просила оголосити померлим її сина, добровольця добровольчого формування, який ніс службу на території ТРЦ м. Києва, по якому в ніч із 20 на 21 березня 2022 року збройні сили рф завдали ракетного удару, унаслідок чого він загинув.

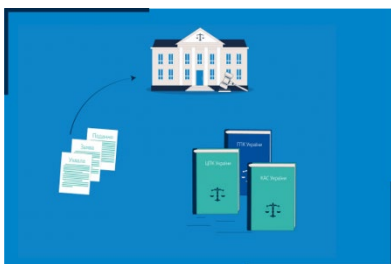
Суд першої інстанції заяву задовольнив. Суд апеляційної інстанції змінив резолютивну частину рішення суду першої інстанції, зазначивши дату смерті особи – 20 березня 2022 року.

Розглядаючи спір, ВП ВС зауважила, що приписи ч. 2 ст. 46 ЦК України пов'язують оголошення фізичної особи померлою у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, а не у зв'язку з воєнним станом як таким. Тому немає підстав пов'язувати початок перебігу строків, зазначених у ч. 2 ст. 46 ЦК України, із введенням, припиненням або скасуванням воєнного стану в Україні.

ВП ВС дійшла висновку, що з урахуванням конкретних обставин справи суд на підставі ч. 2 ст. 46 ЦК України може оголосити фізичну особу померлою не раніше спливу шести місяців від дня закінчення активних бойових дій на місці ймовірної загибелі фізичної особи або від дня настання події, за якої відбулася загибель фізичної особи, якщо така подія хоча і є наслідком воєнних дій, проте сталася не на території ведення активних бойових дій.

Оскільки територією активних бойових дій була вся територія м. Києва з 24 лютого до 30 квітня 2022 року, ВП ВС висувала, що саме з 30 квітня 2022 року має обраховуватися початок шестимісячного строку, зазначеного в реченні другому ч. 2 ст. 46 ЦК України, як дата закінчення активних бойових дій на території м. Києва.

Постанова ВП ВС від 11 грудня 2024 року у справі № 755/11021/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992364>.

10. ВП ВС вказала на неможливість закриття провадження у справі за повторно поданою заявою про видачу дублікату виконавчого документа / заміну сторони виконавчого провадження

У справі № 186/871/14-ц ВП ВС досліджувала питання щодо можливості закриття провадження у справі за повторно поданою заявою про видачу дублікату виконавчого документа / заміну сторони виконавчого провадження, зокрема за наявності ухвали суду про відмову в поновленні строку пред'явлення виконавчого документа до виконання.

ВП ВС зауважила, що ухвала про відмову в задоволенні заяви про видачу дубліката виконавчого документа, постановлена під час вирішення судом процесуального питання, пов'язаного з виконанням судового рішення, не може бути підставою для закриття провадження у справі за п. 3 ч. 1 ст. 255 ЦПК України (п. 3 ч.1 ст. 231 ГПК України).

Заява (подання державного / приватного виконавця) з процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних (господарських) справах, зокрема і про видачу дубліката виконавчого документа, підлягає розгляду без відкриття провадження у справі.

Тому державний / приватний виконавець чи заявник має право звертатися до суду з відповідним поданням, заявою, направленими на виконання ст. 129 Конституції України щодо обов'язковості судового рішення, стільки разів, скільки це необхідно, щоб виконати судові рішення (за винятком випадків, передбачених ст. 44 ЦПК України).

Постанова ВП ВС від 13 листопада 2024 року у справі № 186/871/14-ц: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123410904>.

11. ВП ВС вказала на застосування кондикційного позову до речей, визначених як індивідуальними, так і родовими ознаками, а також субсидіарно після ухвалення рішення суду про віндикацію

У справі № 201/9127/21 позивач звернувся до суду з позовом про відшкодування вартості автомобіля на підставі статей 1212, 1213 ЦК України. Позивач зазначав, що рішенням суду на його користь було витребувано автомобіль з володіння відповідачки, відкрито виконавче провадження. Згодом виконавець повернула виконавчий лист без виконання через те, що транспортний засіб боржника, який розшукувала поліція, не виявлено протягом року з дня оголошення розшуку.

Суди першої та апеляційної інстанцій позовні вимоги задовольнили частково.

У касаційній скарзі відповідачка зазначила, що кондикційний позов може бути задоволений лише щодо майна, визначеного родовими ознаками, а автомобіль – це індивідуально визначена річ, тому кондикція застосовуватися не може. Єдиним ефективним способом захисту є саме витребування автомобіля.

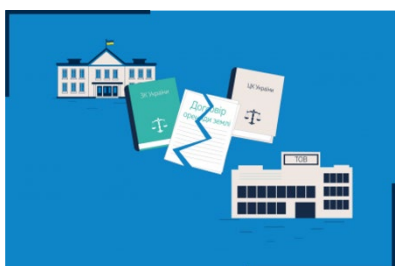
За результатами розгляду справи ВП ВС дійшла висновку, що аналіз норм гл. 83 ЦК України свідчить, що цей Кодекс не диференціює особливості застосування кондикції залежно від родових чи індивідуальних ознак її об'єкта та, відповідно, не обмежує сферу її застосування виключно речами, визначеними родовими ознаками.

ВП ВС також зауважила, що в разі неможливості повернення майна його власнику за рішенням суду про віндикацію субсидіарно застосовуються положення ч. 3 ст. 1212 ЦК України про заборону незаконного збагачення.

Також тлумачення ст. 1213 ЦК України дає підстави для висновку, що відшкодування вартості безпідставно збереженого майна застосовується у випадку встановлення неможливості повернення майна в натурі, що може бути пов'язано зі знищенням речі, її переробленням, втратою, протиправною передачею третій особі тощо.

З урахуванням особливостей транспортного засобу як рухомої речі, яка може бути вільно переміщена у просторі, розібрана, перероблена тощо, відсутність протягом тривалого часу результатів від заходів, спрямованих на його розшук, може за конкретних обставин справи кваліфікуватися як неможливість повернення безпідставно збереженого майна в натурі.

Постанова ВП ВС від 25 вересня 2024 року у справі № 201/9127/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122434169>.

12. ВП ВС визначила правові підстави розірвання договору оренди землі у зв'язку з несплатою орендної плати

У справі № 918/391/23 ВП ВС досліджувала питання, у яких випадках договір оренди землі може бути розірваний судом на підставі п. «д» ч. 1 ст. 141 ЗК України, а коли – на підставі ч. 2 ст. 651 ЦК України.

ВП ВС висувала, що підставою розірвання договору оренди землі згідно з п. «д» ч. 1 ст. 141 ЗК України є саме систематична, тобто неодноразова (два та більше випадки), повна несплата орендної плати. Ця спеціальна правова норма в такому випадку є самостійною та достатньою, і звертатися до більш загальної норми ч. 2 ст. 651 ЦК України немає потреби.

Якщо має місце сплата орендної плати в меншому розмірі, ніж визначено умовами договору оренди землі, тобто орендар допустив часткову несплату (недоплату) орендної плати, застосовується правило ч. 2 ст. 651 ЦК України – у разі істотності порушення договору іншою стороною. Якщо суд дійде висновку, що орендар істотно порушив умови договору та внаслідок часткової недоплати орендної плати орендодавець значною мірою був позбавлений того, на що розраховував, то договір має бути розірваний на підставі ч. 2 ст. 651 ЦК України.

Той факт, що на момент розгляду справи орендар погасив заборгованість за орендною платою, не впливає на право орендодавця вимагати розірвання договору як на підставі ч. 2 ст. 651 ЦК України, так і на підставі п. «д» ч. 1 ст. 141 ЗК України.

Постанова ВП ВС від 20 листопада 2024 року у справі № 918/391/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123602976>.

Рішення Верховного Суду (адміністративна юрисдикція)

Триваюча у 2024 році війна, розв'язана рф проти України, загострила кризові явища в суспільстві, в тому числі державному управлінні й місцевому врядуванні, зумовлюючи нові виклики й загрози в економічній, політичній, інформаційній, культурній та інших сферах життєдіяльності держави. Розширення участі громадян і українського суспільства загалом у протистоянні збройній агресії, з одного боку, демонструє консолідацію всіх у єдиних патріотичних цілях, а з іншого, на жаль, вказує на суттєве зростання кількості звернень громадян до адміністративних судів з позовами на рішення, дії та бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

Лише до Верховного Суду у звітному році надійшло понад 52 тис. адміністративних справ та апеляційних і касаційних матеріалів, що приблизно на 2,5 тис. більше, ніж у довоєнний період (у 2021 році – 49 511), та фактично становить найбільший показник надходжень як у довоєнний, так і у воєнний періоди. При цьому основний приріст надходження матеріалів і справ відбувся зі спорів у сферах публічної (зокрема військової) служби, державного соціального страхування тощо.

Особливістю діяльності Верховного Суду при відправленні адміністративного правосуддя у 2024 році став розгляд значної кількості справ у спорах, що виникли переважно в період воєнного стану. За результатами їх розгляду було сформовано актуальну судову практику з новими правовими висновками й підходами, вкрай необхідними як для судів нижчих інстанцій та інших правозастосовних органів, так і для громадськості загалом.

Найбільш значущими у звітному році стали правові позиції щодо захисту прав дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи; в спорах у сферах мобілізаційної підготовки і мобілізації в Україні, проходження військової служби, соціального захисту військовослужбовців, членів їх сімей та ветеранів війни, зокрема щодо визнання статусу учасника бойових дій, виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військовослужбовця тощо.

КАС ВС також сформулював важливі правові позиції у спорах щодо соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, відчуження земельних ділянок в умовах воєнного стану, оподаткування й бюджетного відшкодування та ін.

Вагомими стали й судові рішення Верховного Суду в адміністративних справах, які своїми висновками сприяли прийняттю нових законодавчих актів та вдосконаленню чинного українського законодавства з метою врегулювання відносин у різних галузях і сферах суспільного життя держави, в тому числі у сфері адміністративного судочинства та адміністративних процедур.

I. Правові позиції з вирішення спорів у сфері пенсійного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

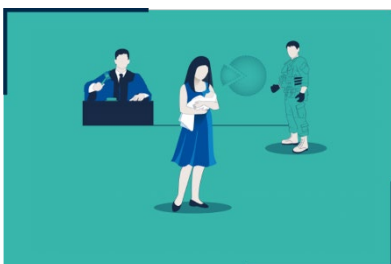
Щодо права дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, яким призначена пенсія у зв'язку із втратою годувальника, на отримання доплати до пенсії

У справі № 240/34069/22 спір виник у зв'язку з відмовою управління Пенсійного фонду України виплатити позивачці доплату до пенсії відповідно до ст. 39 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи». Позивачка є матір'ю двох малолітніх дітей, які мають статус дітей, що потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи, отримує пенсію, призначену їй дітям у зв'язку із втратою годувальника – внаслідок смерті їхнього батька. Діти разом з матір'ю проживають на території, віднесений до зони гарантованого добровільного відселення.

Відмова пенсійного органу мотивована тим, що зазначена вище норма Закону не передбачає виплату підвищення пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення.

Вирішуючи цю справу, Верховний Суд зазначив, що Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» не встановлює будь-яких обмежень щодо нарахування доплати до пенсії за певним видом пенсії, яку отримує особа, оскільки визначальним у цьому випадку є місце проживання особи, яка звертається за призначенням підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру, та факт наявності в неї статусу пенсіонера. Закріплення ж у вказаному Законі положень, які передбачають право дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, на певні пільги та гарантії, не позбавляє таких дітей, які не працюють і проживають на території гарантованого добровільного відселення, права на отримання доплати до пенсії в разі наявності в них статусу пенсіонерів, зокрема внаслідок призначення та виплати пенсії у зв'язку із втратою годувальника.

Постанова КАС ВС від 16 жовтня 2024 року у справі № 240/34069/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122378586>.

II. Правові позиції з вирішення спорів у сфері соціального захисту сімей з дітьми

Щодо права дитини загиблого військовослужбовця, яка народилася після його смерті, на отримання одноразової грошової допомоги

У справі № 440/6725/23 позивачка звернулася в інтересах малолітнього сина до обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки із заявою щодо виплати одноразової грошової допомоги, передбаченої п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового

і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану», сину загиблого військовослужбовця.

Відповідач відмовив у призначенні одноразової грошової допомоги, оскільки син військовослужбовця народився після його загибелі.

Вирішуючи цю справу, Верховний Суд зазначив, що за своєю природою одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) військовослужбовця має компенсаторний характер і спрямована матеріально підтримати, наскільки це можливо, членів сім'ї (батьків, дітей, дружину) та утриманців загиблого військовослужбовця після втрати близької людини (годувальника), а тому виключення з кола осіб, які мають право на отримання допомоги, дитини військовослужбовця з підстав дати її народження не відповідає змісту і меті закону.

Висновок відповідача про те, що дитина загиблого військовослужбовця народилася після його смерті, а тому не набула прав на отримання частки одноразової грошової допомоги в разі загибелі військовослужбовця, є помилковим, оскільки такий підхід до тлумачення законодавства не відповідатиме положенням Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а також основним принципам охорони дитинства, а саме рівності прав і свобод дітей, які визначені нормативно-правовими актами, незалежно від народження або будь-яких інших обставин, а також міжнародним зобов'язанням держави згідно зі ст. 2 Конвенції про права дитини поважати й забезпечувати всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, без будь-якої дискримінації.

Отже, дитина загиблого військовослужбовця, у розумінні ст. 16-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», належить до кола осіб, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю військовослужбовця.

Постанова КАС ВС від 10 травня 2024 року у справі № 440/6725/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118962318>.

III. Правові позиції з вирішення спорів у сфері мобілізаційної підготовки і мобілізації в Україні

1. Щодо відсутності підстав надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації в'їтчиму, який виховує дитину з інвалідністю

У справі № 160/17962/23 позивач звернувся до суду з позовом до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, у якому просив визнати протиправними дії щодо відмови в оформленні йому відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та ненадання довідки про оформлення відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації на підставі абз. 6 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

Позивач із 2016 року перебуває в шлюбі з матір'ю дитини з інвалідністю. Рідний батько дитини не виконує своїх обов'язків щодо її виховання і має значну заборгованість зі сплати аліментів. Позивач проживає разом із дружиною

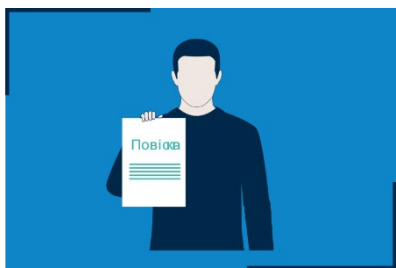
та її дитиною однією сім'єю, що підтверджується довідками й заявами, у яких вказано, що він бере участь у вихованні та утриманні дитини.

Верховний Суд указав, що новий чоловік, перебуваючи в шлюбі з матір'ю дитини, має право на участь у вихованні її неповнолітньої дитини (за умови проживання однією сім'єю). При цьому обов'язок щодо виховання такої дитини відповідно до положень СК України покладено, зокрема, на її батька. Та обставина, що між батьками неповнолітньої особи розірвано шлюб, не звільняє її рідного батька від виконання обов'язку щодо виховання своєї дитини і не зменшує обсяг його прав та обов'язків. Оскільки обов'язок щодо виховання дитини з інвалідністю приписано ч. 2 ст. 157 СК України покладено на її рідного батька, а вітччм реалізує таке право на добровільних засадах, немає обґрунтованих підстав вважати, що на нього поширюються положення абз. 6 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

Тобто мачуха або вітччм мають право брати участь у вихованні пасинка чи падчерки за умови спільного проживання, однак це право реалізується на добровільних засадах і не звільняє рідного батька від виконання обов'язків щодо виховання дитини. При цьому обов'язок з виховання дитини з інвалідністю покладено саме на її рідного батька.

Оскільки позивач є вітччмом і реалізує свої права на добровільних засадах, на нього не поширюються положення абз. 6 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», які передбачають відстрочку для батьків-вихователів дитини з інвалідністю віком до 18 років.

Постанова КАС ВС від 3 жовтня 2024 року у справі № 160/17962/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122098050>.

2. Щодо неоскаржуваності дій територіального центру комплектування та соціальної підтримки з виготовлення та вручення повістки

У справі № 380/2838/24 позивач звернувся до суду з позовом до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, у якому просив визнати протиправними дії щодо виготовлення та вручення йому повістки. Позивач стверджував, що повістка містить недостовірні підписи, відсутня дата повістки та розпорядження на оповіщення її вручення, мета виклику не вказана. Спроба вручення позивачу незаконної повістки в незаконний спосіб, від чого він обґрунтовано відмовився, потягла для нього тяжкі наслідки, а саме порушення кримінальної справи за ст. 336 КК України.

Верховний Суд указав, що обов'язок військовозобов'язаної особи з'явитися за викликом до відповідного ТЦК та СП установлений не повісткою, а Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу». Дії ТЦК та СП щодо виготовлення та вручення повістки, яка складена відповідно до законодавства про військовий обов'язок і військову службу, не є рішенням чи дією суб'єкта владних повноважень, що порушує права, свободи або інтереси особи. Такі дії мають

технічний характер і слугують лише засобом оповіщення громадянина про необхідність виконання військового обов'язку відповідно до закону.

Обставини незгоди особи з діями щодо вручення повістки, а також незгода з відповідними наслідками, пов'язаними відмовою від отримання повістки й неявкою до ТЦК та СП, не можуть бути предметом розгляду та оцінки в порядку адміністративного судочинства. Самі ж дії ТЦК та СП щодо виготовлення та вручення повістки, яка складена цим органом на виконання законодавства з питань військового обов'язку, не свідчать про факт порушення суб'єктом владних повноважень прав, свобод або інтересів позивача.

Таким чином, спори, пов'язані з виготовленням чи врученням повісток, не належать до юрисдикції адміністративних судів, оскільки такі дії не впливають на права чи обов'язки громадян у сфері публічно-правових відносин. Окремі доводи про недотримання процедури вручення повістки чи можливе підроблення підписів у ній можуть бути розглянуті у відповідному кримінальному провадженні, але не в межах адміністративного судочинства.

Постанова КАС ВС від 23 жовтня 2024 року у справі № 380/2838/24: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122522303>.

IV. Правові позиції з вирішення спорів щодо проходження військової служби

1. Щодо підтвердження участі військовослужбовця в бойових діях чи прирівняних до них заходах

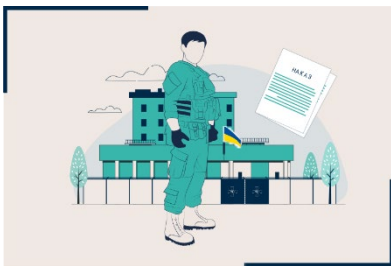
У справі № 560/3159/23 позивач звернувся до військової частини щодо виплати додаткової винагороди відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану». Відповідач вказав, що довідки про безпосередню участь позивача у веденні бойових дій не відповідають додаткам № 1 та 2 телеграми від 23 червня 2022 року № 912/з/29, оскільки в них не вказані бойові накази (бойове розпорядження) за відповідні періоди або журнал бойових дій і рапорт (донесення) командира підрозділу (групи).

Верховний Суд дійшов висновку, що підтвердженням безпосередньої участі відряджених військовослужбовців у бойових діях або заходах є довідка керівника органу військового управління, штабу угруповання військ (сил), штабу тактичної групи, до яких для виконання завдань відряджених військовослужбовець, за зміст яких відповідальність несе уповноважений командир (начальник), який видав відповідну довідку.

Якщо відрядженому військовослужбовцю видано довідку про підтвердження його участі в бойових діях або заходах, зміст і форма якої відповідають додаткам № 1, 2 окремого доручення, підписану уповноваженим командиром (начальником), то презюмується, що цей командир (начальник) перевірів і підтвердив наявність документального підтвердження безпосередньої участі військовослужбовців

у бойових діях або заходах, визначених п. 3 окремого доручення, на підставі якого визначив терміни безпосередньої участі кожного конкретного відрядженого військовослужбовця в бойових діях або заходах відповідно до повноважень, наданих йому абз. 3 п. 3 та абз. 4 п. 4 окремого доручення від 23 червня 2022 року № 912/з/29. Зміст цих документів може ставитися під сумнів лише за наявності доказів недобросовісного чи зловмисного спотворення фіксації реальної участі конкретного військовослужбовця в бойових діях чи відповідних заходах. Іншим випадком необхідності пошуку доказів участі військовослужбовця в бойових діях чи відповідних заходах може бути ситуація втрати (знищення) документів військової частини (підрозділу) в умовах бойових дій, засвідчена відповідними документами.

Постанова КАС ВС від 21 березня 2024 року у справі № 560/3159/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117858824>.

2. Щодо відсутності залежності права військовослужбовця на нарахування та виплату додаткової винагороди від виконання військовою частиною формальних процедур реалізації такого права

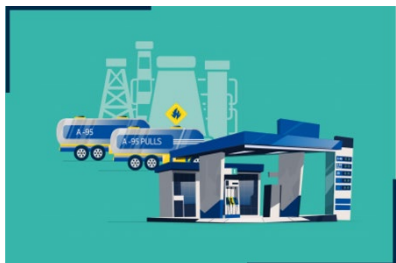
У справі № 120/14606/23 позивач звернувся до суду з позовом до військової частини Державної прикордонної служби України про визнання протиправною бездіяльності щодо ненарахування та невиплати додаткової винагороди за період служби із 7 квітня по 25 червня 2022 року, а також просив зобов'язати відповідача здійснити відповідні виплати. Обґрунтовуючи свої вимоги, позивач вказував, що, перебуваючи у відрядженні та беручи участь у бойових діях, він не отримав належної додаткової винагороди через порушення порядку передання документів між військовими частинами. Участь у бойових діях підтверджувалася довідкою, виданою на підставі бойового розпорядження, однак через ненадходження до військової частини інформації у встановленій формі та в передбачені строки відповідач не здійснив виплату додаткової винагороди.

Верховний Суд указав, що порушення процедури обміну відповідною інформацією чи відсутність передбачених списків не впливають на об'єктивну дійсність участі військовослужбовця в бойових діях. Оскільки позивач дотримався встановлених законом умов для виплати йому додаткової винагороди, недоліки у виконанні формальних процедур з боку військових частин не можуть призвести до обмеження його права на отримання належних сум грошового забезпечення в повному обсязі. Порушення порядку передачі документів, рапортів та іншої інформації між військовими частинами щодо безпосередньої участі військовослужбовця в бойових діях чи забезпеченні заходів з національної безпеки і оборони, відсічі збройній агресії і її стримуванню не свідчить про відсутність у нього права на таку винагороду.

Недоліки в дотриманні внутрішнього порядку документообігу між військовими частинами не звільняють відповідача від обов'язку забезпечити виплату додаткової

винагороди, якщо факт участі військовослужбовця в бойових діях підтверджується належними доказами.

Постанова КАС ВС від 10 жовтня 2024 року у справі № 120/14606/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122226832>.

V. Правові позиції з вирішення спорів у сфері оподаткування

1. Щодо ліцензування виробництва пального

У справі № 380/20490/21 спір виник через трактування змішування пального як виробництва. Податковий орган вважав, що змішування бензину А-95-Євро-Е5 (код УКТ ЗЕД 2710124512) і присадки BASF Keropur 3786 (код УКТ ЗЕД 3811900000) є виробництвом пального, яке потребує ліцензії, тоді як платник наполягав, що це лише покращення якості пального без суттєвих змін його властивостей. Платник отримував готове паливо з підтвердженням якості, змішував бензин А-95-Євро-Е5 (код УКТ ЗЕД 2710124512) з присадкою BASF Keropur 3786 (код УКТ ЗЕД 3811900000), випускаючи продукт під торговельною маркою PULLS. Тобто паливо отримувалося в готовому вигляді з підтвердженням його якості, а змішування здійснювалося виключно для покращення характеристик.

Верховний Суд, застосовуючи норми Закону «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» і ПК України, зазначив, що виробництвом вважається лише діяльність із перероблення нафти, газового конденсату чи природного газу. Змішування товарних бензинів і присадок не змінює фізико-хімічних властивостей пального, його коду УКТ ЗЕД чи октанового числа. Тож така діяльність не утворює нового продукту й не потребує ліцензії, оскільки не є виробництвом у розумінні спеціального законодавства.

Постанова КАС ВС від 25 липня 2024 року у справі № 380/20490/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120728522>.

2. Щодо наслідків скасування реєстрації реєстраторів розрахункових операцій

Спір у справі № 280/9850/23 стосувався штрафу, накладеного на ТОВ «Бізнес Фактор Компані» за використання незареєстрованого РРО. Податковий орган встановив, що із 4 травня по 15 червня 2022 року платник використовував РРО із скасованою реєстрацією, що стало підставою для штрафу в розмірі 150 % вартості проданих товарів.

Платник аргументував, що використання РРО було вимушеним через воєнний стан, а пристрій працював коректно й передавав фіскальні дані.

Верховний Суд визнав, що використання незареєстрованого РРО, незалежно від його технічного стану, порушує законодавство, зокрема вимоги Закону України

«Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг». Скасування реєстрації РРО автоматично позбавляє його законності для здійснення розрахункових операцій, навіть в умовах воєнного стану.

Постанова КАС ВС від 2 жовтня 2024 року у справі № 280/9850/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122039375>.

VI. Виконання податкових обов'язків

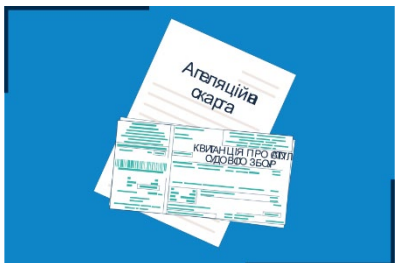
Щодо неможливості виконання передчасного податкового повідомлення-рішення

У справі № 520/5995/23 (провадження № К/990/551/24) розглядалося питання, чи зобов'язаний податковий орган прийняти попереднє рішення під час розгляду заяви платника про форс-мажорні обставини та надати можливість подати додаткові документи.

ТОВ «Родоніт-Р» втратило документацію і сервери через обстріли м. Харкова в березні 2022 року, що унеможливило виконання податкових обов'язків. Податковий орган не ухвалив попереднього рішення, одразу зобов'язав виконати обов'язки та наклав штраф понад 21 млн грн за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних.

Верховний Суд установив, що податковий орган за правилами Порядку підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків, визначених у підпункті 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29 липня 2022 року № 225, зобов'язаний спершу ухвалити попереднє рішення та запропонувати платнику подати додаткові документи. Недотримання цієї процедури робить рішення протиправним і таким, що підлягає скасуванню. А суд може зобов'язати повторно розглянути заяву з урахуванням правової оцінки.

Постанова КАС ВС від 7 листопада 2024 року у справі № 520/5995/23 (провадження № К/990/551/24): <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122882856>.

VII. Правові позиції з процесуальних питань

Щодо сплати судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду поданої в порядку ст. 383 КАС України заяви

У справі № 140/8660/20 позивач оскаржив в апеляційному порядку ухвалу суду першої інстанції, якою залишено без задоволення заяву позивача, подану в порядку ст. 383 КАС України, про визнання протиправними дій суб'єкта владних повноважень – відповідача на виконання рішення суду в цій адміністративній справі. Ухвалою апеляційного адміністративного суду скаргу повернуто скаргнику у зв'язку з неусуненням недоліків – несплатою судового збору за її подання.

Вирішуючи цю справу, Верховний Суд зазначив, що ч. 2 ст. 3 та підпункт 5 п. 3 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір», які уможливають справляння судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу суду, постановлену в порядку ст. 383 КАС України, є такими, що суперечать ч. 1 ст. 8, частинам 1, 2 ст. 55, ст. 129-1 Конституції України, отже не підлягають застосуванню.

Взявши до уваги положення ч. 1 ст. 8, частин 1, 2 ст. 55, ст. 129-1 Конституції України як норми прямої дії, з урахуванням юридичної позиції Конституційного Суду України в Рішенні № 6-р(II)/2024 від 13 травня 2024 року, суд касаційної інстанції дійшов висновку, що судовий збір не підлягає сплаті за подання апеляційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду поданої в порядку ст. 383 КАС України заяви.

Постанова КАС ВС від 15 листопада 2024 року у справі № 140/8660/20: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123084473>.

Рішення Верховного Суду (господарська юрисдикція)

Результати діяльності у 2024 році засвідчили високу адаптивність і гнучкість Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду в умовах воєнного стану та зміни економічної і геополітичної ситуації. Пріоритетом залишаються оперативність і якість розгляду справ, особливо тих, що стосуються обороноздатності та забезпечення життєво важливих потреб.

2024 рік відзначився важливими рішеннями Касаційного господарського суду у складі ВС, які вплинули на розвиток правозастосування в Україні. Було розглянуто низку складних і важливих справ, що втілювалося в нових правових позиціях, спрямованих на зміцнення принципу верховенства права, забезпечення рівноваги між інтересами держави, суспільства та приватних осіб, а також адаптацію правозастосування до умов правового режиму воєнного стану.

КГС ВС сформулював нові правові позиції в питаннях виконання зобов'язань, процедур банкрутства, корпоративних відносин, захисту інтелектуальної власності та процесуальних аспектів. У наведеній добірці висвітлено правові позиції КГС ВС, що посилюють юридичну визначеність і забезпечують справедливість.

Так, судді КГС ВС напрацювали низку правових висновків, зокрема, щодо: обов'язку гаранта сплатити кошти за гарантією; належного способу захисту прав кредитора юридичної особи, яка перебуває в стані припинення; правової природи санкцій, передбачених ч. 3 ст. 228 ЦК України та ч. 1 ст. 208 ГК України; моменту виникнення права вимоги про покладення субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство; покладення солідарної відповідальності у справі про банкрутство (ч. 6 ст. 34 КУзПБ); примусового відчуження корпоративних прав та акцій на користь держави в умовах воєнного стану; визначення початку перебігу позовної давності у справах за позовами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (як кредитора, що також діє в інтересах інших колишніх кредиторів); застосування ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»; можливості включення до складу активів пайових інвестиційних фондів спільного інвестування майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку; вирішення питання щодо реєстрації торговельної марки, яка складається виключно з одного кольору; обсягу прав постійних користувачів і можливості подання позовів від імені держави та правової природи третейської / арбітражної угоди та порядку, у якому має вирішуватися питання щодо дійсності такої угоди.

Ці рішення демонструють стратегію КГС ВС, спрямовану на розвиток сучасного правозастосування, забезпечення справедливого судочинства навіть у складних умовах воєнного часу, зміцнення принципу верховенства права та захист законних інтересів сторін.

І. Правові позиції у спрах, що виникають із зобов'язальних правовідносин

1. Про обов'язок гаранта сплатити кошти за гарантією

У справі № 910/17772/20 гарант відмовив бенефіціару в задоволенні вимог за банківською гарантією, посилаючись на закінчення строку її дії. Кредитор (бенефіціар), не погоджуючись із відмовою гаранта, подав до господарського суду позов про стягнення грошової суми відповідно до виданої банком гарантії.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, яким позов задоволено, зазначивши, що згідно зі статтями 560, 563, 565 ЦК України у відповідача виник обов'язок сплатити позивачу кошти відповідно до умов гарантії, оскільки принципал (третя особа) порушив зобов'язання, яке було забезпечено банківською гарантією, наданою банком.

Вирішуючи спір, об'єднана палата КГС ВС звернула увагу, що договір між принципалом і гарантом зв'язує лише принципала і гаранта, але не бенефіціара. Односторонній правочин щодо видачі гарантії створює обов'язки лише для гаранта (ч. 3 ст. 202 ЦК України), а бенефіціар є кредитором у відповідному грошовому зобов'язанні.

Отже, забезпечувальна функція банківської гарантії виявляється у відносинах між бенефіціаром і принципалом, а не між бенефіціаром та гарантом. Натомість у відносинах між бенефіціаром і гарантом виникає окреме грошове зобов'язання, що не залежить від зобов'язання за участю бенефіціара та принципала. Тому гарант має сплатити грошову суму, якщо виконано саме умови гарантії. Втручатися у відносини між бенефіціаром і принципалом, зокрема вирішувати, чи виконав принципал грошове зобов'язання за договором між бенефіціаром та принципалом і, відповідно, чи припинене основне зобов'язання виконанням, гарант не має права.

Кредитор-бенефіціар має право вимоги як за основним зобов'язанням, так і за незалежною від цього зобов'язання гарантією. Якщо бенефіціар не отримає виконання за основним зобов'язанням, то він, пред'явивши вимогу гаранту, отримає виконання.

Постанова ОП КГС ВС від 17 травня 2024 року у справі № 910/17772/20: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119618126>.

2. Щодо належного способу захисту прав кредитора юридичної особи, яка перебуває в стані припинення

У справі № 905/451/22 АТ звернулося до господарського суду з позовом до комунального підприємства про зобов'язання комунального підприємства в особі комісії з припинення включити грошові вимоги АТ до проміжного ліквідаційного балансу;

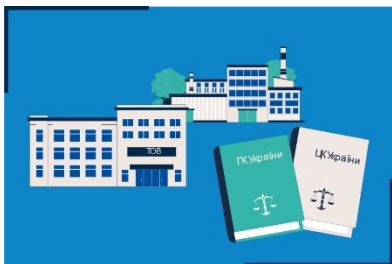
стягнення з відповідача на користь позивача заборгованості за договором постачання природного газу.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій про часткове задоволення позову, зазначивши, що перебування юридичної особи – боржника у стані припинення жодним чином не впливає ані на можливість відкриття виконавчого провадження, ані на примусове виконання судового рішення щодо цього боржника у процедурі виконавчого провадження, зокрема не тягне закінчення виконавчого провадження і не є підставою для його зупинення.

Отже, позовна вимога про стягнення грошових коштів з боржника – юридичної особи, яка перебуває у стані припинення, відповідає способу захисту, встановленому законом (примусове виконання обов'язку в натурі (п. 5 ч. 2 ст. 16 ЦК України, ч. 2 ст. 20 ГК України)), і цей спосіб захисту є ефективним.

При цьому позовна вимога про зобов'язання включити грошові вимоги до проміжного ліквідаційного балансу є неефективною.

Постанова ОП КГС ВС від 30 серпня 2024 року у справі № 905/451/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121753659>.

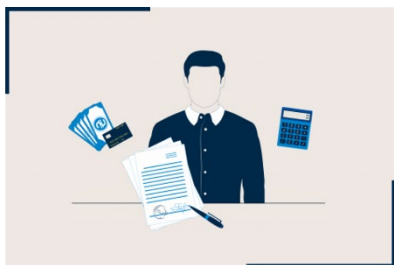
3. Щодо правової природи санкцій, передбачених ч. 3 ст. 228 ЦК України та ч. 1 ст. 208 ГК України

У справі № 911/934/23 прокурор в інтересах Фонду державного майна України звернувся до ДП та ПП про визнання недійсними договору, додаткової угоди та стягнення в дохід держави коштів, одержаних сторонами за договором. Позивач, зокрема, зазначив, що ці правочини суперечать інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

Колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що для вирішення спору у справі необхідно встановити правову природу санкцій, передбачених ч. 3 ст. 228 ЦК України та ч. 1 ст. 208 ГК України, а також з'ясувати їх сумісність із міжнародними договорами, згоду на які надано Верховною Радою України.

Санкції, передбачені ч. 3 ст. 228 ЦК України, ч. 1 ст. 208 ГК України (яка містить аналогічні положення), не є компенсаційними, оскільки положеннями зазначених норм передбачено застосування цих санкцій на користь держави незалежно від ступеня негативного впливу виконання правочину на майновий стан держави та навіть незалежно від того, чи наявний такий вплив узагалі. Отже, санкції, передбачені ч. 3 ст. 228 ЦК України, ч. 1 ст. 208 ГК України, не є способами захисту прав держави, а є конфіскаційними санкціями. Вони спрямовані на покарання осіб, які порушили законодавчу заборону вчиняти правочин, який не відповідає інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

Норми ч. 3 ст. 228 ЦК України та ч. 1 ст. 208 ГК України не підлягають застосуванню як такі, що порушують критерій сумісності заходу втручання у право на мирне володіння майном із гарантіями ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у світлі практики ЄСПЛ.

II. Правові позиції у сфері застосування законодавства про банкрутство

1. Щодо моменту виникнення права вимоги про покладення субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство

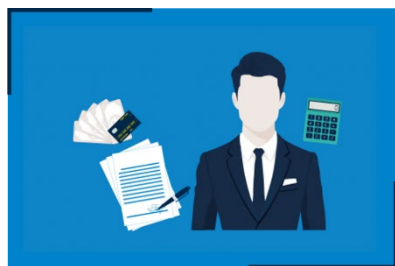
У справі № 906/1155/20 (906/1113/21) ліквідатор боржника в межах справи про банкрутство звернувся з позовом до керівника боржника та його засновника про покладення на них субсидіарної відповідальності відповідно до ст. 61 КУзПБ і стягнення суми загальної заборгованості боржника перед його кредиторами.

Верховний Суд змінив мотивувальну частину постанови апеляційного суду, зазначивши, що право ліквідатора / кредитора подати заяву про покладення субсидіарної відповідальності виникає не раніше ніж після завершення реалізації об'єктів, включених до ліквідаційної маси банкрута, та розрахунків з кредиторами на підставі проведення такої реалізації в ліквідаційній процедурі.

Передчасне звернення з вимогами про покладення субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство виключає розгляд, дослідження, оцінку та встановлення осіб, винних у правопорушенні з доведення боржника до банкрутства.

Встановлення недостатності майна боржника для задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство є тією обставиною, з якою закон пов'язує початок перебігу позовної давності за вимогами про субсидіарну відповідальність у справі про банкрутство.

Постанова КГС ВС від 19 червня 2024 року у справі № 906/1155/20 (906/1113/21): <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120341855>.

2. Про покладення солідарної відповідальності у справі про банкрутство (ч. 6 ст. 34 КУзПБ)

У справі № 908/3236/21 кредитор у межах справи про банкрутство звернувся із заявою про покладення на директора боржника солідарної відповідальності за зобов'язаннями боржника перед кредитором і стягнення з нього суми боргу, внесеної до реєстру вимог кредиторів.

Верховний Суд змінив мотивувальну частину постанови апеляційного суду, зазначивши, що у справі про банкрутство солідарна відповідальність має деліктну природу й покладається за те порушення (неподання боржником, який перебував у стані загрози неплатоспроможності, заяви про відкриття справи про банкрутство), наслідком якого є такі негативні наслідки, як неможливість

виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами в разі задоволення вимог одного або кількох кредиторів боржника.

Кошти, стягнені з керівника (члена органу управління) боржника як суб'єкта солідарної відповідальності відповідно до ч. 6 ст. 34 КУзПБ, є коштами боржника, які, зокрема, включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані для задоволення вимог кредиторів лише в порядку черговості, встановленому КУзПБ.

Постанова КГС ВС від 4 вересня 2024 року у справі № 908/3236/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122021182>.

III. Правові позиції в корпоративних спрах

1. Щодо примусового відчуження корпоративних прав та акцій на користь держави в умовах воєнного стану

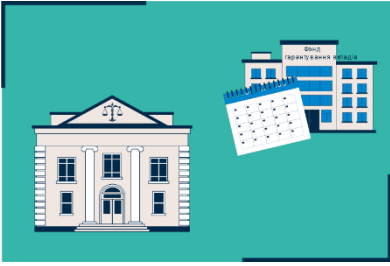
За обставинами справи № 910/14243/22 компанія була власником простих бездокументарних іменних акцій, емітентом яких є ПАТ. Акції компанії 6 листопада 2022 року були відчужені на користь держави на підставі наказу т. в. о. командувача Сил логістики ЗСУ та наказу командира військової частини.

КГС ВС зазначив, що за правовою природою примусове відчуження майна у власника в умовах воєнного стану є реквізицією. З огляду на те, що реквізиція застосовується за обставин, які вимагають негайних дій, вона провадиться в позасудовому (адміністративному) порядку за рішенням органів державної влади. Адміністративний порядок реквізиції майна у власника зумовлений потребою швидкої реакції від органів державної влади на відповідні обставини.

Відчуження майна ПАТ, у тому числі акцій, на користь держави Україна, можливість здійснювати управління цим товариством в інтересах обороноздатності, стратегічної безпеки і, як наслідок, забезпечення належної життєдіяльності країни та її населення приведе до досягнення стратегічної мети – певної стабільності на ринку нафти та нафтопродуктів, комплексного розв'язання наявних проблем щодо забезпечення нафтопродуктами як Збройних Сил України, так і населення країни.

З огляду на те, що на території України діє режим воєнного стану, у зв'язку з яким вводяться в дію спеціальні законодавчі норми, що передбачають можливість примусового відчуження майна фізичних та юридичних осіб (без винятку) на підставі Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану», норми спеціального закону в умовах особливого правового режиму превалюють над нормами законів мирного часу.

Постанова КГС ВС від 24 липня 2024 року у справі № 910/14243/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120626000>.

2. Про визначення початку перебігу позовної давності у справах за позовами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (як кредитора, що також діє в інтересах інших колишніх кредиторів) та застосування ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»

У справі № 916/3724/21 Фонд гарантування вкладів фізичних осіб звернувся до господарського суду з позовом до пов'язаної з банком особи про стягнення майнової шкоди.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що положення ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у редакції, чинній на день звернення Фонду з позовом (згідно з якими Фонд має право звертатися з такими позовами до судів належної юрисдикції протягом процедури ліквідації банку та трьох років після внесення запису про припинення банку як юридичної особи (спеціальна позовна давність)), не підлягають застосуванню у спірних правовідносинах, адже зміни до цього Закону були прийняті 30 червня 2021 року (зазначена норма набула чинності лише 5 серпня 2021 року), тобто через три роки після спливу позовної давності щодо стягнення майнових збитків з відповідача у цій справі (за законодавством, яке було чинним на час виникнення спірних правовідносин).

У справах, у яких процедура ліквідації банку розпочалася до набрання чинності ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (тобто до 5 серпня 2021 року) і на момент внесення до ЄДР запису про державну реєстрацію припинення банку як юридичної особи зазначена норма Закону набрала чинності (тобто запис було внесено після 5 серпня 2021 року), позовну давність слід обчислювати з урахуванням приписів ч. 7 ст. 52 цього Закону.

Постанова КГС ВС від 4 червня 2024 року у справі № 916/3724/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119840738>.

IV. Правові позиції у справах щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності

1. Щодо можливості включення до складу активів пайових інвестиційних фондів спільного інвестування майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку

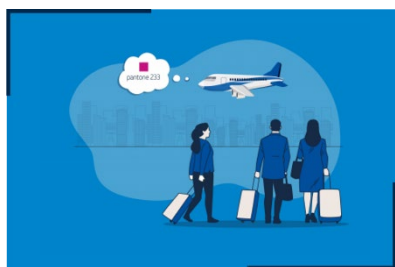
У справі № 910/10373/22 вирішувалося питання щодо можливості реєстрації майнових прав інтелектуальної власності за договорами про передання таких прав на ім'я компаній, які здійснюють управління активами інституту спільного інвестування пайового фонду, оскільки уповноважений орган відмовив у внесенні змін до Державного реєстру свідоцтв України на торговельні марки щодо передачі права власності на торговельні марки.

КГС ВС, здійснивши правовий аналіз ст. 1, частин 1, 4 ст. 41, ст. 42, частин 2, 3 ст. 43, ст. 63 Закону України «Про інститути спільного інвестування», статей 356, 358, 428 ЦК України, відповідних положень Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», зазначив, що чинним законодавством не передбачено жодних обмежень щодо можливості включення до складу активів пайових інвестиційних фондів майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку (до активів відповідного інституту спільного інвестування).

Активи пайового фонду, зокрема нерухоме майно, цінні папери і депозити, реєструються в установленому порядку на ім'я компанії з управління активами з обов'язковим зазначенням реквізитів такого фонду.

Державна реєстрація виключних майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку на ім'я компанії з управління активами із зазначенням реквізитів фонду, в інтересах якого така компанія діє, не суперечить нормативно-правовим актам, якими врегульовано питання інститутів спільного інвестування.

Постанова КГС ВС від 14 березня 2024 року у справі № 910/10373/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117718189>.

2. Про вирішення питання щодо реєстрації торговельної марки, яка складається виключно з одного кольору

У справі № 910/13105/21 компанія звернулася до НОІВ щодо реєстрації зазначеного нею рожевого кольору як торговельної марки для відповідних послуг Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків «повітряне пасажирське перевезення, послуги авіакомпаній з перевезення». За висновком кваліфікаційної експертизи, який набув статусу рішення, та рішенням, прийнятим Апеляційною палатою НОІВ у результаті розгляду заперечення компанії, у реєстрації торговельної марки було відмовлено з тих підстав, що надані матеріали не доводять набуття заявленим до реєстрації кольором як таким розрізняльної здатності стосовно компанії.

Верховний Суд зазначив, що коли на реєстрацію знака подається колір, обов'язковою умовою є з'ясування питання, чи набуло позначення у вигляді кольору розрізняльної здатності при застосуванні до заявлених товарів або послуг. При цьому визначальним критерієм оцінювання є тест на виконання заявленим кольором основної функції знака, що дає змогу споживачеві без будь-якої ймовірності змішування вирізнити з-поміж товарів або послуг одного виробника від товарів або послуг іншого. Споживачі мають однозначно сприймати безпосередньо такий колір (без додаткових графічних і словесних елементів) саме як знак для конкретних товарів або послуг. У зв'язку із цим для реєстрації кольору як знака потрібні переконливі докази набутої розрізняльної здатності виключно кольором для заявлених товарів або послуг.

Розрізняльна здатність, набута шляхом використання, допускається лише за виняткових умов, зокрема коли кількість заявлених товарів і послуг є дуже

обмеженою, а відповідний ринок дуже конкретний. Тобто реєстрація кольору як знака для товарів і послуг є можливою для дуже вузького кола чітко конкретизованих товарів або послуг.

Постанова КГС ВС від 20 серпня 2024 року у справі № 910/13105/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121174235>.

V. Правові позиції у справах щодо земельних відносин та права власності

Право на позов, спрямований на захист володіння держави, належить державі, тому суб'єкт права постійного користування не має права звертатися до суду з таким позовом від власного імені, а також законом не передбачено його право на звернення

з похідним позовом на користь держави

У справі № 910/21682/15 (910/17038/21) ДП як постійний землекористувач спірних земельних ділянок звернулося з позовом до селищної ради про скасування рішень ради в частині визнання за відповідачем права комунальної власності, скасування рішень державного реєстратора про державну реєстрацію права власності на земельні ділянки за відповідачем, припинення права власності територіальної громади та визнання права постійного користування земельними ділянками.

Вирішуючи спір, ОП КГС ВС звернула увагу на те, що якщо суб'єкт права постійного користування земельною ділянкою вважає, що право власності має бути зареєстроване за державою, але воно неправомірно зареєстроване за територіальною громадою, то належною є позовна вимога про витребування земельної ділянки від територіальної громади на користь держави. Ця позовна вимога спрямована на захист прав держави, а не суб'єкта права постійного користування.

ОП КГС ВС зазначила, що два різних суб'єкти права не можуть мати права на один і той же позов (у матеріальному значенні). Отже, оскільки право на позов, спрямований на захист володіння держави, належить саме державі, то суб'єкт права постійного користування не має права звертатися до суду з таким позовом від власного імені.

Закон не передбачає права постійного користувача на звернення з похідним позовом на користь держави, чиє право порушене незаконним заволодінням земельною ділянкою шляхом державної реєстрації права власності за порушником.

Постанова ОП КГС ВС від 20 грудня 2024 року у справі № 910/21682/15 (910/17038/21): <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124381177>.

VI. Процесуальні питання

Про правову природу третейської / арбітражної угоди та порядок, у якому має вирішуватися питання щодо дійсності такої угоди

ОП КГС ВС зазначила, що третейська / арбітражна угода не є правочином у розумінні ЦК України, цивільно-правовим (господарським) договором, а вважається за своєю суттю процесуальним договором, для якого чинне законодавство України встановлює спеціальний порядок визнання недійсним.

Питання щодо недійсності третейської / арбітражної угоди суд розглядає не як позовну вимогу, а як процесуальне питання, що має бути вирішене до початку розгляду позовних вимог по суті. Якщо суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана, він залишає позов без розгляду.

Такий висновок має міститися в мотивувальній частині судового рішення. За потреби суд призначає експертизу.

ОП КГС ВС також зауважила, що якщо позов містить лише вимогу про визнання недійсною третейської угоди, господарський суд повинен відмовити у відкритті провадження або закрити провадження в разі його помилкового відкриття. Тож об'єднана палата заперечила можливість розгляду самостійного позову про недійсність третейської угоди.

Щодо розгляду питання стосовно недійсності угоди в межах справи про скасування рішення третейського суду ОП КГС ВС зазначила, що господарський суд може вирішувати питання про дійсність або недійсність третейської угоди під час розгляду питання про скасування рішення третейського суду та/або видачу виконавчого документа. У таких випадках питання недійсності угоди розглядається разом з основним спором і відповідні висновки повинні бути відображені в мотивувальній частині рішення суду. Аналогічний підхід застосовується і до арбітражних угод.

Постанова ОП КГС ВС від 30 серпня 2024 року у справі № 911/1766/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121725661>.

Рішення Верховного Суду (кримінальна юрисдикція)

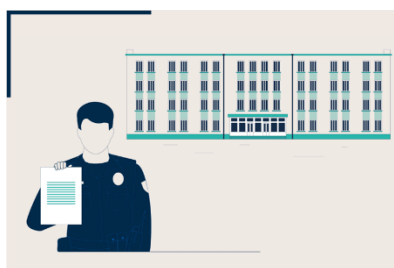
Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду впродовж 2024 року сформулював низку правових позицій і висновків з актуальних питань кримінального права. Зокрема, напрацьовано практику розгляду кримінальних проваджень щодо злочинів проти основ національної безпеки України, кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації, а також щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Серед них – такі кримінальні правопорушення, як колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК України), ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період (ст. 336 КК України), воєнні злочини (ст. 438 КК України) тощо.

Також ККС ВС вирішував питання щодо зарахування у строк відбування покарання періоду утримання обвинуваченого в таборі для тримання військовополонених.

Значну увагу приділено корупційним кримінальним правопорушенням.

ККС ВС висловився й щодо обчислення строків давності за вчинення триваючих кримінальних правопорушень.

Крім того, ККС ВС розглядав актуальні питання кримінального процесуального права. З метою забезпечення єдності судової практики об'єднана палата ККС ВС сформулювала низку висновків, зокрема, щодо: стягнення процесуальних витрат потерпілого з особи, яка звільняється від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності; невідкладності проведення обшуку житла без ухвали слідчого судді; правових наслідків повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору у зв'язку з тим, що вони не відповідають вимогам КПК України.

I. Правові позиції щодо кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України

Щодо кваліфікації дій громадянина України як колабораційної діяльності (ч. 7 ст. 111-1 КК України)

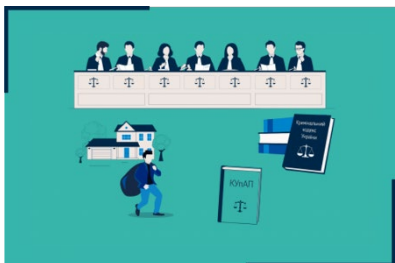
У справі № 953/7182/23 колегія суддів ККС ВС погодилася з рішеннями місцевого та апеляційного судів, якими громадянина України було засуджено за колабораційну діяльність (ч. 7 ст. 111-1 КК України), оскільки він за пропозицією військових рф добровільно обійняв посаду поліцейського патрульно-постової служби в незаконному правоохоронному органі «народна міліція», створеному на тимчасово окупованій території, та почав виконувати обов'язки з охорони в нічний час його адміністративної будівлі. Отже, обвинувачений виконав усі дії, які вважав необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця, злочин був закінченим з моменту зайняття ним посади, коли він фактично взявся

за виконання трудових обов'язків у цьому органі з метою забезпечення його функціонування. Зміст виконаної ним роботи в цьому конкретному випадку не впливає на кваліфікацію його дій.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджувала, що її підзахисний вчинив закінчений замах на добровільне зайняття посади в правоохоронному органі, оскільки виконував функції лише з охорони будівлі, що не свідчить про реалізацію ним обов'язків, притаманних посаді поліцейського в правоохоронному органі.

Не погоджуючись із доводами касаційної скарги, ККС ВС вказав, що в диспозиції ч. 7 ст. 111-1 КК України встановлено відповідальність саме за зайняття посади в незаконно створеному органі, а не за конкретну діяльність особи під час виконуваної нею роботи.

Постанова ККС ВС від 20 червня 2024 року у справі № 953/7182/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119961119>.

II. Правові позиції щодо кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності

Щодо декриміналізації викрадення чужого майна шляхом крадіжки (ст. 185 КК України)

У справі № 278/1566/21 місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за частинами 2, 3 і 4 ст. 185 КК України, а саме за вчинення декількох епізодів таємного викрадення чужого майна.

Змінюючи вирок суду першої інстанції та ухвалу апеляційного суду, об'єднана палата ККС ВС закрила кримінальне провадження за ч. 2 ст. 185 КК України на підставі п. 1-2 ч. 2 ст. 284 КПК України, оскільки втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння; перекваліфікувала дії засудженого за епізодом від 16 квітня 2021 року із ч. 3 ст. 185 КК України на ч. 1 ст. 162 цього Кодексу.

ОП ККС ВС дійшла висновків, що Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів», яким унесені зміни до ст. 51 КУпАП, є законом про кримінальну відповідальність, що скасовує кримінальну протиправність у значенні ст. 5 КК України для тих діянь, які до набрання цим Законом чинності вважалися кримінальним правопорушенням, однак після набрання ним чинності підпадають під ознаки адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 51 КУпАП. Зміни, внесені вказаним Законом, мають зворотну дію в часі.

Під час з'ясування, чи перевищує вартість викраденого розмір, визначений ст. 51 КУпАП, має братися до уваги розмір неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, установлений на час вчинення правопорушення, з урахуванням

положень п. 5 підрозд. 1 розд. XX та підпункту 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розд. IV ПК України.

Питання, що виникають у кримінальних провадженнях у зв'язку з набуттям чинності Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів», вирішуються судами за правилами, передбаченими для випадків, коли втратив чинність закон, яким установлювалася кримінальна протиправність діяння.

Постанова ОП ККС ВС від 7 жовтня 2024 року у справі № 278/1566/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302589>.

III. Правові позиції щодо кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Щодо ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період (ст. 336 КК України)

У справі № 601/2491/22 колегія суддів ККС ВС погодилася з вироком апеляційного суду, яким військовозобов'язаний був засуджений за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 336 КК України. Він, будучи придатним до військової служби, за місцем свого проживання особисто отримав повістку з вимогою прибути до РТЦК для відрядження у складі команди для проходження військової служби у ЗСУ за призовом під час мобілізації на особливий період як водій за відповідною військово-обліковою спеціальністю, однак у вказаний час до РТЦК не прибув без поважних причин, про причини своєї неявки не повідомив і вільний час проводив на власний розсуд.

Захисник у касаційній скарзі стверджував, що обвинувачений правомірно відмовився від військової служби, яка є несумісною з його релігійними переконаннями, що не може оцінюватися як прояв ухилення від призову за мобілізацією та бути підставою для кримінальної відповідальності.

ККС ВС вказав, що жодні релігійні переконання не можуть бути підставою для ухилення громадянина України, визнаного придатним до військової служби, від мобілізації з метою виконання свого конституційного обов'язку із захисту територіальної цілісності та суверенітету держави від військової агресії з боку іноземної країни. Призов на військову службу по мобілізації не означає автоматично, що такий військовозобов'язаний повинен брати до рук зброю, адже з огляду на його релігійні переконання та конституційний обов'язок із захисту Вітчизни під час несення служби він може бути залучений у ремонті техніки, будівництві укріплень, вивезенні поранених, перевезенні вантажів та виконанні інших функцій, не пов'язаних із використанням зброї.

Постанова ККС ВС від 13 червня 2024 року у справі № 601/2491/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120029741>.

IV. Правові позиції щодо кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Щодо кваліфікації дій членів колегіального органу за одержання неправомірної вигоди (ст. 368 КК України)

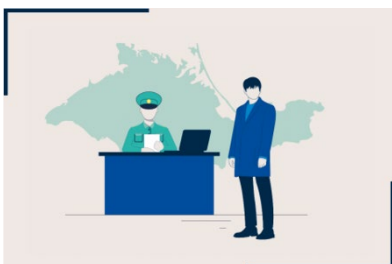
У справі № 726/776/17 суди попередніх інстанцій визнали винуватим завідувача сектору розслідування, аналізу і обліку аварій та виробничого травматизму Управління Держпраці – голову комісії з проведення спеціального розслідування в одержанні неправомірної вигоди в сумі 1 500 дол. США за підписання та видачу позитивного висновку комісії з проведення спеціального розслідування нещасного випадку та визнання його таким, що пов'язаний із виробництвом. Його дії кваліфіковано за ч. 3 ст. 368 КК України.

Сторона захисту стверджувала, що голова комісії щодо спеціальних розслідувань не може самостійно приймати рішення, оскільки таке рішення ухвалюється комісією як колегіальним органом, а отже він не може притягуватися до кримінальної відповідальності за ст. 368 КК України.

Змінюючи рішення судів попередніх інстанцій та перекваліфіковуючи дії засудженого із ч. 3 ст. 368 КК України на ч. 1 цієї статті, колегія суддів ККС ВС зазначила, що члени колегіального органу, які отримують неправомірну вигоду за прийняття рішень, вчинення дій, що входять до компетенції такого органу, є суб'єктами відповідних корупційних правопорушень. Дії особи, яка є членом колегіального органу, можуть кваліфікуватися за ст. 368 КК України і в тих випадках, якщо вирішення питання, за яке передавалася неправомірна вигода, ухвалюється цим колегіальним органом спільним рішенням за результатами голосування. До того ж не має значення, яке рішення було ухвалене таким колегіальним органом (таке, що цікавило надавача неправомірної вигоди, або ж навпаки, тобто позитивне чи негативне). Адже кримінальна відповідальність

у ст. 368 КК України встановлена за конкретні діяння, серед яких є й одержання неправомірної вигоди, без конкретизації успішності досягнення бажаного результату надавачем неправомірної вигоди.

Постанова ККС ВС від 23 квітня 2024 року у справі № 726/776/17: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118689047>.

V. Правові позиції щодо кваліфікації кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Щодо примушування цивільного населення України служити в збройних силах рф як порушення законів та звичаїв війни (ч. 1 ст. 438 КК України)

У справі № 753/14148/21 колегія суддів ККС ВС погодилася з рішеннями місцевого та апеляційного судів, якими обвинуваченого засуджено за ч. 1 ст. 438 КК України, оскільки він, обіймаючи посади «старшого помічника військового комісара» та «військового комісара», керуючись положеннями федерального закону рф «О воинской обязанности и военной службе» та іншими нормативно-правовими актами рф, здійснював примусовий призов цивільного населення України, яке проживає на тимчасово окупованій території України – АР Крим та м. Севастополь, на строкову військову службу до збройних сил рф.

Суди попередніх інстанцій установили, що в повістці, яку підписував обвинувачений, указано про обов'язок з'явитися у військовий комісаріат на засідання призовної комісії, що беззаперечно свідчить про те, що в особи, якій адресувалася ця повістка, немає права вибору, оскільки неприбуття до військкомату буде розцінене як ухиляння від проходження військової служби. У таких випадках обвинувачений особисто ініціював передбачені законодавством окупаційної влади заходи примусу, достеменно усвідомлюючи, що ці особи перебувають під захистом Женевської конвенції.

Більше того, суд апеляційної інстанції зазначив, що обвинувачений не лише підписував повістки про виклик цивільного населення на засідання призовних комісій, а й брав участь у вказаних засіданнях, на яких обговорювалися питання розшуку та повідомлення осіб, які нібито підлягають призову на строкову військову службу до збройних сил рф. Крім того, цей суд зауважив, що обвинувачений особисто звертався до голови адміністрації міста, призначеного окупаційною владою, з проханням надати допомогу в розшуку осіб, які уникають призову, та врученні їм повісток.

ККС ВС вказав про обґрунтованість висновку судів попередніх інстанцій про те, що обвинувачений, обіймаючи посади «старшого помічника військового комісара» та «військового комісара», реалізовував державну політику рф у військовій сфері на території АР Крим, а тому колегія суддів не має сумнівів у правильності кваліфікації дій обвинуваченого за ч. 1 ст. 438 КК України.

Постанова ККС ВС від 28 лютого 2024 року у справі № 753/14148/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117442733>.

VI. Правові позиції щодо незарахування строку попереднього ув'язнення

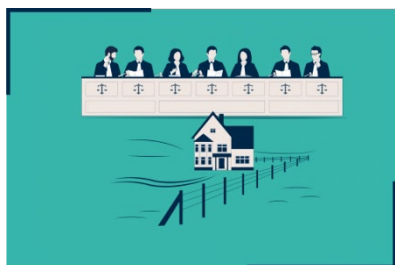
Щодо незарахування у строк відбування покарання періоду утримання обвинуваченого в таборі для тримання військовополонених

У справі № 461/8598/23 вироком місцевого суду громадянина України засуджено за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1 і 2 ст. 111, ч. 1 ст. 258-3, ч. 2 ст. 260 КК України. Обвинувачений під час ведення бойових дій у складі терористичної організації «ДНР» 8 липня 2023 року був захоплений у полон військовослужбовцями Збройних Сил України та утримувався в Державній установі «Табір для тримання

військовополонених». Беручи до уваги цей факт, апеляційний суд змінив вирок місцевого суду та зарахував засудженому у строк відбування покарання період з 8 липня 2023 року до набрання вироком законної сили.

Колегія суддів ККС ВС не погодилася з таким рішенням апеляційного суду та вказала, що установами для тримання осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, як це передбачено ч. 1 ст. 4 Закону України «Про попереднє ув'язнення», є слідчі ізолятори Державної кримінально-виконавчої служби України, гауптвахти Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. В окремих випадках, що визначаються потребою в проведенні слідчих дій, ці особи можуть перебувати в ізоляторах тимчасового тримання. Отже, поняття попереднього ув'язнення чітко визначено чинним законодавством України й не передбачає його довільного тлумачення. Водночас обвинуваченому запобіжний захід у вигляді тримання під вартою не обирався і останній не утримувався у слідчому ізоляторі чи ізоляторі тимчасового тримання. Він був захоплений у полон військовослужбовцями Збройних Сил України та утримувався в таборі для тримання військовополонених відповідно до Женевської конвенції про поводження з військовополоненими. Таке утримання не пов'язане із вчиненням засудженим кримінальних правопорушень, у скоєнні яких останній обвинувачувався.

Постанова ККС ВС від 19 вересня 2024 року у справі № 461/8598/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121847606>.

VII. Правові позиції щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності

Щодо обчислення строків давності за вчинення триваючих кримінальних правопорушень

У справі № 353/999/23 місцевий суд звільнив особу, обвинувачену у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 197-1 КК України, від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК України у зв'язку із закінченням строків давності, а кримінальне провадження заклав. Погоджуючись із таким рішенням, апеляційний суд зазначив, що після самовільного заволодіння земельною ділянкою подальше невиконання обвинуваченим обов'язку повернути її власнику, як цього вимагає земельне законодавство, не охоплюється складом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 197-1 КК України, і з погляду кваліфікації за цією нормою не має значення, скільки часу воно тривало, та дійшов висновку про відсутність правових підстав вважати самовільне зайняття земельної ділянки і будівництво на ній певної споруди триваючим злочином.

Скасовуючи рішення судів попередніх інстанцій, об'єднана палата ККС ВС вказала, що суд першої інстанції не врахував, що кримінальне правопорушення,

передбачене ч. 3 ст. 197-1 КК України, є триваючим злочином, а також не врахував конкретних обставин кримінального провадження.

ОП ККС ВС дійшла висновку, що днем початку перебігу строку давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення триваючого кримінального правопорушення є день припинення або переривання вчинення особою відповідного триваючого суспільно небезпечного діяння.

Постанова ОП ККС ВС від 9 вересня 2024 року у справі № 353/999/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121665608>.

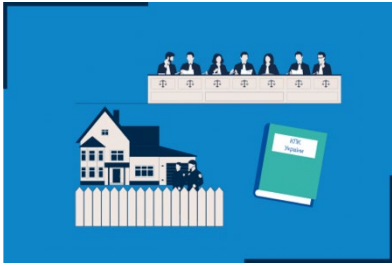
VIII. Правові позиції щодо процесуальних витрат Щодо стягнення процесуальних витрат потерпілого з особи, яка звільняється від кримінальної відповідальності

У справі № 686/1699/20 місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 1 ст. 286 КК України. За цивільним позовом потерпілого з неї стягнуто 51 тис. грн матеріальної та моральної шкоди, а також 32 893,98 грн процесуальних витрат. Апеляційний суд скасував цей вирок, звільнив особу від кримінальної відповідальності на підставі п. 2 ч. 1 ст. 49 КК України у зв'язку із закінченням строків давності, а кримінальне провадження щодо неї закритий відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК України. Крім того, суд стягнув з неї на користь потерпілого процесуальні витрати в розмірі 42 783,70 грн, з яких 34 378,80 грн – витрати на правову допомогу та 8 404,90 грн – витрати, пов'язані із прибуттям до місця судового провадження.

Залишаючи без зміни ухвалу апеляційного суду, об'єднана палата ККС ВС вказала, що процесуальні витрати відшкодовуються, у тому числі, у разі звільнення особи від кримінальної відповідальності. Рішення про стягнення витрат ухвалюється одночасно з рішенням про звільнення її від кримінальної відповідальності. ОП ККС ВС вважає, що, крім витрат на залучення експерта стороною захисту, з особи, звільненої від кримінальної відповідальності, можуть бути стягнуті також і витрати, понесені потерпілим у зв'язку з кримінальним провадженням, яке закінчилося звільненням від відповідальності.

ОП ККС ВС дійшла таких висновків. Якщо особа звільняється від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК України, процесуальні витрати потерпілого можуть бути стягнені з такої особи в порядку, передбаченому ч. 1 ст. 124 КПК України. Можливість стягнення процесуальних витрат має бути роз'яснена обвинуваченому при роз'ясненні йому права на звільнення від кримінальної відповідальності та права заперечувати проти закриття кримінального провадження відповідно до частин 2 та 3 ст. 285 КПК України.

Постанова ОП ККС ВС від 2 грудня 2024 року у справі № 686/1699/20: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123659145>.

IX. Правові позиції щодо слідчих (розшукових) дій Щодо невідкладності проведення обшуку житла без ухвали слідчого судді

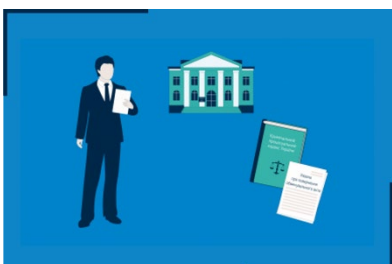
У справі № 466/525/22 суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, визнав недопустимим доказом протокол обшуку та на підставі доктрини «плодів отруйного дерева» – усі похідні докази. Місцевий суд виходив із того, що право слідчого, прокурора на проникнення до житла і проведення в ньому обшуку може виникати, серед іншого, до постановлення ухвали слідчого судді в невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням майна. Натомість із постанови слідчого про проведення невідкладного обшуку у квартирі засудженого та клопотання про проведення такого обшуку, що погоджено прокурором, не впливає підстав для проведення вказаної слідчої дії як невідкладної.

Погоджуючись із рішенням судів нижчих інстанцій у цій частині, об'єднана палата ККС ВС дійшла таких висновків. Слідчий, дізнавач, прокурор мають право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи в невідкладних випадках, зокрема з метою врятування матеріальних об'єктів (майна), що потенційно можуть мати значення речових доказів у кримінальному провадженні, від прогнозованого знищення, втрати.

У контексті ч. 3 ст. 233 КПК України про невідкладність такого випадку свідчать дані про реальну загрозу знищення, втрати майна. У клопотанні про надання дозволу на обшук у порядку ч. 3 ст. 233 КПК України, у наданих на його обґрунтування матеріалах, в ухвалі слідчого судді, постановленій *ex post factum*, має бути вказано, які саме обставини на момент проникнення свідчили, що зволікання може спричинити знищення речових доказів, що відомості про загрозу їх знищення, втрати давали підстави сприймати її як реальну.

В аспекті реалізації правил ч. 3 ст. 233 КПК України недотримання вказаних вище приписів закону, невиконання вимоги про невідкладне звернення до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку, за відсутності об'єктивних перешкод звернутися з відповідним клопотанням якнайшвидше після закінчення проведення слідчої розшукової дії, є підставою для відмови слідчим суддею в легалізації обшуку *ex post factum*.

Постанова ОП ККС ВС від 7 жовтня 2024 року у справі № 466/525/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122272945>.

X. Правові позиції щодо особливостей підготовчого провадження в суді першої інстанції

Щодо правових наслідків повернення обвинувального акта прокурору

У справі № 753/25892/21 ухвалою місцевого суду, залишеною без зміни апеляційним судом, кримінальне

провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 185 КК України, закрито на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України, оскільки на час звернення прокурора зі зміненим обвинувальним актом до суду закінчилися строки досудового розслідування, визначені ст. 219 КПК України.

Скасовуючи ухвалу апеляційного суду, об'єднана палата ККС ВС дійшла висновків, що повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору у зв'язку з тим, що вони не відповідають вимогам КПК України (п. 3 ч. 3 ст. 314 Кодексу), не відновлює досудове розслідування.

В ухвалі про повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору суд першої інстанції не може зазначати про неповноту чи неправильність досудового розслідування, неправильність кримінально-правової оцінки діяння та про необхідність проведення органом досудового розслідування слідчих (розшукових) дій та/або негласних слідчих (розшукових) дій.

Сторона обвинувачення після постановлення судом ухвали про повернення прокурору обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру й до звернення до суду з обвинувальним актом чи клопотанням, які узгоджено з вимогами КПК України, має право виконати лише ту сукупність процесуальних дій, які є необхідними для узгодження цього акта чи клопотання з вимогами КПК України та забезпечення виконання ухвали суду.

Якщо сторона обвинувачення після повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру проводила слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії та/або приймала процесуальні рішення, які не є необхідними для узгодження цього акта чи й клопотання з вимогами КПК України та забезпечення виконання ухвали суду, то отримані в кримінальному провадженні за результатами здійснення таких дій докази повинні визнаватися недопустимими, як отримані після закінчення досудового розслідування.

Прокурор може повторно звернутися до суду з обвинувальним актом чи й клопотанням у межах розумного строку, без невинуватих затримок у часі, після закінчення виконання процесуальних дій, які були необхідними на виконання ухвали суду для узгодження цього акта чи клопотання з вимогами КПК України й подальшого звернення з ними до суду.

Постанова ОП ККС ВС від 15 квітня 2024 року у справі № 753/25892/21: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118520015>.

Рішення Верховного Суду (цивільна юрисдикція)

Надзвичайно широкий спектр цивільних правовідносин об'єктивно обумовлює як виникнення різноманітних спорів між їх учасниками, так і потребу у встановленні різних фактів, що мають юридичне значення.

З огляду на це судова практика у справах позовного та окремого провадження відображає доволі строкату палітру предметів позовів, заяв і скарг, а також способів захисту порушених, невизнаних чи оспорених прав.

У контексті різновидів категорій цивільних справ деякі із цих предметів є типовими, деякі – поодинокими. Те саме стосується сталості та правових підстав застосування тих чи інших способів захисту.

Серед них варто акцентувати на правових висновках щодо неможливості використання імені фізичної особи без її дозволу у творі, який висвітлює не лише об'єктивні події, а й містить домисел авторів. Крім цього, Верховний Суд нагадав, що примусове вибачення як спосіб судового захисту гідності, честі чи ділової репутації за поширення недостовірної інформації не передбачено у статтях 16, 277 ЦК України.

Об'єднана палата КЦС ВС також зробила висновок щодо правових наслідків відмови від видачі свідоцтва про право власності на частку в спільній сумісній власності, вказавши, що якщо особа добровільно відмовилася від видачі свідоцтва про права на частку в праві спільної сумісної власності, а пізніше змінила своє рішення та звертається із заявою про видачу такого свідоцтва і про оспорення свідоцтва про право на спадщину, в яке включено таке майно, то така особа пов'язана своїм попереднім рішенням і не вправі його змінити згодом.

У справах щодо витребування земельної ділянки в добросовісного набувача з підстав вибуття з комунальної власності з порушенням чинного законодавства України поза волею власника шляхом вчинення незаконних дій особами, якими підроблено рішення виконавчого комітету, КЦС ВС дійшов висновку про те, що позбавлення особи права власності на її земельну ділянку без надання в будь-якій формі компенсації чи відшкодування не забезпечить справедливий баланс між вимогами суспільного інтересу, якщо такі були, з одного боку, і правом заявника на мирне володіння своїм майном – з іншого.

КЦС ВС при вирішенні трудових спорів щодо правомірності звільнення за п. 4 ч. 1 ст. 40 КЗпП України в період воєнного стану звернув увагу на те, що сам факт введення воєнного стану не може вважатися поважною причиною відсутності працівника на роботі без наявності обставин індивідуального впливу воєнного стану на можливість виконання трудових обов'язків. Працівник підприємства критичної інфраструктури, який не з'явився на роботу та не оформив належним чином свою відсутність, може бути звільнений за прогул.

Поряд із цим КЦС ВС вкотре зауважив, що при вирішенні спору щодо дитини на перше місце ставляться якнайкращі інтереси дитини, оцінка яких охоплює знаходження балансу між усіма елементами, необхідними для прийняття рішення. ОП КЦС ВС відступила від висновку КЦС ВС, що обов'язковою передумовою

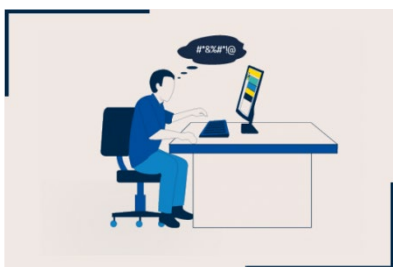
(підставою) задоволення позову діда та/або баби про встановлення способу та порядку участі у вихованні онуків є наявність перешкод у спілкуванні з онуком, які чинять інші особи, з якими постійно проживає дитина.

КЦС ВС також констатував, що факт самотійного виховання та утримання малолітньої дитини одним із батьків у разі смерті іншого презюмується, у зв'язку із чим не потребує підтвердження рішенням суду.

Суд також нагадав, що функції опікуна в контексті особистих немайнових прав обмежуються доглядом, лікуванням, вихованням та навчанням підопічного. Опікун не має права ініціювати зміну прізвища малолітньої дитини, позбавленої батьківського піклування, оскільки законом не передбачено можливості здійснення опікуном особистих немайнових прав підопічного щодо зміни його імені. Право на зміну прізвища малолітньої особи належить виключно батькам або усиновлювачам.

У постановках КЦС ВС знайшли вирішення й питання процесуального права. Зокрема, в них зазначено, що відсутність у рішенні суду вказівки на дату складання його повного тексту та несвоєчасне надіслання оскарженого судового рішення суду першої інстанції до Єдиного державного реєстру судових рішень, за умови, що учасник справи (зокрема той, хто ініціював позов, – позивач), який подає апеляційну скаргу, знав про розгляд справи, не є перешкодою для отримання цією особою в розумний строк інформації про стан відомого їй судового провадження та не свідчить про наявність випадків, передбачених ч. 2 ст. 358 ЦПК України.

Щодо передачі справи до господарського суду у зв'язку з відкриттям провадження про банкрутство ОП КЦС ВС зазначила, що передача справи до господарського суду на підставі ч. 3 ст. 7 КУзПБ можлива лише на стадії розгляду справи в суді першої інстанції та до ухвалення рішення по суті заявлених вимог. Відкриття провадження у справі про банкрутство після ухвалення судового рішення судом першої інстанції не є підставою для скасування такого рішення при апеляційному / касаційному перегляді з передачею справи до господарського суду, крім випадків, коли рішення суду першої інстанції підлягає скасуванню з направленням справи на новий розгляд.

I. Правові позиції щодо розгляду спорів про захист честі, гідності та ділової репутації

Вибачення не є способом захисту гідності, честі чи ділової репутації за поширення недостовірної інформації

У справі № 712/10999/22 позивач звернувся до суду про визнання поширеної інформації такою, що є недостовірною, не відповідає дійсності та принижує честь, гідність, ділову репутацію; зобов'язання відповідача публічно попросити вибачення та спростувати поширену інформацію у відповідній групі у Facebook; стягнення моральної шкоди.

Верховний Суд дійшов висновку, що поширена інформація не містила безспірних тверджень про достовірні фактичні дані, а ґрунтувалася на інформації,

що містила оціночні судження і стосувалася критики особи та дій позивача. Відповідач не поширював інформацію про факт, а оспорювана позивачем інформація, по суті, є оціночним судженням відповідача, яке містить образливі вислови щодо особи позивача. Не можуть бути спростовані думки, які виражені мовними засобами, зокрема вживанням гіпербол, алегорій, сатири, і за формою є брутальними.

Водночас Верховний Суд наголосив, що ч. 1 ст. 34 Конституції України кожному гарантовано право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Суд не вправі зобов'язувати відповідача вибачитися перед позивачем у тій чи іншій формі, оскільки примусове вибачення як спосіб судового захисту гідності, честі чи ділової репутації за поширення недостовірної інформації не передбачено у статтях 16, 277 ЦК України, що узгоджується із прецедентною практикою Європейського суду з прав людини в рішенні від 5 травня 2011 року (заява № 33014/05) у справі «Редакція газети "Правое дело" та Штекель проти України».

Постанова КЦС ВС від 13 березня 2024 року у справі № 712/10999/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117788727>.

II. Спори щодо захисту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Щодо використання імені фізичної особи без її дозволу

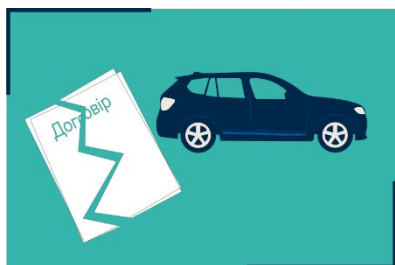
У справі № 752/7647/20, звертаючись до суду, позивачка просила припинити порушення прав та відшкодувати моральну шкоду. Позивачка зазначала, що її чоловік помер, а вона не надавала згоди на використання його імені як персонажа серіалу. Внаслідок виробництва та розповсюдження (демонстрування) на території України серіалу було порушено її особисте немайнове право на використання імені, а також імені її померлого чоловіка, чим завдано душевних страждань.

У розглядуваній справі суди встановили, що в червні 2019 року на українському телеканалі «1+1», який належить ТОВ «Телерадіокомпанія "Студія 1+1"», відбулася прем'єра серіалу виробництва відповідача Home Box Office, Inc. (HBO) (Хоум Бокс Офіс, Інк.). Серіал є твором художнього характеру, в якому висвітлюються події, пов'язані з аварією 26 квітня 1986 року на Чорнобильській атомній електростанції та усуненням її наслідків. Позивачка та її чоловік зображені як персонажі (дійові особи) серіалу з використанням їхніх імен.

Верховний Суд не погодився з висновками судів про відмову в задоволенні позовних вимог, оскільки використання імені фізичної особи без її дозволу у творі, який висвітлює не лише об'єктивні події, а й містить домисел авторів, є неправомірним та може свідчити про порушення особистого немайнового права такої особи на використання власного імені. У такому випадку фізична особа має право вимагати зупинення порушення її прав і відшкодування моральної

шкоди. Підставою для захисту порушеного права, передбаченого ч. 2 ст. 296 ЦК України, є сам факт використання імені незалежно від характеру поширеної при цьому інформації про особу.

Постанова КЦС ВС від 29 травня 2024 року у справі № 752/7647/20: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119419654>.

III. Правові позиції щодо розгляду спорів, які виникають із правочинів, зокрема договорів

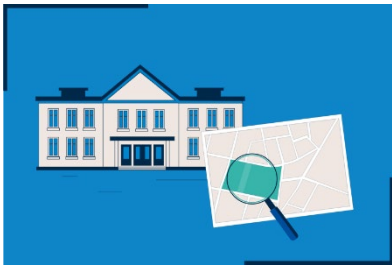
Щодо розірвання договору в період воєнного стану

У справі № 482/832/22 позивач звернувся до суду з позовом про розірвання укладеного між сторонами договору про надання послуг з підбору й доставки автомобіля та стягнення сплачених ним коштів, оскільки товариство умови укладеного договору не виконало, а надіслало позивачу листа про неможливість виконувати раніше взяті на себе договірні зобов'язання, вказавши, що з 24 лютого 2022 року введено воєнний стан і Торгово-промислова палата України листом від 28 лютого 2022 року засвідчила форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили).

Верховний Суд не погодився з висновками судів про відмову в задоволенні позовних вимог, зазначивши, що істотність порушення визначається виключно за обставинами, що склалися у сторони, яка вимагає розірвання договору. У такому випадку вина (як суб'єктивний чинник) сторони, що припустилася порушення договору, не має будь-якого значення і для оцінки порушення як істотного, і для виникнення права вимагати розірвання договору на підставі ч. 2 ст. 651 ЦК України. Іншим критерієм істотного порушення договору закон визнає розмір завданої порушенням шкоди, який не дозволяє потерпілій стороні отримати очікуване при укладенні договору.

Стаття 617 ЦК України містить підстави звільнення (випадок, непереборна сила) саме від відповідальності за порушення зобов'язання, а не за виконання договірних зобов'язання. Незазначення в договорі про надання послуг з підбору та доставки автомобіля про форс-мажор у межах строків виконання зобов'язання свідчить, що умови цього договору (доставка замовленого та попередньо оплаченого автомобіля) відповідачем не виконані, а позивач не досяг цілей укладення правочину та позбавлений того, на що розраховував при його укладенні, що є істотним порушенням такого договору та підставою для його розірвання.

Постанова КЦС ВС від 11 квітня 2024 року у справі № 482/832/22: <https://reestr.court.gov.ua/Review/118626712>.

IV. Правові позиції щодо розгляду спорів, які виникають із земельних правовідносин

Щодо витребування земельної ділянки в добросовісного набувача

У справі № 201/9336/22 Дніпровська міська рада просила витребувати земельну ділянку в останнього набувача. Рада зазначила про те, що спірна земельна ділянка вибула з комунальної власності з порушенням чинного законодавства України поза волею власника шляхом вчинення незаконних дій особами, якими підроблено рішення виконавчого комітету, документацію із землеустрою спірної земельної ділянки не було погоджено у встановленому законодавством порядку, міська рада дозвіл на розроблення такої документації не надавала, тому спірна земельна ділянка підлягає витребуванню у відповідача.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, позов задовольнив.

Верховний Суд не погодився з висновками суду апеляційної інстанції, зазначивши, що, розглядаючи справи щодо застосування положень ст. 388 ЦК України в поєднанні з положеннями ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, суди повинні самостійно, з урахуванням усіх установлених обставин справи, дійти висновку про наявність підстав для втручання у мирне володіння майном особи, що набула це майно за відплатним договором, керуючись принципом мирного володіння майном, а також надати оцінку тягаря, покладеного на цю особу таким втручанням. Такими обставинами можуть бути, зокрема, підстави та процедури набуття майна добросовісним набувачем, порівняльна вартість цього майна з майновим станом особи, спрямованість волевиявлення учасників правовідносин та їхні фактичні наміри щодо цього майна тощо.

Верховний Суд зауважив, що суд апеляційної інстанції, переглядаючи справу, не перевіряв, чи переслідує легітимну мету усунення перешкод державі у здійсненні нею права користування та розпоряджання спірним нерухомим майном. За обставин цієї справи позбавлення відповідача права власності на його земельну ділянку без надання в будь-якій формі компенсації чи відшкодування не забезпечить справедливого балансу між вимогами суспільного інтересу, якщо такі були, з одного боку, і правом заявника на мирне володіння своїм майном – з іншого.

Постанова КЦС ВС від 9 жовтня 2024 року у справі № 201/9336/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122253159>.

V. Правові позиції щодо розгляду спорів, які виникають із трудових правовідносин

Щодо поважності причин відсутності на роботі через введення в Україні воєнного стану

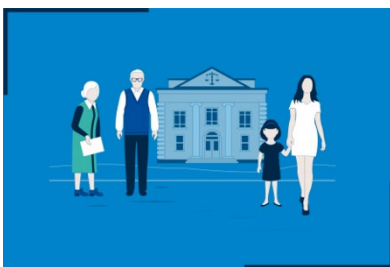
У справі № 552/7015/22 позивачка просила суд визнати незаконним і скасувати наказ відповідача про її звільнення за п. 4 ч. 1 ст. 40 КЗпП України, поновити її на роботі, стягнути середній заробіток за час вимушеного прогулу та відшкодувати моральну шкоду.

Свою відсутність на роботі позивачка не заперечувала, проте вважала, що була відсутня на роботі з поважних причин – через збройну агресію РФ проти України, пов'язану із цим небезпеку в м. Харкові та неможливість вчасно прибути до місця роботи із-за кордону.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, вказуючи на те, що сама по собі обставина введення в Україні воєнного стану не може бути оцінена як поважна причина відсутності позивачки на роботі, оскільки немає обставин індивідуального впливу воєнного стану на факт відсутності позивачки на роботі.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про законність звільнення позивачки за п. 4 ч. 1 ст. 40 КЗпП України, зауваживши, що рішення позивачки як працівниці підприємства перебувати поза межами України в більш безпечному місці є безумовним її правом, але не спростовує факту прогулу, оскільки немає обставин індивідуального впливу воєнного стану на факт її відсутності на роботі.

Постанова КЦС ВС від 27 листопада 2024 року у справі № 552/7015/22: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123567740>.

VI. Правові позиції щодо розгляду спорів, які виникають із сімейних правовідносин

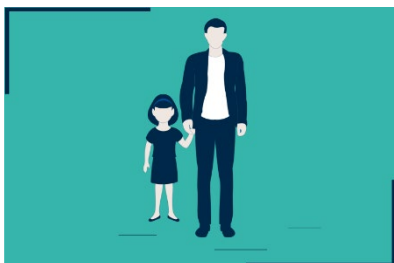
1. Щодо вимог діда та/або баби про встановлення способу й порядку участі у вихованні онуків

У справі № 742/1716/23 ОП КЦС ВС зазначила, що позов про усунення перешкод у вихованні дитини і спілкуванні з нею – це позов про заборону поведінки особи, яка чинить перешкоди іншій особі у здійсненні нею свого права, та окремий спосіб захисту порушеного права діда й баби на спілкування з онуками. Відмова в задоволенні позову про усунення перешкод у вихованні дитини і спілкуванні з нею (зокрема внаслідок недоведеності перешкод чи з інших підстав) не є підставою для відмови судом у захисті й реалізації прав, передбачених ч. 2 ст. 159, ч. 1 ст. 263 СК України, – визначенні способів участі баби та діда у вихованні дитини, місця та часу їхнього спілкування.

Верховний Суд у складі ОП КЦС відступив від висновку щодо застосування положень статей 159, 257, 263 СК України в подібних правовідносинах, викладеного

в постановках КЦС ВС, про те, що обов'язковою передумовою (підставою) задоволення позову діда та/або баби про встановлення способу та порядку участі у вихованні онуків є наявність перешкод у спілкуванні з онуком, які чинять інші особи, з якими постійно проживає дитина.

Постанова КЦС ВС від 25 березня 2024 року у справі № 742/1716/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118070519>.

2. Щодо можливості встановлення факту самостійного виховання та утримання малолітньої дитини одним із батьків у разі смерті іншого

У справі № 754/2736/24 заявник звернувся до суду із заявою про встановлення факту самостійного виховання малолітньої дитини та догляду за нею, зазначаючи про те, що мати його дочки померла, після її смерті їхня малолітня дочка стала проживати разом з ним, він самостійно опікується дитиною та виховує її.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у відкритті провадження у справі з підстав, передбачених ч. 4 ст. 315 ЦПК України.

Верховний Суд зауважив, що суди, вважаючи, що в цій справі вбачається спір про право, не звернули уваги на те, що мати дитини померла й це підтверджується поданими до заяви доказами, а тому батьківські права та обов'язки матері припинені. Оскільки в СК України чітко встановлено, що сімейні права та обов'язки є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути передані іншій особі, можна констатувати, що через настання певних юридичних фактів (дій чи подій), які мають бути підтверджені виключно актами громадянського стану, зокрема свідоцтвом про смерть, та позбавляють особу можливості користуватися батьківською правосуб'єктністю, такі права та обов'язки припиняються і не потребують додаткового підтвердження того, що один із батьків самостійно виконує їх.

Факт самостійного виховання та утримання малолітньої дитини одним із батьків у разі смерті іншого презюмується, у зв'язку із чим не потребує підтвердження рішенням суду.

Подана заявником заява про встановлення факту самостійного виховання та догляду дитини не підлягає судовому розгляду, тому підставою для відмови у відкритті провадження у справі є п. 1 ч. 1 ст. 186 ЦПК України, а не ч. 4 ст. 315 ЦПК України.

Постанова КЦС ВС від 18 жовтня 2024 року у справі № 754/2736/24: <https://reestr.court.gov.ua/Review/122679560>.

3. Щодо права опікуна на зміну прізвища підопічної дитини

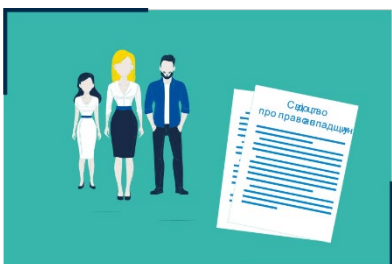
У справі № 165/1288/20 позивачка як опікун малолітньої дитини звернулася до суду з позовом про зміну прізвища дитини та зобов'язання вчинити дії.

Суди встановили, що рішенням виконавчого комітету малолітній дитині надано статус дитини, позбавленої батьківського піклування, а позивачку призначили опікуном над малолітньою. Виконавчий комітет через відсутність повноважень в органі опіки і піклування відмовив опікуну у вирішенні питання про зміну прізвища малолітньої.

Суд першої інстанції в задоволенні позову відмовив.

Верховний Суд не погодився з рішенням апеляційного суду про задоволення позову, вказавши, що опікун не має права ініціювати зміну прізвища малолітньої дитини, позбавленої батьківського піклування, оскільки законом не передбачено можливості здійснення опікуном особистих немайнових прав підопічного щодо зміни його імені. Право на зміну прізвища малолітньої особи належить виключно батькам або усиновлювачам. Функції опікуна в контексті особистих немайнових прав обмежуються доглядом, лікуванням, вихованням та навчанням підопічного.

Постанова КЦС ВС від 27 листопада 2024 року у справі № 165/1288/20: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123567714>.

VII. Правові позиції щодо розгляду спорів, які виникають із спадкових правовідносин

1. Способи захисту прав спадкоємця, права якого не було враховано при видачі свідоцтва про право на спадщину

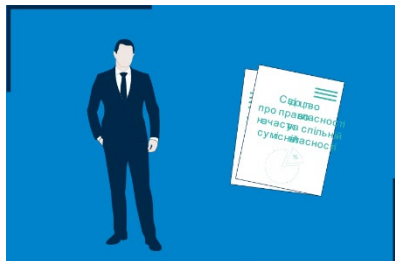
У справі № 504/3606/14-ц позивач звернувся до суду з позовом про встановлення факту прийняття ним спадщини після смерті його матері; визнання недійсними виданих свідоцтв про право на спадщину за законом після її смерті; скасування державної реєстрації права власності спадкоємців на спадкове майно; внесення змін до свідоцтв про право на спадщину за законом на майно його матері.

Правовідносини у справі, що переглядалася в касаційному порядку, стосувалися розмежування таких способів захисту прав спадкоємців, як внесення змін до свідоцтва про право на спадщину та визнання його недійсним.

ОП КЦС ВС зазначила, що внесення змін до свідоцтва про право на спадщину та визнання його недійсним є різними способами захисту прав спадкоємців. Недійсність свідоцтва обумовлена вадами, які існували в момент його видачі. Внесення змін застосовується за наявності у спадкоємця права на спадкування в іншому розмірі через невраховані права інших спадкоємців. Виявлення спадкоємця, який вважається таким, що прийняв спадщину, але не отримав свідоцтва, є підставою для внесення змін до свідоцтва, а не визнання його

недійсним. Смерть одного зі спадкоємців не перешкоджає внесенню змін до свідоцтва про право на спадщину.

Постанова КЦС ВС від 4 листопада 2024 року у справі № 504/3606/14-ц: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123081805>.

2. Правові наслідки відмови від видачі свідоцтва про право власності на частку в спільній сумісній власності

У справі № 532/1550/23 позивач звернувся до суду з позовом про визнання частково недійсними свідоцтв про право на спадщину за заповітом, посилаючись на те, що померла його колишня дружина, яка за життя склала заповіт і заповіла все своє майно сину. Під час перебування у шлюбі вони набули майно, яке є об'єктом права спільної сумісної власності, в якій йому належить право на 1/2 частку, адже від належної йому половини майна у спільній сумісній власності подружжя він не відмовлявся.

Верховний Суд зазначив, що в цій справі позивач, який мав право на частку в спільній власності та обов'язкову частку в спадщині, добровільно висловив прямо і своєю подальшою поведінкою протягом двох років дав зрозуміти, що відмовляється від належних йому майнових прав. Тому поведінка позивача суперечить добрій совісті, оскільки не відповідає попереднім заявам та поведінці, а інший суб'єкт розумно покладався на них. За таких обставин майнові права припинилися, а тому апеляційний суд зробив обґрунтований висновок про відмову в задоволенні позову.

ОП КЦС ВС відступила від правового висновку КЦС ВС щодо правових наслідків відмови особи від видачі свідоцтва про право власності на частку в спільній сумісній власності, визначивши, що у випадку, якщо особа добровільно відмовилася від видачі свідоцтва про право власності на частку в спільній сумісній власності, а пізніше змінила своє рішення та звертається із заявою про видачу такого свідоцтва, то така особа пов'язана своїм рішенням і не вправі його змінити згодом. Спроба особи згодом здійснити суб'єктивне право суперечитиме попередній поведінці такої особи і має призводити до припинення зазначеного права.

Постанова КЦС ВС від 4 листопада 2024 року у справі № 532/1550/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122883257>.

VIII. Правові позиції у справах окремого провадження

Щодо встановлення факту смерті особи, яка загинула під час проходження військової служби у зв'язку з військовими діями на території України

У справі № 754/11243/23 заявниця звернулася до суду із заявою про встановлення факту смерті особи

під час виконання бойового завдання на бойових позиціях підрозділу в Луганській області.

Суди встановили, що заявниця є дружиною чоловіка, факт смерті якого підтверджується лікарським свідоцтвом.

Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції про відмову в задоволенні заяви, зазначивши, що встановлення факту смерті особи в судовому порядку можливе лише за відсутності можливості отримання лікарського свідоцтва про смерть та проведення державної реєстрації смерті в позасудовому порядку. Наявність лікарського свідоцтва про смерть на момент звернення до суду із заявою про встановлення факту смерті виключає можливість встановлення такого факту в судовому порядку, оскільки є можливість здійснити державну реєстрацію смерті в органах РАЦС на підставі наявного лікарського свідоцтва.

Постанова КЦС ВС від 20 листопада 2024 року у справі № 754/11243/23: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123498815>.

IX. Правові позиції з процесуальних питань Щодо застосування річного строку на апеляційне оскарження судового рішення

У справі № 405/4689/19 позивач звернувся до суду з позовом про скасування свідоцтва про право на спадщину.

Місцевий суд у задоволенні позову відмовив.

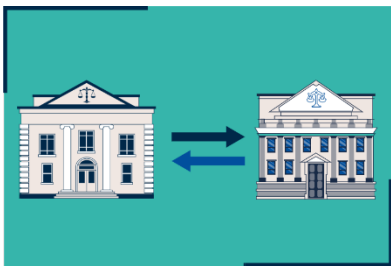
Апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження, оскільки апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції позивач подав після спливу одного року з моменту його проголошення.

ОП КЦС ВС погодилася з висновками апеляційного суду про відмову у відкритті апеляційного провадження на підставі ч. 2 ст. 358 ЦПК України.

ОП КЦС ВС зауважила, що законодавець при конструюванні ч. 2 ст. 358 ЦПК України не визначив, що під час її застосування має враховуватися дата внесення судом рішення до Єдиного державного реєстру судових рішень.

Відсутність у рішенні суду вказівки на дату складання його повного тексту та несвоєчасне надіслання оскарженого судового рішення суду першої інстанції до Єдиного державного реєстру судових рішень, за умови, що учасник справи (зокрема той, хто ініціював позов, – позивач), який подає апеляційну скаргу, знав про розгляд справи, не є перешкодою для отримання цією особою в розумний строк інформації про стан відомого їй судового провадження та не свідчить про наявність випадків, передбачених ч. 2 ст. 358 ЦПК України.

Постанова КЦС ВС від 4 листопада 2024 року у справі № 405/4689/19: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123410469>.

Х. Юрисдикційні питання

Щодо передачі справи до господарського суду у зв'язку з відкриттям провадження у справі про банкрутство

У справі № 756/3328/20 позивачі звернулися до суду з позовом до товариства про скасування рішення державного реєстратора.

ОП КЦС ВС вирішувала питання, чи має апеляційний суд (суд касаційної інстанції) повноваження на скасування рішення місцевого суду (апеляційного суду) та передачу справи господарському суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, за обставин, коли рішення та/або постанова були ухвалені до відкриття провадження у справі про банкрутство боржника.

Переглядаючи справу в касаційному порядку, ОП КЦС ВС зазначила, що юрисдикція спору визначається на час відкриття провадження у справі в суді першої інстанції, тому й застосуванню підлягає процесуальне законодавство, що було чинним саме на час відкриття провадження.

Передача справи до господарського суду на підставі ч. 3 ст. 7 КУзПБ можлива лише на стадії розгляду справи в суді першої інстанції та до ухвалення рішення по суті заявлених вимог. Відкриття провадження у справі про банкрутство після ухвалення судового рішення судом першої інстанції не є підставою для скасування такого рішення при апеляційному / касаційному перегляді з передачею справи до господарського суду, крім випадків, коли рішення суду першої інстанції підлягає скасуванню з направленням справи на новий розгляд.

Постанова КЦС ВС від 4 листопада 2024 року у справі № 756/3328/20: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123081808>.

Систематизація та оприлюднення судової практики

У межах своєї діяльності значну увагу Верховний Суд приділяє систематизації та оприлюдненню судової практики.

Впродовж 2024 року Верховний Суд опублікував 115 дайджестів та оглядів, а саме: 12 щомісячних та тематичних дайджестів практики Великої Палати ВС; три між'юрисдикційні дайджести; 81 огляд практики касаційних судів (21 – КАС, 20 – КГС, 21 – ККС, 19 – КЦС); 9 оглядів практики Європейського суду з прав людини; 10 оглядів практики Суду справедливості Європейського Союзу.

Оприлюднені огляди і дайджести судової практики

У 2024 році актуальність справ, пов'язаних зі збройною агресією РФ проти України, продовжувала зростати. У зв'язку із цим Верховний Суд представив між'юрисдикційний дайджест судової практики ВС у справах, пов'язаних з війною. Такий дайджест демонструє найактуальніші підходи ВП ВС та касаційних судів до розв'язання різних категорій спорів в умовах воєнного стану. Крім того, було опубліковано між'юрисдикційний дайджест судової практики Верховного Суду щодо вирішення спорів у сфері публічних закупівель, а також щодо відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

Також Верховний Суд продовжує щомісяця оприлюднювати дайджести й огляди найважливішої та найактуальнішої судової практики Великої Палати ВС і кожного касаційного суду, яка оприлюднена в ЄДРСР, за кожен попередній місяць.

Постійно проводиться систематизація та публікація тематичних оглядів судової практики ВП ВС і касаційних судів. Такі огляди містять ключові висновки щодо застосування норм права, сформульовані під час вирішення найскладніших правових питань у певних категоріях спорів у межах відповідного судочинства. Протягом минулого року Верховний Суд опублікував тематичні добірки судової практики у справах щодо: захисту інвесторів у податкових спорах; застосування принципу доброї совісті та доктрини *venire contra factum proprium* у цивільних спорах; проведення огляду та обшуку; захисту права на користування надрами в Україні тощо.

Окрім публікації періодичних оглядів рішень ЄСПЛ, яка здійснюється на постійній основі протягом декількох років, Верховний Суд продовжує поширювати знання про право Європейського Союзу, готуючи й публікуючи огляди практики Суду справедливості ЄС на матеріалах бюлетенів цього Суду, що містять описи ключових його рішень.

Як і в попередні роки, у 2024 році Верховний Суд постійно здійснював наповнення Базы правових позицій (<https://lpd.court.gov.ua>) актуальними правовими позиціями Великої Палати ВС та касаційних судів, а також рішеннями ЄСПЛ. Це надає користувачам можливість легко і швидко знаходити релевантну практику за допомогою різних пошукових інструментів. Упродовж року функціоналом Базы послуговувалося 69 тис. користувачів.

Також торік було вперше започатковано публікацію щотижневих оглядів справ, переданих на розгляд Великої Палати ВС, об'єднаних палат і судових палат касаційних судів, ухвали про передачу яких було внесено до ЄДРСР за попередній тиждень.

Supreme LAB

У грудні 2024 року Верховний Суд презентував і здійснив запуск інноваційного ІТ-ресурсу Supreme LAB, створеного зусиллями аналітиків та ІТ-фахівців ВС.

Цей продукт було розроблено задля полегшення пошуку інформації про справи, що розглянуті палатами, об'єднаними палатами та Великою Палатою ВС або перебувають у них на розгляді, а також про зразкові справи.

Велика Палата ВС, об'єднані палати та судові палати ВС вирішують найскладніші та найважливіші справи, які мають вирішальне значення для формування єдиної правозастосовної практики. Через велику кількість таких справ і складнощі з пошуком процес їх відстеження є непростим завданням. Саме тому систематизація інформації про справи та оптимізація їх пошуку стали необхідними.

Supreme LAB пропонує зручний інтерфейс і потужні функції пошуку, що допомагають швидко й легко знаходити потрібну інформацію про справи. Платформа надає можливість використовувати різні фільтри та параметри для пошуку: за ключовими словами, юрисдикцією (в межах якої також можна обрати конкретну палату), підставами передачі, суддею-доповідачем, а також за датою передачі або датою розгляду, завдяки чому можна легко відстежувати, на якій стадії перебуває розгляд конкретної справи.

Використовуючи задані фільтри, користувачі отримують детальну інформацію про справу, зокрема і короткий опис правового висновку, сформульованого за результатами розгляду, можуть ознайомитися з ухвалами про передачу справ на розгляд палат / об'єднаних палат / Великої Палати ВС та остаточними рішеннями по суті.

На щоденній основі працівники Верховного Суду наповнюють та оновлюють Supreme LAB, що дає змогу користувачам ознайомлюватися тільки з актуальною інформацією.

Ця платформа є надзвичайно корисною як для представників юридичних професій (адвокатів, суддів, прокурорів), так і для всіх, хто зацікавлений у зручному доступі до інформації про судові справи.

Законопроектна робота

Протягом 2024 року у Верховному Суді було опрацьовано 157 проектів законів України та 9 прийнятих законів України, які передані на підпис Президентові України. Більшість проектів законів надійшли від комітетів Верховної Ради України з питань правової політики та з питань правоохоронної діяльності, а саме:

- 141 – зареєстровані у Верховній Раді України;
- 1 – розроблений народним депутатом України;
- 13 – розроблені Міністерством юстиції України;
- 1 – розроблений Офісом Генерального прокурора;
- 1 – розроблений Національною поліцією України.

Представники Верховного Суду брали участь у робочих групах щодо розробки проектів законів України і в засіданнях профільних комітетів Верховної Ради України.

У 2024 році серед найважливіших для системи судоустрою та судочинства були такі проекти законів.

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» (реєстр. № 11484 від 15 серпня 2024 року).

Законопроектом пропонувалося доповнити КК України ст. 31-1 про кримінальну відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників, доповнити цей Кодекс ст. 442-1 «Злочини проти людяності», замінити назву ст. 437 КК України «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни» на «Злочин агресії» і назву ст. 438 «Порушення законів та звичаїв війни» – на «Воєнні злочини», а також викласти ч. 1 ст. 442 КК України «Геноцид» у новій редакції.

Верховний Суд підтримав законопроект з урахуванням висловлених зауважень. Верховна Рада України 9 жовтня 2024 року прийняла законопроект як закон.

2. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України від 14 лютого 2024 року № 1-р(II)/2024 щодо гарантування захисту прав і свобод особи за рішенням Європейського суду з прав людини» (реєстр. № 11508 від 21 серпня 2024 року).

Законопроектом було запропоновано зміни до ч. 3 ст. 321 ГПК України та аналогічні за змістом зміни до ч. 3 ст. 424 ЦПК України, ч. 3 ст. 363 КАС України. Цими змінами передбачалося встановити можливість поновлення строку для й перегляду судового рішення за виключними обставинами у зв'язку

з ухваленням ЄСПЛ рішення, яке набуло статусу остаточного, після спливу 10 років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили, за умови подання заяви про перегляд судового рішення в строк, визначений положеннями відповідних норм процесуальних кодексів.

Верховний Суд підтримав положення законопроекту. Верховна Рада України 18 грудня 2024 року прийняла законопроект за основу.

3. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого кодексів України та інших законів України щодо запровадження інституту умовно-дострокового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі у обороні країни, захисті її незалежності та територіальній цілісності» (реєстр. № 11079-1 від 28 березня 2024 року).

У законопроекті було запропоновано доповнити КК України положеннями про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби за контрактом осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі, та регламентовано процесуальний порядок такого звільнення.

Верховний Суд висловився щодо підтримання законопроекту з урахуванням наданих зауважень. Верховна Рада України 8 травня 2024 року прийняла законопроект як закон.

4. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення регулювання угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією» (реєстр. № 12039 від 17 вересня 2024 року).

Законопроект регламентував порядок звільнення від відбування покарання з випробуванням з можливістю призначення додаткового покарання у виді конфіскації майна, призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, збільшення розміру штрафу як додаткового покарання в разі укладення угод про визнання винуватості в кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Верховний Суд висловив підтримку законопроекту з урахуванням наданих пропозицій. Верховна Рада України 29 жовтня 2024 року прийняла законопроект як закон.

5. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо особливостей складання кваліфікаційного іспиту» (реєстр. № 11425 від 22 липня 2024 року).

Законопроект передбачав зміну методології оцінювання когнітивних здібностей кандидатів на посаду суддів, за якою кандидат на посаду судді вважатиметься таким, що склав кваліфікаційний іспит, якщо він успішно пройшов тестування щодо когнітивних здібностей. Успішним проходженням вважатиметься

набрання кандидатом середньо допустимого балу тестування щодо когнітивних здібностей, встановленого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

Верховний Суд підтримав запропоновані в законопроекті зміни. Станом на 31 грудня 2024 року законопроект був на розгляді Верховної Ради України.

6. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та Закону України "Про Вищий антикорупційний суд" щодо Громадської ради міжнародних експертів» (реєстр. № 11426 від 22 липня 2024 року).

У законопроекті передбачалося, що Громадська рада міжнародних експертів продовжує виконувати свої повноваження до завершення процедури відбору кандидатів на зайняття посад суддів Вищого антикорупційного суду в конкурсі, оголошеному 23 листопада 2023 року, але не пізніше 1 листопада 2025 року.

Верховний Суд підтримав ініційовані законопроектом зміни до законодавства, оскільки це давало змогу завершити зазначений конкурс. Верховна Рада України 8 жовтня 2024 року прийняла законопроект як закон.

Діяльність Пленуму Верховного Суду

У 2024 році Пленум Верховного Суду скликався відповідно до вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та з урахуванням обставин воєнного стану в державі.

Секретар Пленуму Верховного Суду Дмитро Луспеник спільно із сектором забезпечення діяльності Пленуму Верховного Суду та Науково-консультативної ради управління забезпечення діяльності керівництва Верховного Суду забезпечили проведення чотирьох засідань Пленуму Верховного Суду, за результатами яких прийнято та опрацьовано 16 постанов Пленуму Верховного Суду і додатків до них.

Постанови від 9 лютого 2024 року:

№ 1 «Про діяльність Верховного Суду у 2023 році»;

№ 2 «Про діяльність Великої Палати Верховного Суду у 2023 році»;

№ 3 «Про діяльність Апарату Верховного Суду у 2023 році та виконання бюджетної програми Верховного Суду у 2023 році»;

№ 4 «Про затвердження Змін до штатного розпису Апарату Верховного Суду».

9 лютого 2024 року під час засідання Пленуму ВС обговорили результати діяльності судової влади у 2023 році, а також були окреслили пріоритети на наступний рік

Постанови від 22 березня 2024 року:

№ 5 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 114, абзаців другого, третього пункту 2 розділу XV Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" в редакції Закону України від 03 жовтня 2017 року № 2148- VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій"»;

№ 6 «Про відмову у зверненні до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 2 Закону України від 08 липня 2011 року № 3668-VI "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи" в частині поширення дії цієї статті на Закон України від 28 лютого 1991 року № 796-XII "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" та частини третьої статті 67 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи"».

22 березня 2024 року Пленум ВС звернувся до КСУ з поданням щодо конституційності положень пенсійного законодавства, які порушують принцип юридичної визначеності

Постанови від 28 червня 2024 року:

№ 7 «Про відмову у зверненні до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 14-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-X»;

№ 8 «Про відмову у зверненні до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзацу третього пункту 10 постанови Кабінету Міністрів

України від 24 лютого 2023 року № 168 "Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році»;

№ 9 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів пункту 3 Порядку відшкодування особами витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 року № 261 (в частині, якою передбачено, що відшкодування здійснюється в розмірі витрат, пов'язаних з грошовим забезпеченням)»;

№ 10 «Про затвердження змін до штатного розпису Апарату Верховного Суду».

Постанови від 6 вересня 2024 року:

№ 11 «Про відмову у зверненні до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів пункту 5 Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 року № 45 "Про затвердження Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 року № 393"»;

№ 12 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 частини першої статті 34 Закону України "Про виконавче провадження"»;

№ 13 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 233 Кодексу законів про працю України»;

№ 14 «Про обрання делегатів на з'їзд суддів України»;

№ 15 «Про затвердження складу робочої групи для розроблення проекту Комунікаційної політики Верховного Суду»;

№ 16 «Про затвердження бюджетного запиту Верховного Суду на 2025 рік».

Науково-консультативна рада при Верховному Суді

У звітному періоді при Верховному Суді продовжувала діяти Науково-консультативна рада. У 2024 році до НКР надійшов 101 запит від суддів Верховного Суду, зокрема від: ВП – 36, КАС – 6, КГС – 9, ККС – 10, КЦС – 40.

* 39 наукових висновків ВС отримав у 2024 році у відповідь на звернення, надіслані у 2023 році

За рік сектор забезпечення діяльності Пленуму та НКР опрацював 325 наукових висновків: для суддів ВП – 135, КАС – 15, КГС – 35, ККС – 35, КЦС – 105. Також опрацьовано 39 наукових висновків, які надійшли у 2024 році на звернення суддів 2023 року. Усього – 364 наукових висновки.

Протягом звітної періоду забезпечено проведення семи засідань Науково-консультативної ради під головуванням вченого секретаря НКР – судді ВП ВС Олега Ткачука.

Зокрема, 18 березня 2024 року відбулося засідання робочої групи НКР з метою обговорення питань щодо ефективності механізмів судового контролю за виконанням судових рішень національних і міжнародних судів за участю суддів ВС, представників Верховної Ради України, Мін'юсту, Секретаріату Уповноваженого у справах ЄСПЛ, Державної судової адміністрації України.

18 березня 2024 року під час засідання робочої групи членів НКР при ВС обговорили проблеми й механізми виконання судових рішень

8 квітня 2024 року було проведено засідання робочої групи НКР з питань щодо комплексного застосування норм матеріального та процесуального права, а саме частин 3, 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» та частин 4, 5 ст. 53 ГПК України, при вирішенні спорів про визнання незаконними і скасування рішень органів місцевого самоврядування або органів державної виконавчої влади, визнання недійсними договорів купівлі-продажу або оренди, укладених на підставі цих рішень, та про повернення земельних ділянок цьому органу як одному з відповідачів, а також компетенцію органів Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру в земельних правовідносинах.

Засідання робочої групи з питань щодо меж судового контролю при застосуванні санкцій, запроваджених Радою національної безпеки і оборони України та введених у дію Указом Президента України, відбулося 14 травня 2024 року.

Межі судового контролю при застосуванні санкцій, запроваджених РНБО України та введених у дію Указом Президента України, обговорили під час засідання робочої групи НКР при ВС 14 травня 2024 року

27 травня 2024 року провели засідання, яке стосувалось особливостей судового контролю за процедурою оцінювання суддів на відповідність займаній посаді, здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді.

На засіданні Науково-консультативної ради при Верховному Суді 23 вересня 2024 року підбили підсумки роботи у 2023–2024 роках та окреслили шляхи вдосконалення діяльності.

7 жовтня 2024 року відбулося засідання робочої групи НКР при Верховному Суді щодо судового захисту права власності та права користування на землю і врахування як законних інтересів приватних осіб, так і публічних інтересів. Питання щодо визнання договорів відчуження нерухомого майна неукладеними / недійсними розглянули 25 листопада 2024 року під час чергового засідання робочої групи НКР.

Апарат Верховного Суду

Організаційне забезпечення роботи Верховного Суду здійснює його Апарат. Саме він забезпечує належне функціонування ВС.

У 2024 році на чолі з керівником Апарату Верховного Суду Віктором Капустинським, його першим заступником Расімом Бабанли й керівниками секретаріатів касаційних судів Наталією Богданюк, Наталією Пляс, Юрієм Хім'яком та Оленою Грицик Апарат ВС, як і в попередні роки діяльності Суду, вдосконалював організаційні процеси, модернізував технічне забезпечення та сприяв розвитку кадрового потенціалу. Вдалося виконати понад 95 % завдань, передбачених Планом роботи Апарату Верховного Суду на 2024 рік.

Серед пріоритетних напрямів діяльності Апарату ВС були, зокрема, розвиток електронного документообігу (paperless), розроблення та вдосконалення власних ІТ-продуктів, ефективна комунікація з громадськістю.

Кадрове забезпечення

У 2024 році відповідний структурний підрозділ ВС реалізовував державну політику з питань управління персоналом у Суді, забезпечував організаційний розвиток Апарату ВС та виконував інші завдання, пов'язані з кадровими питаннями.

Упродовж звітнього періоду забезпечено повний перехід до електронного документообігу всіх кадрових документів. Було інтегровано систему управління документами DocProf, яка автоматизує та оптимізує процес оформлення кадрових документів (заяви, подання, накази, розпорядження тощо).

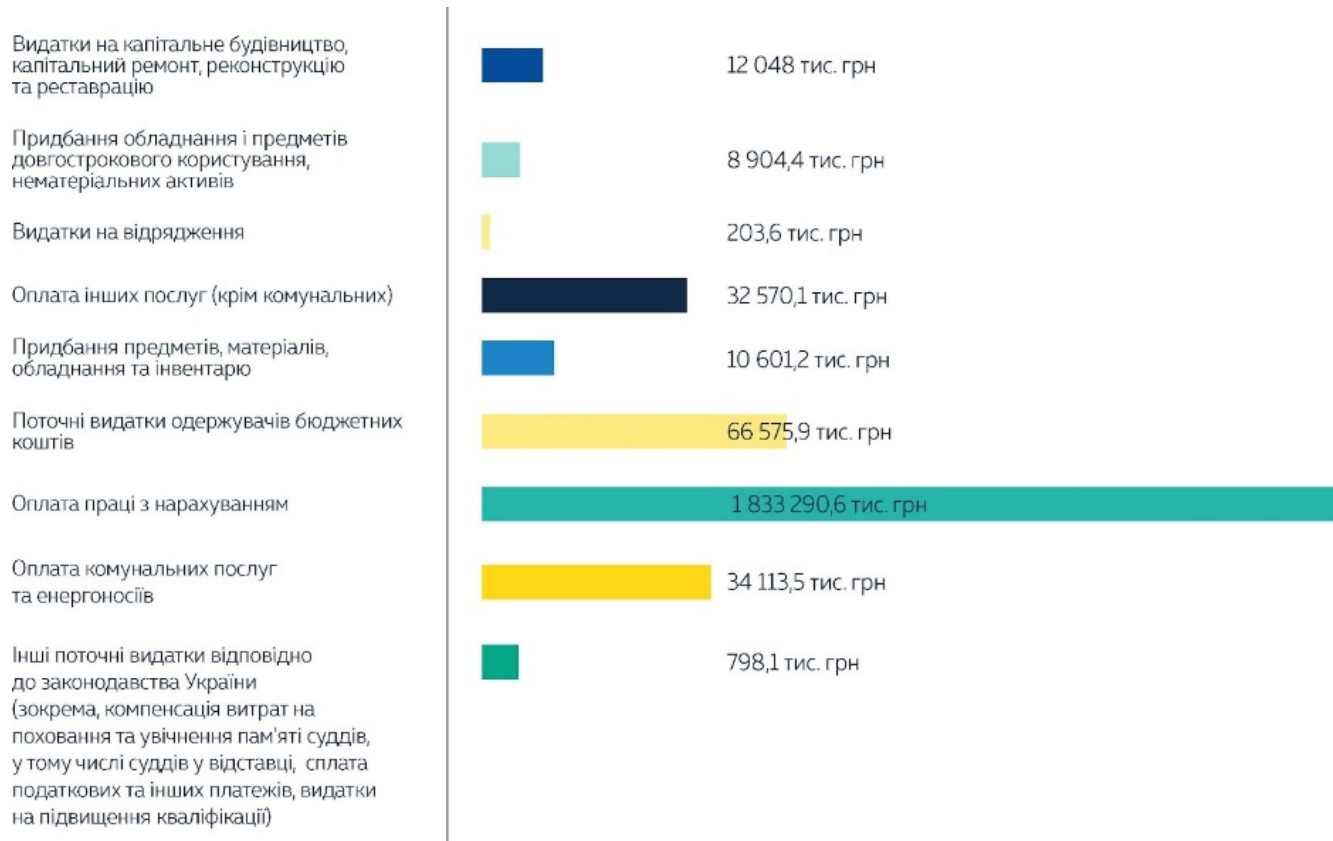
За звітний період служба управління персоналом провела класифікацію 109 посад державної служби в Апараті Верховного Суду (категорія «Б» – 20 посад; категорія «В» – 89 посад).

Протягом звітнього періоду до Апарату ВС призначено 197 осіб і переведено та переміщено 413 працівників. Водночас у 2024 році з Верховного Суду звільнилися 123 особи: 43 помічники суддів, 77 державних службовців, 3 працівники, які виконують функції з обслуговування.

Фінансове забезпечення

Упродовж 2024 року фінансово-економічне управління ВС вживало заходів із формування та використання фінансових ресурсів загального і спеціального фондів державного бюджету для забезпечення діяльності ВС. Цей структурний підрозділ розробив план діяльності Верховного Суду на 2024 рік та 2025–2026 роки з урахуванням бюджетного запиту Верховного Суду на 2024 рік відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік».

Касові видатки Верховного Суду за 2024 рік

Інформаційно-технічне забезпечення

У 2024 році управління інформатизації забезпечило захист операційних і автоматизованих систем, програмного забезпечення, баз даних, серверів, модулів та програмних продуктів для суддів і працівників Апарату Суду.

Триває впровадження у ВС IP-телефонії. У ВП ВС, ККС ВС та КЦС ВС здійснено інтеграцію АСДС із підсистемами «Електронний суд» і «Електронний кабінет» ЄСІКС. Забезпечено доступ суддів ВС і працівників Апарату ВС до інформаційно-пошукових систем та правових баз «Прецедент», «Ліга 360: Юрист», ZakonOnline, «Законодавство України» і власної Базы правових позицій ВС.

Побудовано безшовну мережу WI-FI у приміщеннях ВС.

Створено інформаційно-комунікаційні продукти ВС:

- програмний продукт Supreme Lab (моніторинг руху та стану розгляду справ);
- програмний продукт TRANSLATOR з використанням ШІ;
- програмний продукт Case Review (оглядач судових справ, переданих на розгляд ВП).

Вдосконалено програму «Онлайн-екскурсії у Верховному Суді», розміщену на порталі Судової влади України, покращено роботу Базы правових позицій ВС.

Матеріально-технічне забезпечення

У 2024 році відповідно до річного плану закупівель ВС та в межах сформованого кошторису укладено 215 договорів і додаткових угод на закупівлю товарів, робіт і послуг на загальну суму 53 808 850,2 грн.

Охорона праці та цивільний захист

Протягом минулого року служба цивільного захисту та охорони праці систематично вживала заходів із влаштування та обслуговування систем протипожежного захисту. В адміністративних будівлях ВС встановлено контрольні кнопки оповіщення про пожежу в ручному режимі. Відновлено системи протипожежного захисту.

Також працівники Апарату ВС пройшли навчання з домедичної допомоги, з питань пожежної безпеки та оперативного реагування на надзвичайні ситуації. А психологи ГУ ДСНС України в м. Києві провели у ВС лекції на теми «Навики психоемоційної саморегуляції», «Ментальне здоров'я в умовах сучасності (війни)».

Судді та працівники Апарату ВС під час тренінгу з домедичної допомоги

Мобілізаційна робота

У 2024 році сектор мобілізаційної роботи опрацював 55 нормативно-правових актів органів державної влади, що стосуються мобілізаційної роботи, серед яких – закони, укази Президента України, постанови, розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади тощо.

Забезпечено уточнення військово-облікових даних 100 % призовників і військовозобов'язаних працівників ВС у встановлені законодавством терміни в ТЦК та СП за місцем перебування їх на військовому обліку чи в ЦНАП або через електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста з використанням мобільного застосунку «Резерв+».

Документальне забезпечення

Належна організація роботи з документами – одне з ключових завдань Апарату ВС, покладених на відділ загального документообігу (канцелярію) та відповідні структурні підрозділи.

За 2024 рік у ВС опрацьовано майже 840 тис. одиниць вхідної і вихідної кореспонденції (листів, заяв, запитів, звернень громадян, повідомлень та ін.).

Запобігання та виявлення корупції

Відділ запобігання корупції у 2024 році систематично вживав заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням. Так, організовано проведення спеціальної перевірки стосовно трьох осіб, призначених під час дії правового режиму воєнного стану, і перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади», стосовно 46 осіб, призначених під час дії правового режиму воєнного стану.

Проведено перевірку факту подання щорічних декларацій суддями та державними службовцями ВС, декларацій осіб, що претендують на зайняття посади державної служби в Апараті ВС, та декларацій суб'єктів декларування, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави.

Внутрішній аудит

У 2024 році галузевий відділ провів два внутрішні аудити:

- «Діяльність служби управління державним майном, фінансово-економічного управління та інших задіяних структурних підрозділів Апарату Верховного Суду з питань організаційного забезпечення використання бюджетних коштів на проекти будівництва, реалізація яких не здійснювалася із 2018 по 2023 рік»;
- «Оцінка ефективності діяльності структурних підрозділів Апарату Верховного Суду у сфері цивільного захисту та охорони праці за 2021–2023 роки».

Минулого року завершено внутрішній аудит, розпочатий у 2023 році, на тему «Оцінка ефективності виконання завдань та функцій управліннями забезпечення автоматизованого документообігу суду секретаріатів касаційних судів».

Підготовлено та затверджено План діяльності з внутрішнього аудиту на 2025–2027 роки.

Міжнародна діяльність

Упродовж звітного року Верховний Суд активно співпрацював із Радою Європи в рамках Плану дій РЄ для України «Стійкість. Відновлення. Відбудова» (2023 – 2026 роки). Заходи, організовані в межах цих проєктів, були спрямовані на підтримку України в її реформах, підвищення стійкості в умовах війни та післявоєнного відновлення.

За підтримки проєкту РЄ «Підтримка судової влади України в умовах війни та післявоєнного періоду» в січні 2024 року Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко взяв участь у відкритті судового року в Європейському суді з прав людини та в семінарі «Переосмислення субсидіарності в епоху спільної відповідальності». Під час візиту відбулися зустрічі з Головою ЄСПЛ Шіфрою О'Лірі та іншими високопосадовцями РЄ, на яких Голова окреслив виклики, що постали перед українськими судами в умовах війни, а також торкнувся питань тривалості розгляду проваджень національними судами, виконання судових рішень тощо.

Голова ВС Станіслав Кравченко і Голова ЄСПЛ Шіфра О'Лірі провели робочу зустріч

1 березня 2024 року проєкт РЄ «Підтримка судової влади України в умовах війни та післявоєнного періоду» і ВС організували круглий стіл, під час якого було представлено основні положення Висновку Консультативної ради європейських суддів № 26 (2023) «Рухаючись вперед: використання допоміжних технологій у судочинстві» та обговорено питання щодо цифровізації судової влади й дотримання стандартів РЄ у сфері новітніх технологій.

Серед важливих напрямів співробітництва ВС з РЄ є його участь у діяльності органів РЄ, зокрема КРЄС і Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ). Так, на початку грудня суддя ВС, заступник представника України у КРЄС Єгор Краснов узяв участь у 25-му пленарному засіданні КРЄС, за результатами якого було ухвалено Висновок № 27 (2024) щодо дисциплінарної відповідальності суддів та балансу між забезпеченням підзвітності суддів і захистом їхньої незалежності.

Використання допоміжних технологій у судочинстві: презентація Висновку КРЄС у Верховному Суді, 1 березня 2024 року

Упродовж 2024 року відділ міжнародного співробітництва здійснював оперативний збір та переклад інформації від усіх органів влади і передавав її в СЕРЕJ, на основі чого було підготовлено звіт СЕРЕJ щодо ефективності судових систем держав – членів РЄ. Також суддя ВС Олександра Яновська, яка є представником України у СЕРЕJ, і Секретар ВП ВС Віталій Уркевич узяли участь у 42 та 43-му пленарних засіданнях СЕРЕJ відповідно. Напередодні 43-го засідання СЕРЕJ Віталій Уркевич долучився до роботи 3-го Глобального форуму з питань правозастосування на тему «Штучний інтелект, права людини та виконання судових рішень у цивільних та господарських справах: що гарантовано учасникам судових процесів?». Участь ВС у діяльності цих органів

РЄ є важливою і сприяє поглибленню професійних контактів із верховними судами держав – членів РЄ, що також має практичну цінність у контексті наближення судочинства України до стандартів ЄС.

Віталій Уркевич на 3-му Глобальному форумі з питань правозастосування та в межах пленарного засідання СЕРЕJ ознайомив європейську аудиторію із ситуацією в судовій системі України, яка функціонує в умовах повномасштабної війни, червень 2024 року, м. Страсбург

У рамках співпраці з Мережею голів верховних судів ЄС і за сприяння проекту «Право-Justice III» у жовтні 2024 року відбувся візит Станіслава Кравченка до м. Афіни для участі в Міжнародній конференції Мережі. Під час заходу обговорювали питання щодо впливу європейського права на національне; привабливості судової системи та суддівської кар'єри; процедури добору на посади суддів, перспектив просування по службі, суддівської винагороди й соціального забезпечення. Серед основних доповідачів були Голова Мережі та Голова ВС Швеції Андерс Ека, Голова ВС Греції Іоанна Клапа-Крістодулеа, перший голова Касаційного суду Франції Крістоф Сулар, Голова ВС Чехії Петр Ангялоссі, Голова ВС Литви Дангуоле Бублієне та Голова ВС Словенії Міодраг Джорджевіч. У конференції також узяли участь Голова ЄСПЛ Марко Бошняк, суддя ЄСПЛ від Греції Іоанніс Ктістакіс і голова Суду ЄАВТ Палл Грейнсон.

Голова ВС під час участі в конференції Мережі голів верховних судів Європейського Союзу, жовтень 2024 року, м. Афіни

Вперше з моменту отримання ВС статусу спостерігача в Мережі судді ВС взяли участь у її Програмі обмінів. Так, у період із 29 червня по 15 липня суддя ВП ВС Костянтин Пільков стажувався у ВС Ірландії. А в жовтні суддя ВС у Касаційному цивільному суді Юлія Черняк узяла участь у стажуванні у ВС Чехії. Нові знання та досвід, набуті суддями ВС під час спілкування з колегами, сприятимуть поширенню європейських судових практик і стандартів правосуддя в українській судовій системі, що стане суттєвою підтримкою для судової влади на шляху інтеграції України в ЄС.

На запрошення Голови ВС Латвії Айгарса Струпішса Голова ВС узяв участь у Міжнародній конференції, присвяченій 20-річчю вступу Латвії до ЄС, яка відбулась у травні в м. Рига. Захід зібрав очільників вищих судових установ декількох держав-членів і держав-кандидатів. У рамках зустрічі з Айгарсом Струпішсом обговорили необхідність створення міжнародного трибуналу для вищого політичного керівництва росії за вчинення воєнних злочинів і злочинів проти людяності. Також у контексті підготовки України до вступу в ЄС голови торкнулися питання щодо спроможності судової системи Латвії надавати можливу підтримку Верховному Суду в цьому процесі.

Голова ВС під час Міжнародної конференції з нагоди 20-ї річниці з дня вступу Латвії до ЄС

Зустріч Станіслава Кравченка з Головою ВС Латвії Айгарсом Струпішсом

На запрошення Голови ВС Литви Дангуоле Бублієне Станіслав Кравченко взяв участь у роботі «Вільнюського діалогу», присвяченого розвитку культури публічних дебатів у Європі, який відбувся 22–27 жовтня в м. Вільнюс у рамках литовського головування в Комітеті міністрів Ради Європи. До складу делегації Верховного Суду увійшли суддя ВП ВС Ольга Ступак, судді ВС у КАС Ян Берназюк, Мирослава Білак, Олена Губська, судді ВС у КЦС Василь Крат і Павло Пархоменко та перший заступник керівника Апарату – керівник департаменту аналітичної та правової роботи ВС Расім Бабанли. Серед спікерів заходу також був суддя ЄСПЛ від України Микола Гнатовський.

Голова Верховного Суду та судді ВС під час «Вільнюського діалогу», присвяченого розвитку культури публічних дебатів у Європі

Триває співпраця Верховного Суду з верховними судами європейських країн, що дуже важливо в контексті посилення судової співпраці в Європі. У червні 2024 року в рамках двостороннього співробітництва делегація українських суддів відвідала ВС Естонії.

Делегація ВС відвідала судові органи Естонії

Питання, пов'язані зі специфікою роботи українських судів в умовах війни, суддівською доброчесністю та перспективою вступу України до ЄС, – ключова тема обговорень під час зустрічей Голови ВС з послами країн, акредитованих в Україні: Канади, Данії, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Італії, Франції.

Голова ВС Станіслав Кравченко під час зустрічей із послами Канади, Данії, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Італії, Франції

Верховний Суд бере активну участь у процесі євроінтеграції. У липні Європейська комісія та Україна розпочали скринінг українського законодавства на відповідність європейському праву. Активну участь у двосторонніх зустрічах брали судді та представники Апарату ВС.

Так, у рамках офіційного скринінгу за переговорним розділом 23 «Судова влада та основоположні права» 17 вересня українська делегація приєдналася до другої двосторонньої сесії Україна – ЄС. До складу делегації увійшли суддя Верховного Суду у КАС Мирослава Білак і перший заступник керівника Апарату – керівник департаменту аналітичної та правової роботи ВС Расім Бабанли. Доповіді представників ВС стосувалися ефективності судочинства, а саме викликів, з якими стикається судова влада в умовах війни, та заходів, які були вжиті для їх подолання, перспектив і планів щодо зміни мережі судів, а також удосконалення електронного судочинства.

Представники судової влади на двосторонній скринінговій зустрічі України та Європейської комісії в рамках переговорів щодо вступу до ЄС

У рамках офіційного скринінгу відповідності законодавства України праву ЄС за переговорним розділом 7 «Право інтелектуальної власності» в м. Брюссель 10–11 грудня відбулася двостороння зустріч представників України з Європейською комісією. У складі української делегації був секретар судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС Ігор Бенедисюк. Під час зустрічі суддя надав роз'яснення щодо функціонування системи судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні та відповів на запитання стосовно імплементації положень директив ЄС у національне законодавство.

Зустріч представників України з Європейською комісією у межах офіційного скринінгу відповідності законодавства України праву ЄС за переговорним розділом 7 «Право інтелектуальної власності»

Суттєву допомогу в подоланні викликів, пов'язаних з війною, та виконанні вимог щодо здійснення реформ для вступу до ЄС надавали проект ЄС «Право - Justice III», Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ, Програма підтримки ОБСЄ в рамках проєктів «Підтримка Верховного Суду та вищих судів у реалізації судової реформи та забезпеченні доступу до правосуддя в умовах війни», а також «Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя, Фаза II», програма USAID «Справедливість для всіх», Project Expedite Justice (PEJ).

У січні 2024 року Верховний Суд відвідала делегація США, яку очолила Голова правозахисної організації «Центр Роберта Ф. Кеннеді з прав людини» Керрі Кеннеді. Колеги зі США запевнили в готовності надавати необхідну судовій системі допомогу та підтримку. У складі делегації були колишній помічник Державного секретаря з питань демократії, прав людини та праці США Майкл Познер, старший віцепрезидент із програм і юридичної стратегії у правозахисній організації «Центр Роберта Ф. Кеннеді з прав людини» Вейд МакМаллен, співзасновник і головний виконавчий директор правозахисної організації «Зміцнення прав» (Fortify Rights) Меттью Сміт і юрист з прав людини в Україні у правозахисній організації «Зміцнення прав» (Fortify Rights) В'ячеслав Ліхачов.

Зустріч Голови Верховного Суду з представниками правозахисних організацій США

З метою ознайомлення з міжнародними стандартами розгляду справ про воєнні злочини впродовж 2024 року було організовано відрядження до Польщі та Нідерландів. До складу делегацій ВС входили заступник Голови ВС Олександр Мамалуй, судді ВС Микола Мазур, Надія Стефанів, Микола Ковтунович, Лев Кишакевич, Ольга Булейко, Сергій Фомін, Олег Кривенда, Володимир Король. Візити відбулися за підтримки проєктів Project Expedite Justice, «Справедлива, прозора і відповідальна система кримінальної юстиції в Україні», «Моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини» в рамках грантової угоди з проєктом USAID «Права людини в дії».

Представники ВС під час закордонних візитів до Польщі та Нідерландів

Верховний Суд продовжує активно співпрацювати з Німецьким фондом міжнародного правового співробітництва (IRZ) в рамках німецько-українського колоквиуму з адміністративного процесуального права. Традиційно під час колоквиуму відбуваються фахові обговорення з питань незалежності суддів, компетенції адміністративних судів Німеччини, здійснення німецького адміністративного процесу, виконання рішень адміністративних судів, інформаційних технологій на робочому місці судді, викликів та досвіду впровадження електронної справи, а також відвідування слухань та спілкування із суддями. Так, у липні 2024 року делегація українських суддів, яку очолив суддя ВС у КАС Андрій Загороднюк, узяла участь у 18-му німецько-українському колоквиумі з адміністративного процесуального права (міста Кобленц, Майнц).

На початку грудня делегація Верховного Суду на чолі з Головою ВС Станіславом Кравченком відвідала з робочим візитом Федеральний Верховний суд Німеччини. До складу делегації ввійшли секретар судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС Олександр Баранець, суддя ВП ВС Сергій Погрібний, суддя ВС у КАС Микола Гімон, суддя ВС у КЦС Ірина Дундар і суддя ВС у ККС Сергій Єремейчук.

Під час візиту відбулася зустріч представників ВС з Головою Федерального Верховного суду Німеччини Беттіною Лімперг, головуючими суддями цього суду Юргеном Шефером і Томасом Кохом. Зустріч була присвячена обговоренню питань щодо забезпечення єдності судової практики, ролі та значення Федерального Верховного суду Німеччини і Спільного сенату вищих судів Федерації, а також впливу практики Суду ЄС на судову практику на національному рівні.

У зустрічі взяли участь Директор IRZ Штефан Хюльсхорстер і старший менеджер проєктів Німецького фонду міжнародної правової співпраці Вольфрам Гертіґ.

Делегація Верховного Суду відвідала Федеральний Верховний суд Німеччини

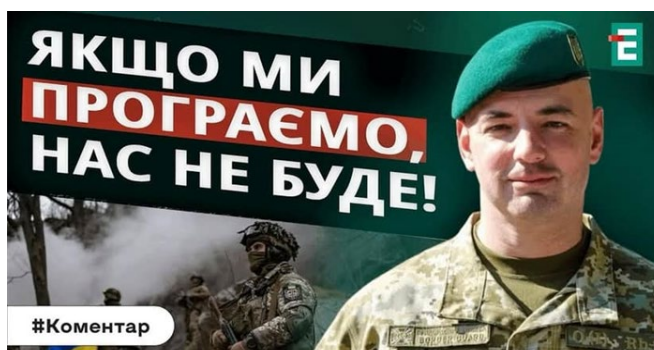
У рамках Меморандуму, укладеного між Верховним Судом та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), триває співпраця з метою обміну досвідом у сфері судочинства з інтелектуальної власності шляхом проведення конференцій, семінарів або зустрічей для суддів. Так, із 24 квітня до 26 червня 2024 року відбулася серія семінарів, присвячених судовому розгляду справ у сфері інтелектуальної власності. Учасниками семінарів були судді ВС, першої та апеляційної інстанцій з усієї України, які спеціалізуються на розгляді спорів у сфері ІВ, а також працівники Апарату ВС.

9–10 жовтня 2024 року в м. Женева (Швейцарія) відбувся щорічний міжнародний форум з питань інтелектуальної власності для суддів, у якому онлайн-участь узяли судді судової палати для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством КГС ВС Ігор Бенедисюк, Ірина Колос, Тетяна Малашенкова, Анатолій Ємець, Тетяна Жайворонок та судді апеляційних і місцевих господарських судів. Форум ВОІВ – це щорічний захід, який організовується Судовим інститутом ВОІВ з метою обміну досвідом щодо найактуальніших питань у сфері інтелектуальної власності.

Комунікаційна діяльність

Відкрита й проактивна комунікація з громадськістю, медіа, професійною спільнотою та міжнародною аудиторією – один із пріоритетів у діяльності Суду, адже ефективна взаємодія із суспільством є передумовою підвищення рівня довіри до судової влади та однією з гарантій прозорості роботи судової системи. Тож протягом минулого року ВС продовжував інформувати громадськість про суть ухвалених рішень та тенденції в судовій практиці, використовуючи як власні інформаційні ресурси, так і різні медіамайданчики.

Судді ВС давали коментарі, інтерв'ю для провідних українських та іноземних медіа, а також вели блоги й авторські колонки в юридичних виданнях.

Інтерв'ю Голови ВС Станіслава Кравченка в ефірі каналу «Новини.Live» і телемарафону «Єдині новини»
Інтерв'ю заступника Голови Верховного Суду Олександра Мамалую для «Суспільне Новини» та «Еспресо ТВ»

Голова ВС окреслив специфіку розгляду кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів і проблемні аспекти виконання рішень у цій категорії справ та поділився думками щодо можливих шляхів удосконалення механізмів забезпечення єдності судової практики в інтерв'ю «Українському радіо»

Короткометражний документальний фільм «У нас є Мрія» про ДФТГ «Мрія», до складу якого увійшли судді ВС

Стаття в журналі Forbes про суддю КГС у ВС Юрія Чумака, який у складі ДФТГ «Мрія» забезпечує протиповітряну оборону м. Києва

1 892 новини та повідомлення про діяльність Верховного Суду опублікували медіа

957 новин і повідомлень про діяльність Верховного Суду розміщено на офіційному вебсайті ВС

583 дописи та блоги в соцмережах, які стосуються діяльності Верховного Суду

7 657 матеріалів розміщено в інших рубриках офіційного вебсайту ВС

3 952 004 перегляди вебсайту Верховного Суду на офіційному вебпорталі «Судова влада України»

Комунікує Верховний Суд із суспільством і через власні офіційні інформаційні ресурси: вебсайт, портал сучасного права Supreme Observer та сторінки в соцмережах. Протягом 2024-го комунікаційна команда ВС розміщувала на інтернет-ресурсах Суду інформацію для учасників судових засідань, повідомлення для медіа, анонси заходів, повідомлення про ухвалені судові рішення; пресрелізи про важливі правові висновки ВС та про участь суддів у заходах тощо. Також Верховний Суд регулярно публікував періодичні тематичні огляди та дайджести практики ВС, ЄСПЛ, Суду ЄС.

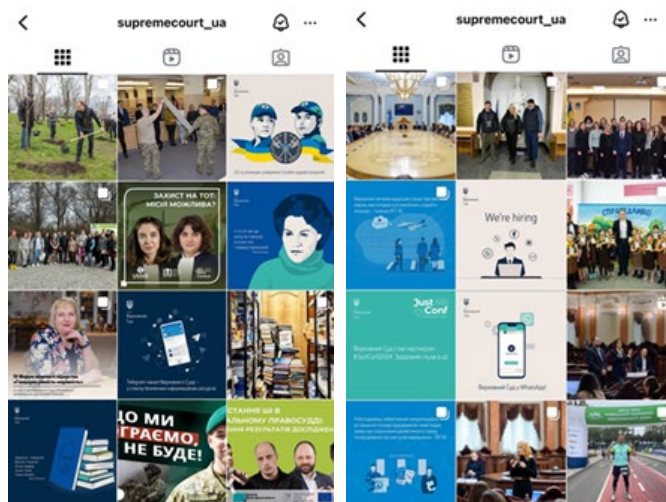

Упродовж 2024 року ВС інформував громадськість про актуальні в умовах війни правові позиції

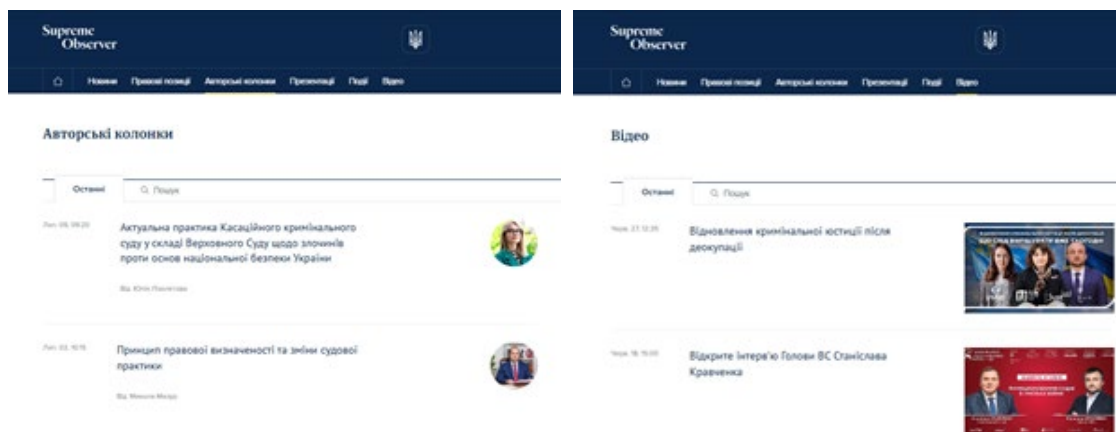
До того ж торік у жовтні Верховний Суд започаткував нову рубрику: щопонеділка на інформаційних ресурсах ВС публікується огляд справ, переданих на розгляд судових палат, об'єднаних палат касаційних судів та ВП ВС.

Крім того, ВС продовжував розширювати канали комунікації. Так, у жовтні був створений офіційний канал Суду в месенджері WhatsApp, де розміщуються огляди та дайджести судової практики, а також актуальні правові висновки ВС.

Розвиток Instagram-сторінки Верховного Суду у 2024 році був спрямований передусім на студентську аудиторію. Анонси цікавих заходів, дописи про позаробочу діяльність суддів і працівників Апарату Суду та соціальні ініціативи, підтримані Верховним Судом, а також актуальні правові висновки ВС, викладені лаконічно й у доступному форматі, – публікація такого контенту сприяла тому, що кількість підписників Instagram-сторінки ВС під кінець року становила 10,8 тис., що на 1 246 підписників більше порівняно з 2023 роком.

Активно розвивався і презентований наприкінці 2023 року новий онлайн-ресурс ВС – портал сучасного права Supreme Observer. Упродовж 2024-го на порталі було розміщено 638 матеріалів. Це, зокрема, статті суддів, працівників Апарату ВС і провідних правників; ексклюзивні інтерв'ю; дайджести та огляди практики ВС, ЄСПЛ і Суду ЄС; відеозаписи заходів тощо. Загальна кількість користувачів, що відвідали Supreme Observer упродовж року, становить понад 58 тис.

Supreme Observer – портал сучасного права, на якому зібрано контент щодо актуальних правових питань та найсвіжішої судової практики

Протягом 2024 року на всіх комунікаційних майданчиках Верховного Суду зберігалася тенденція до зростання кількості підписників і загального охоплення аудиторії. Так, на Facebook-сторінці Суду кількість підписників зросла із 65 до 68 тис. Загальне охоплення аудиторії у Facebook становило понад 4,7 млн користувачів, що на більш як пів мільйона більше, ніж у 2023 році.

1 074 новини та повідомлення про діяльність Суду розміщено на офіційній сторінці Суду в соціальній мережі Facebook

68 033 підписники на офіційній сторінці Суду в мережі Facebook (+2 831 підписник за 2024 рік)

224 повідомлення розміщено на каналі Суду в месенджері Telegram

18 622 підписники на офіційному Telegram-каналі Суду (+3 012 підписників за 2024 рік)

288 дописів розміщено на офіційній сторінці Суду в мережі Instagram

10 817 підписників на офіційній сторінці Суду в мережі Instagram (+1 246 підписників за 2024 рік)

246 повідомлень опубліковано на офіційній сторінці Суду в мережі X

884 підписники на офіційній сторінці Суду в мережі X (+68 підписників за 2024 рік)

638 матеріалів опубліковано на порталі Supreme Observer

3 597 підписників на офіційному Youtube-каналі Суду (+383 підписники за 2024 рік)

Серед пріоритетних цілей ВС є налагодження діалогу між судами всіх юрисдикцій та інстанцій для вирішення проблемних питань, котрі виникають у роботі судів. Тому в березні й вересні минулого року керівництво ВС проводило наради за участю голів апеляційних судів, а також представників Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Ради суддів України та Державної судової адміністрації України.

Під час нарад у Верховному Суді з головами апеляційних судів було визначено ключові проблеми функціонування судової влади та перспективи їх вирішення

В умовах війни осмислення потребують аспекти, які стосуються гарантування національної безпеки. Тож, реагуючи на сучасні реалії, навесні минулого року представники ВС спільно з Програмою підтримки ОБСЄ для України, Радою Європи, суддями, адвокатами, науковцями обговорили проблемні аспекти судової практики в кримінальних провадженнях щодо злочинів проти основ національної безпеки.

Конференція «Злочини проти основ національної безпеки: кваліфікація та відповідальність в умовах повномасштабного вторгнення»

Питанням щодо відповідальності за злочин агресії проти України в національному й міжнародному кримінальному праві і практики Міжнародного кримінального суду була присвячена Третя щорічна науково-практична конференція «Міжнародне кримінальне право в національних та міжнародних судах». Захід, організований ВС у партнерстві з Українською асоціацією міжнародного права та Програмою підтримки ОБСЄ для України, відбувся у Верховному Суді 17 травня 2024 року.

У Верховному Суді судді, адвокати, прокурори, науковці, українська та іноземні експерти, представники ЄСПЛ і МКС обговорили застосування міжнародного кримінального права в національних і міжнародних судах

З нагоди 33-ї річниці утворення господарських (арбітражних) судів 31 травня 2024 року Касаційний господарський суд у складі ВС спільно з проектом ЄС «Право - Justice», проектом Ради Європи «Підтримка судової влади України в умовах війни та післявоєнного періоду», проектом Спеціального представника Головування ОБСЄ – Координатора проектів в Україні «Підтримка Верховного Суду та вищих судів у реалізації судової реформи та забезпеченні доступу до правосуддя в умовах війни», Німецьким фондом міжнародного правового співробітництва провів Міжнародну науково-практичну конференцію «Україна на шляху до євроінтеграції: ефективне управління державною власністю як інструмент відновлення економіки України. Місія та візія господарської юрисдикції».

Учасники конференції обговорили реформування корпоративного управління державним сектором економіки, корпоратизацію державного майна, банкрутство державних підприємств в Україні у контексті виконання рішень ЄСПЛ, забезпечення конкурентних засад економіки.

Роль ефективного управління державною власністю у відновленні економіки України та на її шляху до євроінтеграції – такою була тема міжнародної конференції, організованої КГС ВС

Також торік у стінах ВС відбувся VII Київський полілог, присвячений питанню антикорупційної правової політики в аспекті забезпечення права на справедливий суд. Під час полілогу учасники заходу проаналізували такі аспекти:

- судова практика як елемент антикорупційної правової політики;
- забезпечення права на справедливий розгляд справи;
- справедливе правосуддя у справах про корупцію як чинник забезпечення стійкості держави у війні.

7 червня 2024 року ВС спільно з Програмою підтримки ОБСЄ для України, Вищим антикорупційним судом, Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України та ВРП провів VII Київський полілог «Українська антикорупційна правова платформа: забезпечення права на справедливий суд»

У липні 2024 року в межах проведення Днів адміністративної юстиції Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду організував VII Міжнародну науково-практичну конференцію «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики». Захід відбувся у співпраці з Національним університетом «Острозька академія» за підтримки проектів Ради Європи «Підтримка судової влади України в умовах війни та післявоєнного періоду», «Посилення судових та позасудових засобів захисту прав осіб, постраждалих від війни в Україні», «Підтримка демократичних післявоєнних виборів в Україні», «Посилення соціального захисту в Україні», програми підтримки ОБСЄ в рамках проекту «Підтримка Верховного Суду та вищих судів у реалізації судової реформи та забезпеченні доступу до правосуддя в умовах війни», проекту ЄС «Право- Justice III», Німецького фонду міжнародного правового співробітництва (IRZ).

VII Міжнародна науково-практична конференція, присвячена адміністративній юстиції

«Забезпечення єдності судової практики у справах, пов'язаних з війною» – такою була тема судово-практичної конференції, організованої у вересні минулого року Верховним Судом спільно з Програмою підтримки ОБСЄ для України. Під час конференції учасники обговорили ключові аспекти судової практики і основні виклики, які постають перед правосуддям в умовах війни.

У заході взяли участь судді першої, апеляційної та касаційної інстанцій, представники прокуратури, адвокатури і наукової спільноти.

Під час трьох дискусійних панелей у межах доповідей спікери доповіли про:

- роль Великої Палати Верховного Суду в забезпеченні однакового застосування судами норм права у справах, пов'язаних з війною;

- єдність судової практики при вирішенні приватноправових спорів, пов'язаних з війною;
- практику застосування публічно-правових норм у справах, пов'язаних з війною;
- розгляд кримінальних проваджень, пов'язаних з війною: забезпечення єдності судової практики.

Забезпечення єдності судової практики у справах, пов'язаних з війною, обговорили 20 вересня 2024 року на судово-практичній конференції у Верховному Суді

У жовтні 2024 року в КЦС ВС відбувся семінар, присвячений обговоренню зумовлених війною змін у судовій практиці щодо визнання і надання дозволу на виконання арбітражних рішень; ролі запроваджених санкцій до сторони арбітражного розгляду; зміни підходів до тлумачення поняття «публічний порядок».

«Націоналізація, санкції та міжнародний арбітраж: наслідки російської агресії в Україні» – семінар у КЦС ВС

Крім того, наприкінці жовтня Верховний Суд спільно з Львівським національним університетом імені Івана Франка та Національною школою суддів України за підтримки проєктів Програми підтримки ОБСЄ для України і проєктів Ради Європи провів XII Міжнародний форум з практики Європейського суду з прав людини. Він був спрямований на обговорення питань щодо імплементації Європейської конвенції з прав людини в цивільних та кримінальних справах; відшкодування шкоди, завданої війною; застосування Конвенції в конституційному судочинстві України; практики ЄСПЛ в контексті судової помилки; гендерно чутливого правосуддя в умовах війни.

Голова Верховного Суду, судді ВС і судів першої та апеляційної інстанцій, представники ВРП, ВККС України, НШС України, Ради суддів України, а також міжнародні експерти та представники громадських організацій під час XII Міжнародного форуму з практики ЄСПЛ

Звертав увагу Верховний Суд і на налагодження діалогу між судовою системою та бізнесом задля вдосконалення механізмів виконання судових рішень. Зокрема, у листопаді 2024 року в Касаційному господарському суді у складі ВС судді та представники Суду обговорили з представниками Офісу протидії рейдерству, бізнес-асоціацій, громадських організацій і спілок, а також експертами програми USAID «Справедливість для всіх» стан виконання судових рішень в Україні, перешкоди для їх своєчасного виконання і роль судового контролю в цьому процесі.

Круглий стіл «Виконуваність рішень господарських судів: перешкоди та шляхи подолання»

Минулого року у Верховному Суді відбулася презентація оновленого аналітичного звіту «Дистанційні слухання в цивільному, господарському та адміністративному процесах», присвяченого дослідженню практичних аспектів та ефективності впровадження дистанційних слухань у судах. Звіт розробила Громадська організація «Міжрегіональний експертний центр "ПРО Джастіс"» за підтримки проєкту ЄС «Право-Justice».

Проблеми й перспективи подальшого впровадження дистанційних слухань в Україні проаналізували у ВС під час презентації звіту «Дистанційні слухання в цивільному, господарському та адміністративному процесах»

Важливою подією став і Міжнародний семінар-практикум «Чи є дієвим право людини без права на його ефективний захист: питання відшкодування за порушене право внаслідок визнання акта неконституційним», організований Касаційним адміністративним судом у складі ВС. У межах заходу судді Верховного Суду, Конституційного Суду України, ЄСПЛ, апеляційних та окружних адміністративних судів, науковці й міжнародні експерти обговорили такі теми:

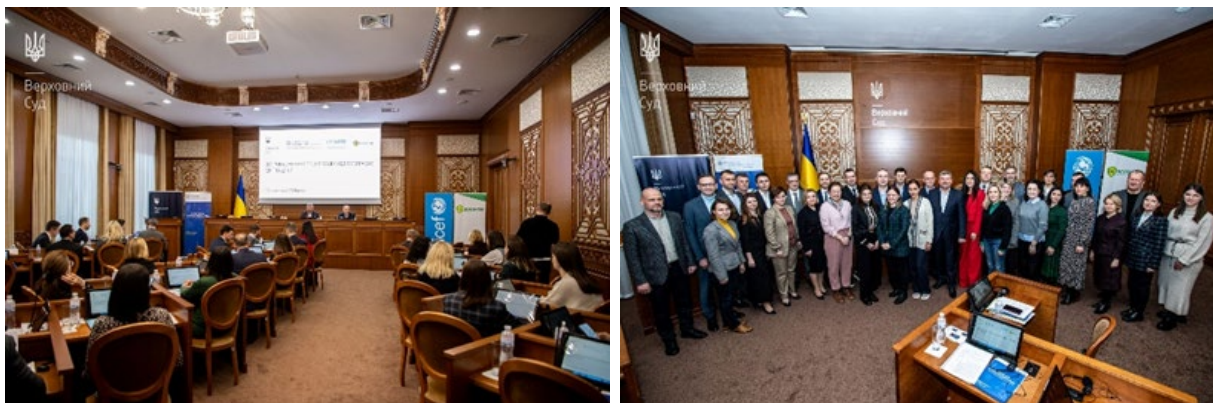
- розгляд та вирішення судами справ про відшкодування державою шкоди, завданої діями й актами, що визнані неконституційними;
- аналіз специфіки судового захисту прав, гарантованих Конституцією України, за відсутності закону про відшкодування державою шкоди, завданої людині;

– застосування практики ЄСПЛ, Суду справедливості ЄС в аспекті захисту прав на відшкодування державою порушеного права людини суперечливими нормативними актами тощо.

22 листопада 2024 року КАС ВС організував Міжнародний семінар-практикум «Чи є дієвим право людини без права на його ефективний захист: питання відшкодування за порушене право внаслідок визнання акта неконституційним»

Під кінець 2024-го в КЦС ВС відбулися два важливі заходи: семінар з нагоди початку реалізації пілотного проєкту щодо запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей і науково-практична конференція «Поточні читання».

28 листопада 2024 року за ініціативою КЦС ВС та Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та ГО «ВГЦ "Волонтер"» відбувся семінар з нагоди початку реалізації пілотного проєкту щодо запровадження спеціалізації суддів у справах сім'ї та дітей

Стан правового регулювання іпотеки в Україні, його теоретичні та практичні аспекти з огляду на сучасне законодавство, судову практику й перспективи розвитку обговорили на науково-практичній конференції «Іпотечні читання», організованій Верховним Судом спільно з ГО «Цивілістична платформа», 5 грудня 2024 року

Низку щорічних підсумкових заходів Верховного Суду продовжила діалогова платформа «Єдність судової практики: спроба переосмислення», організована ВС спільно з Українським католицьким університетом. Під час заходу учасники мали можливість обговорити питання єдності судової практики як неправової цінності та євроінтеграційної вимоги, вдосконалення інструментів забезпечення єдності судової практики та підстав для відступу від попередньо сформованих позицій.

У діалоговій платформі взяли участь судді ВС, апеляційних та місцевих судів, суддя ЄСПЛ від України Микола Гнатовський, суддя ВС Словенії, член Венеційської комісії Ніна Бететто, юристи-практики та представники наукової спільноти.

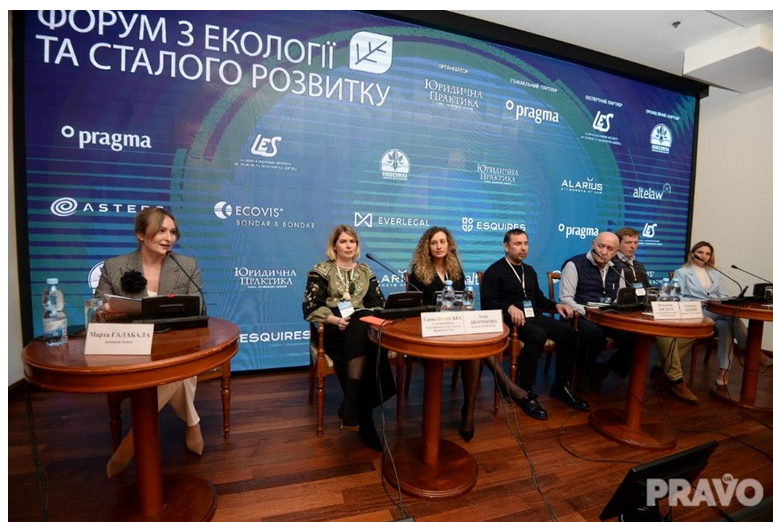

Єдність судової практики як неправової цінності та євроінтеграційної вимоги обговорили в межах діалогової платформи «Єдність судової практики: спроба переосмислення», м. Львів, 13–14 грудня 2024 року

Крім того, протягом року судді Верховного Суду регулярно долучалися до важливих заходів, присвячених обговоренню тенденцій судової практики, імплементації норм міжнародного права в національне правозастосування, функціонування судочинства перехідного періоду тощо.

Суддя ВП ВС Микола Мазур під час дискусійної панелі «Схід» у межах медіамарафону «10 років російської агресії в Україні. Шлях до справедливості»

Суддя ВС у КГС Ганна Вронська виступила на II Форумі з екології та сталого розвитку

Суддя ВП ВС Ольга Ступак і перший заступник керівника Апарату ВС Расім Бабанлі під час круглого столу «Доступ до компенсації за зруйноване житло: проблемні питання підтвердження права власності та шляхи її врегулювання»

Актуальні проблеми застосування антикорупційного законодавства обговорили судді ВС Олег Ткачук, Олександра Яновська та Євген Петров у межах II Антикорупційного форуму

Судді ВС Василь Крат та Ірина Колос проаналізували судову практику й тенденції вирішення IP-спорів у господарській і цивільній юрисдикціях в Україні на X Міжнародному форумі з інтелектуальної власності

Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко та голова ККС ВС Олександр Марчук під час конференції з нагоди 5-ї річниці процесуальної діяльності Вищого антикорупційного суду «5 років ВАКС: від ідеї до спроможності»

Виступ голови КАС ВС Михайла Смоковича на Міжнародній конференції «Баланс доступу до інформації та національної безпеки – уроки України під час збройних конфліктів»

У серпні 2024 року під час V Форуму суддів Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко, судді ВП ВС Сергій Мартєв, Ольга Ступак і Микола Мазур, суддя ВС у КЦС Наталія Сакара та суддя ВС у КЦС Василь Крат проаналізували особливості правосуддя перехідного періоду та захист прав людини в умовах війни.

V Форум суддів «Складні питання та складніші відповіді в умовах війни»

У жовтні минулого року голова КГС ВС Лариса Рогач, суддя ВС у КЦС Василь Крат і суддя ВС у КГС Олег Васьковський виступили під час IX Міжнародних арбітражних читань пам'яті академіка І. Г. Побірченка «Арбітраж в умовах викликів: формуючи майбутнє сьогодні». На заході йшлося про актуальні питання міжнародного арбітражу та інвестиційної привабливості, а також вплив воєнних конфліктів і санкцій на арбітраж.

Голова КГС ВС Лариса Рогач і судді ВС Василь Крат та Олег Васьковський під час IX Міжнародних арбітражних читань

Викладацька, просвітницька та наукова діяльність

Поширення знань, обмін професійним досвідом, залученість до наукової сфери та просвітництво – усі ці аспекти традиційно були серед ключових напрямів діяльності Верховного Суду.

Однією з наймасштабніших ініціатив у 2024 році стало проведення серії круглих столів, присвячених обговоренню актуальної практики ЄСПЛ у справах проти України та інших держав – членів Ради Європи, слухачами яких стали судді з усіх областей України.

ВС спільно з РЄ та ОБСЄ організовували такі заходи, щоб поглибити знання суддів про практику ЄСПЛ, механізми її імплементації та про основні причини ухвалення ЄСПЛ рішень у справах проти України. Спікерами серії круглих столів були Голова ВС Станіслав Кравченко, судді ВС у ККС Наталія Марчук та Олександра Яновська і перший заступник керівника Апарату – керівник департаменту аналітичної та правової роботи ВС Расім Бабанли.

У реаліях триваючої війни особливо актуальною тематикою навчання суддів є застосування норм міжнародного права та особливості розгляду справ, пов'язаних із війною. Тож у квітні минулого року у Верховному Суді відбулася презентація навчального курсу «Міжнародне гуманітарне право та права людини», розробленого проектом Ради Європи «HELP (Освіта в галузі прав людини для юристів) для України, в тому числі під час війни».

Презентація навчального курсу «Міжнародне гуманітарне право та права людини»

Ще одним навчальним курсом у межах проекту Ради Європи «HELP (Освіта в галузі прав людини для юристів) для України, в тому числі під час війни», до якого приєднався ВС, був курс «Кіберзлочинність і електронні докази». Суддя ВС у ККС Наталія Марчук виступила на презентації курсу та розповіла про оцінку електронних доказів у кримінальному провадженні.

Суддя ВС у ККС Наталія Марчук під час презентації курсу HELP «Кіберзлочинність і електронні докази»

Судді ВС у КГС взяли участь у тренінгах від Всесвітньої організації інтелектуальної власності для представників судової системи України щодо захисту прав у сфері інтелектуальної власності. Такі заходи стали результатом тісної співпраці ВС зі Всесвітньою організацією інтелектуальної власності та Судовим інститутом BOIV.

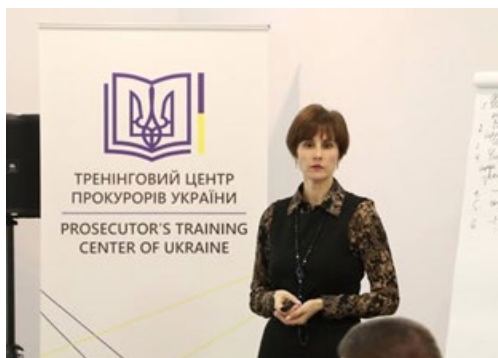
Також торік суддя ВС у КЦС Павло Пархоменко став тренером від Ради Європи на тренінгу «Моделі ефективної міжвідомчої взаємодії у кримінальних провадженнях за участю дітей», співавтором курсу якого він є.

Завдання тренінгу – напрацювання дитиноцентрованих підходів та ефективних алгоритмів міжвідомчої взаємодії. У тренінгу взяли участь представники органів прокуратури, слідчі, дізнавачі, представників ювенальної превенції, органів пробації, адвокатури, установ виконання покарань і місць попереднього ув'язнення, служб у справах дітей, органів опіки та піклування, установ і закладів для дітей для проходження соціально-психологічної реабілітації.

Суддя ВС у КЦС Павло Пархоменко під час підготовки фахівців щодо міжвідомчої взаємодії у кримінальних провадженнях за участю дітей

У жовтні минулого року тренінг для прокурорів з питань нагляду за проведенням оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій провела заступник голови ККС ВС Наталія Антонюк. Вона висвітлила судову практику ВС щодо використання результатів НСРД як доказів у кримінальному провадженні.

Заступник голови ККС ВС Наталія Антонюк провела тренінг для прокурорів

Належну увагу Верховний Суд приділяв і навчанню помічників суддів. Так, судді ВП ВС Олег Ткачук та Ольга Ступак, судді ВС у КЦС Василь Крат, Максим Тітов, Ганна Коломієць, Дмитро Гудима, Олена Білоконь, Андрій Грушицький, суддя ВС у КАС Ян Берназюк і завідувач сектору аналітичної допомоги суддям відділу аналітичної та правової роботи ВП ВС департаменту аналітичної та правової роботи ВС Анастасія Грабовська читали лекції для помічників суддів у КЦС ВС. В межах цих лекцій спікери висвітлили актуальні питання практики ВС, ефективні способи захисту, справи щодо відшкодування завданої рф шкоди, встановлення юридичних фактів під час війни тощо.

Лекції в межах підвищення кваліфікації помічників суддів Верховного Суду у Касаційному цивільному суді

Як і раніше, представники ВС регулярно читали лекції на заходах з підвищення кваліфікації суддів, помічників суддів і працівників апаратів судів, організованих Національною школою суддів України.

Протягом року судді активно займалися і розвитком правничої науки: писали наукові статті, книги, монографії, а також готували науково-практичні коментарі Суддя ВС у КЦС Василь Крат став співавтором монографії «Односторонні правочини». А голова КАС ВС Михайло Смокович, судді ВС у КАС Альберт Єзеров та секретар Пленуму Верховного Суду, секретар Першої судової палати КЦС ВС Дмитро Луспеник долучилися до написання Науково-практичного коментаря Конституції України.

Цей коментар був підготовлений під егідою Національної академії правових наук України та Конституційного Суду України за сприяння Програми підтримки ОБСЄ для України.

Науковий доробок суддів Верховного Суду

Найважливішим і найпродуктивнішим напрямом викладацької і просвітницької діяльності став розвиток співпраці з правничими школами та комунікація зі студентами-правниками.

Тож у червні 2024 року Верховний Суд презентував концепцію взаємодії із закладами вищої юридичної освіти. Серед ключових її цілей – формування сучасного правового світогляду майбутніх юристів, формування потенційного кадрового резерву для ВС, а також підвищення довіри до судової влади та посилення її авторитету.

Презентація концепції взаємодії між Верховним Судом і закладами вищої юридичної освіти

Початком удосконалення юридичної освіти, впровадження нових ефективних практик у навчальний процес і фахову підготовку майбутніх правників стало підписання меморандумів про співпрацю між Верховним Судом та дев'ятьма навчальними закладами: Національним університетом «Острозька академія»; Національним університетом біоресурсів і природокористування України; Київським національним університетом імені Тараса Шевченка; Інститутом економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України; Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна; Хмельницьким університетом управління та права імені Леоніда Юзькова; Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого; Українським католицьким університетом і Державним податковим університетом.

Прагнучи поглибити фахові знання майбутніх юристів, розширити їхній світогляд і ближче ознайомити їх з роботою ВС та системи судоустрою загалом, Верховний Суд проводив інтерактивні екскурсії, майстер-класи і зустрічі, під час яких студенти мали нагоду поспілкуватися із суддями та працівниками Суду.

Так, у квітні з ознайомчим візитом до Верховного Суду завітали студенти 1-го курсу Навчально-наукового інституту права КНУ імені Тараса Шевченка. Перший заступник керівника Апарату – керівник департаменту аналітичної та правової роботи ВС Расім Бабанли розповів студентам, які знання і навички слід опанувати молодому юристу, аби успішно реалізувати свій потенціал у правничій сфері, та як можна використовувати штучний інтелект у повсякденній роботі для того, щоб оптимізувати рутинні процеси.

Ознайомчий візит студентів-правників до Верховного Суду

У листопаді студенти 1-го курсу факультету юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого зустрілися з Головою Верховного Суду Станіславом Кравченком, секретарем Третьої судової палати ККС ВС Германом Анісімовим і суддею ВС у ККС Ігорем Іваненком.

Ознайомчий візит студентів-юристів до Верховного Суду

Такі ознайомчі візити допомагають майбутнім юристам краще зрозуміти специфіку роботи суду та сформувані власне бачення щодо ключових моментів, яким слід приділяти увагу під час навчання та подальшої професійної реалізації.

Новою платформою для обміну знаннями й досвідом стали організовані Верховним Судом майстер-класи для студентів. Спікерами першого майстер-класу стали суддя ВС у КАС Ян Берназюк, суддя ВС у КЦС Василь Крат і перший заступник керівника Апарату – керівник департаменту аналітичної та правової роботи ВС Расім Бабанли. Вони розповіли про застосування принципів права при здійсненні правосуддя і поділилися власним практичним досвідом.

Майстер-клас для студентів-правників від суддів ВС Василя Крата, Яна Берназюка й першого заступника керівника Апарату ВС Расіма Бабанли

Згодом у стінах Кловського палацу відбулися ще два майстер-класи для понад 150 студентів за участю суддів ВС у КАС Наталії Коваленко та Яна Берназюка, судді ВП ВС Ольги Ступак, судді ВС у ККС Сергія Фоміна, а також першого заступника керівника Апарату – керівника департаменту аналітичної та правової роботи ВС Расіма Бабанли.

Під час майстер-класу спікери обговорили зі студентами нові принципи правосуддя та можливість впровадження ШІ в процес написання судових рішень

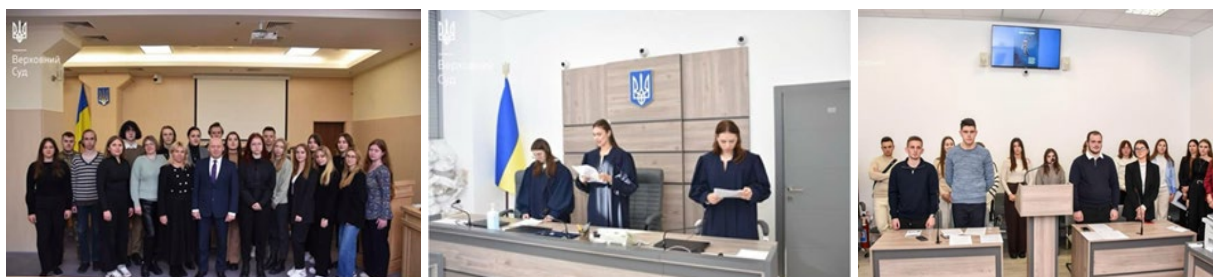
Втім, спілкування з майбутнім поколінням правників відбувається не лише в межах подібних заходів, а й під час екскурсій, що регулярно проводяться у Суді.

Так, студенти факультету підготовки фахівців права, управління та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ відвідали Касаційний цивільний суд у складі ВС. Майбутні юристи ознайомилися з роботою Апарату Суду, спробували себе в ролі суддів та учасників процесу в залі судових засідань і поспілкувалися із суддею Верховного Суду у КЦС Максимом Тітовим.

Студентська екскурсія до КЦС ВС

Навчальні екскурсії для студентів постійно відбувалися і в Касаційному адміністративному суді у складі ВС. Під час екскурсій молодь спілкувалася з головою КАС ВС Михайлом Смоковичем, який розповів про становлення та розвиток адміністративного судочинства, досвід суддівської роботи, а також дав поради щодо вибору професії. До того ж студенти змогли спробувати себе в ролі учасників судового процесу й узяли участь у модельному судовому засіданні.

Студенти під час інтерактивних екскурсій до КАС ВС

Наприкінці 2024-го про те, чим живе суд і що відбувається за стінами, в яких ухвалюють важливі рішення, дізналися студенти 1-го курсу Київського столичного університету імені Бориса Грінченка під час екскурсії до Касаційного господарського суду у складі ВС.

Студентська екскурсія у приміщенні КГС ВС

Минулого року судді ВС брали участь і в інших просвітницьких заходах для молоді. Наприклад, суддя ВС у КАС Мирослава Білак була спікером на освітньо-професійному молодіжному курсі «Державотворець: шлях до відновлення держави», який відбувся на базі Київської школи державного управління імені Сергія Нижного. Спікерка розповіла про власний шлях до суддівської професії, основне призначення суду, структуру й повноваження Верховного Суду, ознайомила слухачів з особливостями адміністративної юрисдикції, а також висвітлила питання щодо сталості та єдності судової практики.

Шлях до відновлення держави: суддя ВС у КАС Мирослава Білак узяла участь в освітньо-професійному курсі для молоді

Окрім того, Секретар ВП ВС Віталій Уркевич провів зустріч зі студентами Навчально-наукового інституту права КНУ імені Тараса Шевченка. Він розповів майбутнім правникам про шлях до суддівської кар'єри, моральний аспект професії судді, впровадження практики ЄСПЛ і Суду справедливості ЄС в національне правозастосування і відкритість судді до суспільства.

Зустріч Секретаря ВП ВС Віталія Уркевича зі студентами ННІП КНУ імені Тараса Шевченка

Наприкінці вересня минулого року Верховний Суд укотре долучився до фестивалю для дітей і підлітків «Різні разом». Судді ВС у КАС Ян Берназюк і Наталія Коваленко, Секретар ВП ВС Віталій Уркевич, суддя ВС у КЦС Андрій Зайцев і начальник управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду Олеся Лукомська провели «Уроки справедливості», під час яких розповіли дітям про важливу роль суду. Під час уроків юні справедливці переглядали мультфільми та, розв'язуючи конфлікти між персонажами, мали змогу уявити себе справжніми суддями.

«Уроки справедливості» від Верховного Суду під час фестивалю «Різні разом»

Суддя ВП ВС Олег Ткачук і суддя ВС у ККС Сергій Фомін стали спікерами XX Всеукраїнської правничої школи з судочинства в умовах війни, організованої Радою молодих юристів України та Європейським університетом. Її слухачами були молоді юристи, адвокати і студенти. Олег Ткачук розповів про актуальні проблеми судової влади в період повномасштабної війни, а Сергій Фомін висвітлив актуальні питання доказового права у практиці ККС ВС.

Судді ВС Олег Ткачук і Сергій Фомін долучилися до розвитку навичок молодих юристів у межах XX Всеукраїнської правничої школи з судочинства в умовах війни

У грудні 2024 року на Форумі молодих юристів України спікерами виступили голова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Михайло Смокович, суддя ВП ВС Олег Ткачук і суддя ВС у ККС Олена Кібенко. Форум став майданчиком для обміну досвідом, обговорення актуальних питань та професійного розвитку. Серед учасників були молоді правники, державні службовці, науковці, студенти старших курсів.

Представники ВС під час Форуму молодих юристів України

Соціальні ініціативи

За доброю традицією минулого року Верховний Суд продовжував долучатися до різноманітних благодійних ініціатив.

Так, кожні три місяці в Суді проходили Дні донора, у межах яких судді та працівники Апарату здавали кров для потреб медичних установ, допомагаючи рятувати життя тих, хто цього потребує. Загалом протягом 2024 року судді й працівники Апарату ВС здійснили 455 донацій.

Попри виклики, спричинені війною, судді та працівники Верховного Суду не забувають дбати і про довкілля. Минулого року судді Верховного Суду у КГС та працівники Апарату Суду провели толоку в розарії Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України.

А колектив КАС ВС традиційно долучився до весняної кампанії з озеленення парків і скверів, висадивши понад 20 кущів бузку в Наводницькому парку.

Судді та працівники Апарату ВС під час толоки й озеленення

Крім того, минулого року Верховний Суд взяв участь у благодійній акції щодо збору російськомовних і радянських книжок, організованій БФ «Гуркіт» та мережею книгарень Vivat. ВС зібрав і передав волонтерам понад п'ять тонн книг, які пішли на переробку, а отримані кошти були спрямовані на купівлю авто для мобільної вогневої групи ППО.

За кошти, зібрані в рамках ініціативи «Постав російську книгу у куток», було придбано два автомобілі для військових

ВС долучився також до Всеукраїнського проєкту збору книжок «Вільні читають українською!». Судді та працівники Суду передали до бібліотек Херсонської області, які були спустошені під час окупації, українськомовні книжки для дорослих і дітей.

Книги, передані Верховним Судом до бібліотек на деокупованих територіях

До того ж, як і в попередні роки, судді та працівники ВС брали участь у благодійних спортивних заходах. Так, учасники Київського півмарафону Незламності допомогли підтримати українських захисників і медиків: 50 % від прибутку із забігу організатори передали на потреби медичного добровольчого батальйону «Госпітальєри».

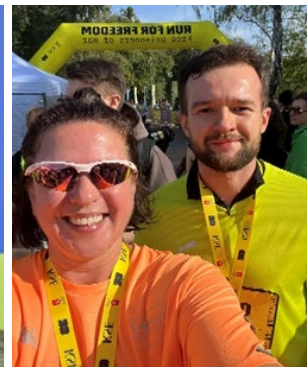
Завдяки учасникам акції «Пробіг під каштанами» вдалося зібрати кошти на придбання необхідного медичного обладнання для Центру дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України.

На підтримку військових з ампутаціями представники ВС приєдналися до благодійного забігу Go to the Future. Зібрані на цьому заході кошти спрямовані для військових, котрі потребують протезування та реабілітації за кордоном.

Участь у благодійному забігу «Біжу за тих, хто в берцях», організованому волонтерською командою «Гуркіт», також допомогла зібрати кошти на потреби ЗСУ.

З метою підтримки українських полонених і привернення уваги до їх звільнення представники Верховного Суду долучилися до благодійного забігу Run For Freedom.

Крім того, судді ВС стали учасниками Київського марафону Незламності, метою якого був збір коштів для наряду «Оборона» та потреб центру Superhumans.

Верховний Суд – активний учасник благодійних спортивних заходів

Також у звітному періоді відбувся благодійний турнір із футзалу та розіграшу Кубка адміністративних судів України, який об'єднав команди з різних куточків країни заради благородної мети – збору коштів на потреби Сил оборони України. Верховний Суд у цих змаганнях представляла команда КАС ВС.

Кубок переможця виборолала команда КАС ВС

Крім того, Верховний Суд долучився до збору коштів на відбудову Національної дитячої спеціалізованої лікарні «Охматдит», приміщення якої зазнало суттєвих руйнувань унаслідок ворожого ракетного обстрілу 8 липня 2024 року.

Загалом було перераховано понад 5,6 млн грн, з них 4,5 млн – суддівська винагорода і 1,1 млн – відрахування із заробітної плати працівників Апарату Суду.

На захисті України: як Верховний Суд долучився до оборони країни та допомоги армії

Третій рік повномасштабної війни росії проти нашої держави став черговим роком випробувань для Верховного Суду, як і для всієї країни. Судді та працівники Апарату ВС продовжували безпосередньо долучатися до відсічі російському агресорові та підтримувати наших захисників.

Ще у 2022 році судді Верховного Суду Віталій Зуєв, Юрій Чумак та Наталія Коваленко ввійшли до складу добровольчого формування територіальної громади м. Києва «Мрія». У вільний від основної роботи час вони й нині захищають небо столиці від ворожих повітряних атак.

Судді ВС у складі ДФТГ «Мрія» захищають м. Київ від повітряних атак

За самовіддані дії в боях за звільнення Харківщини від російських загарбників у 2022 році рішенням 29-ї сесії Харківської міської ради 8-го скликання від 19 серпня 2024 року майору запасу заступнику Голови Верховного Суду Олександрові Мамалую присвоєно звання «Почесний громадянин міста Харкова».

Заступнику Голови ВС Олександрові Мамалую присвоєно звання «Почесний громадянин міста Харкова»

Від початку повномасштабного вторгнення рф до України і дотепер Верховний Суд регулярно перераховує частину суддівської винагороди на підтримку Сил оборони України. Загалом за цей час сума таких благодійних внесків сягнула понад 550 млн грн, з них 93,8 млн грн було перераховано у 2024 році.

Водночас судді та працівники Апарату ВС продовжують надавати адресну фінансову підтримку та гуманітарну допомогу окремим військовим підрозділам, а також долучаються до волонтерських ініціатив.

Судді ВС не лише допомагають придбати найнеобхідніші для захисників, а нерідко особисто доставляють гуманітарну допомогу на фронт

У вільний від роботи час працівники Апарату ВС плетуть маскувальні сітки для потреб військових

Назавжди у нашій пам'яті...

На жаль, через триваючу російську агресію минулого року колектив Верховного Суду зазнав непоправних болісних втрат.

Наприкінці серпня 2024 року, виконуючи бойові завдання на Курському напрямку, загинув секретар судового засідання, командир мотопіхотного взводу 152-ї ОМБ Володимир Іванов. У 2023 році він став на захист Батьківщини й добровільно вступив на військову службу до Збройних Сил України.

Володимир Іванов був гордий, що долучився до лав захисників, і одразу здобув авторитет серед побратимів. Улітку 2024 року Володимиру було присвоєно військове звання молодшого лейтенанта, трохи раніше його призначили командиром взводу, особовим складом якого він надзвичайно пишався.

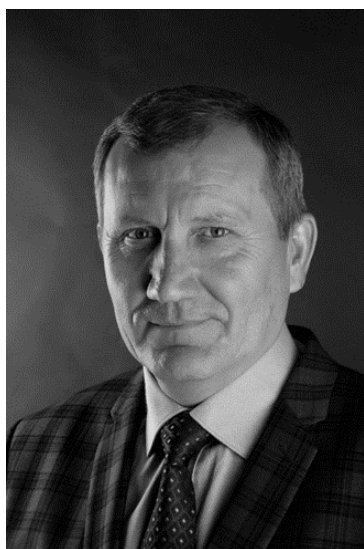
28 вересня 2024 року Верховний Суд сколихнула ще одна сумна звістка — внаслідок ворожого обстрілу загинув суддя ВС Леонід Лобойко. Того трагічного дня він розвозив гуманітарну допомогу мешканцям свого рідного селища Козача Лопань, що на Харківщині. В автомобіль, у якому перебував Леонід Миколайович, влучив ворожий дрон.

Доброта, чуйність та небайдужість Леоніда Лобойка до чужої біди були в рази сильнішими за страх перед небезпекою, яку ворог приніс на нашу землю. І в останні хвилини свого життя він робив те, що вважав своїм моральним обов'язком, — допомагав тим, хто опинився у скруті.

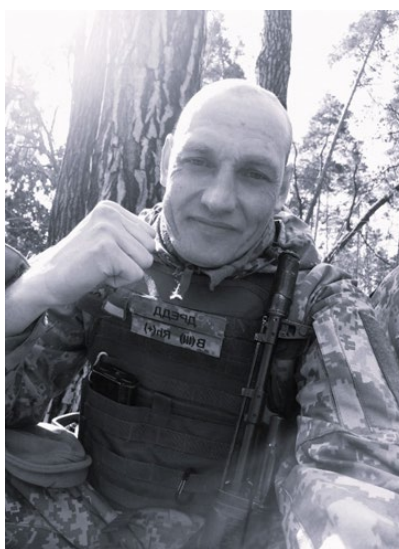
Життєві шляхи Володимира Іванова та Леоніда Лобойка — це історія про гідність, силу духу, людяність і нескінченну віру в те, що добро здатне перемогти навіть у найтемніші часи.

Ми пам'ятаємо. Ми шануємо. Ми продовжимо їхню справу — разом будувати сильну і справедливую Україну.

Вічна пам'ять...

Леонід Лобойко

Володимир Іванов

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 twitter.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua